

Lopen kunnan liikuntatoimen liikuntasuunnitelman rakentaminen vuosille 2022 – 2023

Satu Suomalainen

Master-opinnäytetyö
Liikuntajohtamisen ja
valmennuksen koulutus
2021

Tekijä(t) Satu Suomalainen	
Koulutusohjelma Liikuntajohtamisen ja valmennuksen koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Lopen kunnan liikuntatoimen liikuntasuunnitelman rakentaminen vuosille 2022 – 2023	Sivu- ja liitesivumäärä 73 + 21
<p>Kehittämistyön tekeminen lähti liikkeelle valtuustoaloitteesta ja Lopen kunnan tilauksesta. Työn tavoitteena oli selvittää liikuntatoimen nykytilaa ja tuottaa selvitysten pohjalta asiakirja, joka ohjaa liikuntatoimen tekemisen painopisteitä lähivuosina ja tuo kuntalaisille tietoon palveluiden laajuutta sekä vastaa havaittuihin puutteisiin. Tuloksena syntyi liikuntatoimelle liikuntasuunnitelma.</p> <p>Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksen tapaan, työssä hyödynnettiin kyselytutkimusta kuntalaisille, johon vastasi 154 henkilöä eli 1,96 prosenttia kuntalaisista, seurakyselyyn vastasi kahdeksan seuraa sekä henkilöstökyselyyn 139 henkilöä 452 kunnan työntekijästä. Tämän työn kyselyt ajoittuivat vuoden 2020 loppuun ja vuoden 2021 alkuun. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös dokumenttianalyysia SWOT-analyysin puitteissa sekä benchmarkingia vertailemalla kolmea Lopen lähikuntaa. Työn tekemisessä hyödynnettiin kuntalaisten, seurojen ja henkilöstön osallistamista sekä poikkihallinnollista yhteistyötä.</p> <p>Tällä työllä oli tarkoitus kehittää liikuntatoimelle tuotetun liikuntasuunnitelman kautta kaikkien kuntalaisten liikkumista ja sen painopisteitä. Painopisteitä liikuntasuunnitelmaan 2022-2023 valikoitui viisi kehittämistyöhön tehtyjen kartoitusten kautta. Tämä oli ensimmäinen liikuntasuunnitelma Lopen kuntaan, suunnitelmaa päivitetään jatkossa säännöllisesti. Seuraavaan liikuntasuunnitelmaan tulevat vaikuttamaan uusi kunnanstrategia sekä uudet sote-linjaukset. Päivitystä tullaan tekemään strategiakausittain uusien ohjeiden ja kuntalaisten osallistamisen kautta. Liikuntasuunnitelma on työkalu, jota voidaan kehittää aina uudelleen.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tekemisen aikana liikuntasuunnitelmaa ei ole ehditty hyväksymään Lopen kunnan valtuustossa.</p>	
Asiasanat Strategia, liikuntapalvelut, liikuntasuunnitelma	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työn tavoitteet ja menetelmät	3
2.1	Kehittämistyön tavoitteet	3
2.2	Kehittämistyössä käytetyt menetelmät	3
2.3	Kyselytutkimus	4
2.4	Dokumenttianalyysi	4
2.5	Benchmarking	4
3	Kunnan rooli kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä.....	6
3.1	Kuntien liikuntatoimintaa ohjaavat lait.....	6
3.2	Liikuntasuositukset eri-ikäisille	8
3.3	Liikkumissuositusten seuraaminen kuntatasolla	9
4	Strategian rooli kunnassa	11
4.1	Strategian luominen kunnassa	11
4.2	Strategian toteuttaminen kunnissa	14
4.3	Strategian seuranta kuntaympäristössä	15
5	Lopen kunta ja liikuntatoimen lähtötilanne	17
5.1	Henkilöstö ja taloudellinen tilanne	18
5.2	Liikuntapaikat ja -ympäristöt.....	18
5.2.1	Sisäliikuntapaikat	19
5.2.2	Ulkoliikuntapaikat	20
5.3	Liikuntatilojen ja palveluiden käyttömaksut	23
5.4	Liikunta-alan muut toimijat.....	24
6	Kehittämistyön vaiheet	25
6.1	Kehittämistyön lähtötilanne	26
6.2	Tiedon kerääminen	26
6.3	Suunnitelman tekeminen.....	28
6.4	Liikuntasuunnitelmaprojektin tiedonhaku	29
6.4.1	Nuorten tutkimukset	29
6.4.2	Liikuntatoimen SWOT-analyysi	30
6.4.3	Kuntalaiskysely	31
6.4.4	Kolmannen sektorin kysely.....	41
6.4.5	Kunnan henkilöstön liikuntatottumuskysely	43
6.4.6	Benchmarking lähikuntiin	45
7	Työn tulokset.....	49
7.1	Omaehtoisen liikunta-aktiivisuuden parantaminen kuntalaisten keskuudessa	50
7.2	Poikkihallinnollinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden kehittämiseksi.....	51
7.3	Kolmannen sektorin liikunnan järjestämisen tukeminen	52

7.4	Viestinnän toimenpiteiden kehittäminen	52
7.5	Ikäryhmittäiset toimenpiteet mittareineen	53
7.5.1	Pikkulasten (0-6 v.) liikkumisen edistäminen	53
7.5.2	Lasten ja nuorten (7-17 v.) liikkumisen edistäminen	54
7.5.3	Työikäisten liikkumisen edistäminen.....	55
7.5.4	Ikäihmisten (+65) liikkumisen edistäminen	55
7.5.5	Soveltavan liikkumisen edistäminen	56
7.6	Liikuntasuunnitelman päivittäminen jatkossa.....	56
8	Pohdinta.....	58
	Lähteet	64
	Liitteet.....	70
	Liite 1. Kuntalaiskysely	70
	Liite 2. Liikuntaseura / yhdistyskysely	78
	Liite 3. Henkilöstökysely	84
	Liite 4. Kehitystyötä koskevat julkaisut.....	89

1 Johdanto

Kuntien tehtävänä on liikuntapalveluiden tuottaminen. Kuntien rooli paikallistason liikuttajana Suomessa on merkittävä ja edellytysten luominen tulee liikuntalain (390/2015) 5 §:n perusteella. Kunnat voivat toteuttaa lakia järjestämällä liikuntapalveluita, tukemalla seura- ja yhdistystoimintaa sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2015.)

Liikkumisen suosituksia on tehty eri-ikäryhmille. Erilaiset liikkumisen valtakunnalliset suositukset kertovat kuinka paljon tulisi liikkua, jotta viikoittainen terveyden kannalta merkittävä liikkumisen määrä täytyisi. Näitä suosituksia voidaan hyödyntää kuntatasolla suunniteltaessa aktiivisempia liikkumistapoja tai liikkumisolosuhteita. (UKK-instituutti 2020.) Kuntatasolla pystytään seuraamaan liikunnan edistämisen vaikutuksia erilaisten valtakunnallisten tutkimustulosten perusteella kuten esimerkiksi TEAviisari, Move -mittaukset ja LIIKU -tutkimukset. Yksi liikkumisen vaikutusten seuraamisen tapa on myös erilaiset strategiat ja suunnitelmat.

Julkisessa hallinnossa strategioita tehdessä huomioidaan yhteiskunnan asettamat perustehtävät ja lait, nämä huomioiden tuotetaan erilaisia palveluita ja tuotteita (Lindroos & Lohivesi 2004, 17). Kuntastrategian lisäksi kunnissa tehdään usein poikkihallinnollisia tai toimialakohtaisia strategisia ohjelmia tai alastrategioita. Strategiaa tehdessä tulisi aina tähdätä tulevaisuuteen ja huomioida päätösten vaikutukset kuntalaisiin, ympäristöön, organisaatioon ja talouteen. (Sallinen yms. 2020, 137-140.) Kunnissa erilaisia strategioita seurataan talousarvioiden kautta. Talousarviossa määritellään palveluita ja investointeja koskevia tavoitteita eri toimialoille ja siinä määritellään myös resurssit näiden tavoitteiden toteutumiseen. (Kuntaliitto 2020a). Yleensä kunnissa kuntastrategia määrittää kuntien toimintatapoja koko kunnan toiminnoissa, mutta alastrategioiden kautta kuten erilaisten liikuntasuunnitelmien avulla saadaan kuntalaisille tarkempaa tietoa esimerkiksi liikuntatoimien toimintatavoista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Liikuntasuunnitelma on myös hyvä työkalu liikuntatoimen seurantamittareiden arvioinnissa. (Sallinen yms. 2020, 137-140.) Alastrategioita tehdessä on huomioitava koko ajan ylästrategia ohjaavana asiakirjana. Julkisten palveluiden suunnitteluvaiheessa on huomioitava myös osallistamisen prosessit niin kuntalaisten kuin seurojen ja yhdistysten osalta, jotka on laissa määritelty.

Strategiaa tai alastrategiaa tehdessä on määriteltävä erilaista tietoa. Tietoa kerätään valtakunnallisesti esimerkiksi liikuntasuunnitelmaa tehdessä mm. TEAviisarista, Move -mittauksilla ja sotkanetistä. Näiden kattavien tietopakettien rinnalla tehdään kuntakohtaisia selvityksiä kuten kuntalais- ja seurakyselyitä. Saatujen tietojen pohjalta analysoidaan vastauksia ja niiden luotettavuutta, kuten onko kyselyihin vastattu oikein tai voiko vastaajista

tehdä jonkinlaisia johtopäätöksiä vastausten pohjalta ja vertaillaan kuntien välisiä tietoja saatuihin vastauksiin. Kun tietoa on prosessoitu ja tiivistetty viedään se kunnissa päättäjille ensin lautakuntatasolle, jonka jälkeen tehdään saatujen palautteiden perusteella korjauksia, sieltä kunnanhallitukselle ja valtuustoon asti päätöksentekoon.

Tämän työn tavoitteena on rakentaa Lopen kuntaan suunnitelma, joka ohjaa liikuntatoimea ohjaamaan tekemisen painopisteitä taustaselvityksistä saatujen tulosten pohjalta. Lopella on tehty vuoden 2018 lopussa valtuustoaloite, jossa esitettiin, että kuntaan tehdään liikuntastrategia ohjaamaan liikunnan ja urheilun panostuksia sekä viedään Lopen kuntaa kohti Suomen liikkuvinta kuntaa vuoteen 2024 mennessä (Lopen kunta 2018). Tässä työssä on selvitetty kuntalaisten, yhdistysten ja työntekijöiden näkemyksiä ja toiveita liikumisen edistämiseksi. Kyselyiden vastaukset ovat vaikuttaneet lopputuloksen tavoitteiden määrittämiseen, näillä tavoitteilla on tarkoitus vastata kehitysehdotuksiin ja luoda parempia liikkumisen edellytyksiä. Kunnassa on määriteltynä arvot: avoimuus, yhteistyö ja vastuullisuus. Nämä ovat niitä arvoja, jotka ohjaavat koko kunnan ja myös liikuntatoimen toimintaa. Asiakirjaa rakennettaessa arvot on otettu huomioon avoimella yhteistyöllä kuntalaisten, seurojen ja henkilökunnan kanssa. (Lopen kunta 2020a.) Tässä kehittämissä työssä tuotetaan Lopen kunnan liikuntatoimelle liikuntasuunnitelma vuosille 2022 - 2023. Työn edetessä päädyttiin käyttämään liikuntastrategiasta nimikettä liikuntatoimen liikuntasuunnitelma ja tässä työssä puhutaan strategiasta tietoperustana, vaikka lopullinen tuotos on liikuntasuunnitelma, joka todellisuudessa on kuitenkin liikuntastrategia. Työn edetessä koettiin, että strategia on sanana liian kankea pieneen yhteisöön.

2 Työn tavoitteet ja menetelmät

2.1 Kehittämistyön tavoitteet

Tämän kehittämistyön tavoitteena on selvittää liikuntatoimen nykytilaa ja tuottaa selvitysten pohjalta asiakirja, joka tulee ohjaamaan liikuntatoimen tekemisen painopisteitä lähivuosina ja tuoda kuntalaisille tietoon palveluiden laajuus sekä vastata havaittuihin puutteisiin. Kehittämistyöllä on haluttu vastata liikuntasuunnitelman puuttumiseen ja valtuustoaloitteen täytäntöönpanoon. Tämä projekti on toteutettu toimeksiantona Lopen kunnalle. Projektin toteutuksessa on ollut mukana liikuntatoimi, vapaa-aikajaosto (23.8.2021 jälkeen vapaa-aikalautakunta), kunnanhallitus ja poikkihallinnollinen yhteistyö. Poikkihallinnollisesti liikuntasuunnitelman tekemisessä ovat olleet mukana liikuntatoimi, tekninen toimi, sivistystoimi, henkilöstöhallinto ja perusturvan toimiala.

2.2 Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

Kehittämistöissä käytetään ja suositellaan käytettäväksi erilaisia menetelmiä tiedon tuottamiseksi, näin saadaan monenlaisia näkökulmia ja ideoita. Kehittämistyöhön osallistuu usein monia henkilöitä. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti 2015, 40.) Tässä työssä on valikoitunut toimintatutkimus työn lähestymistavaksi, jonka määritelmänä on tiedon tuottaminen ja toimintojen kehittäminen aidoissa toimintaympäristöissä ongelmanratkaisun keinoin (Ojasalo ym. 2015, 40). Toimintatutkimuksessa haetaan ratkaisuja käytännön ongelmiin. Tutkimuksessa pyritään hakemaan konkreettisia muutoksia toimintatapoihin ja toimintatilanteisiin. Eli ollaan kiinnostuneita siitä, miten asiat ovat nyt ja miten niiden todellisuudessa tulisi olla. (Ojasalo ym. 2015, 58.) Toimintatutkimuksessa organisaation oma henkilökunta on usein osallisena tutkimuksen tekemiseen ja toimintatutkimuksessa osallistetaan aktiivisesti ihmisiä tutkimukseen ja kehittämiseen. (Ojasalo ym. 2015, 37.) Toimintatutkimuksen avulla osallistutaan itse muutokseen ja tuotetaan tutkittua tietoa, jonka pohjalta kehitetään tulevia muutoksia.

Lopella ja tässä työssä pyritään osallistamaan toimijoita niin kunnan sisällä poikkihallinnollisesti kuin myös kuntalaisia ja kolmannen sektorin toimijoita. Työssä hyödynnetään myös jo olemassa olevaa aineistoa, kuten kunnassa aikaisemmin tehtyjä kyselytutkimuksia kuntalaisten ja nuorten osalta. Tutkimusten avulla selvitetään kuntalaisten suosituimpia liikku-
mismuotoja ja -ympäristöjä sekä osallistetaan heitä liikuntamahdollisuuksien kehittämisessä. Työn kautta pyritään tuottamaan tietoa siitä minkälaisia liikuntamahdollisuuksia

kuntalaiset haluavat Lopelle. Tilaajalla on tarve selvittää kuntalaisten mielipide, koska julkisten palveluiden suunnittelussa täytyy lain mukaan huomioida kuntalaisten osallistaminen. (FINLEX 2015a.) Tutkimustuloksia hyödynnetään Lopen kunnan liikuntatoimen toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksessa käytetään kyselytutkimuksia, dokumenttianalyysejä ja benchmarkingia.

2.3 Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksissa selvitetään usein asiakkaiden tyytyväisyyttä. Nämä soveltuvat hyvin lähtötilanteiden selvittämiseen sekä kehittämistyön lopputulosten selvittämiseen. Kyselyjä voidaan tehdä paperisena, sähköisenä tai puhelimitse. Kyselyä tehdessä on hyvä miettiä, mitä tietoa tarvitsee. Kyselyn tulisi olla helposti vastattava ja tulokset tulisi ilmaista ja-kaumina ja tunnuslukuina. (Ojasalo ym. 2015, 40-41.) Tämän kehittämistyön aikana pyritään tekemään kolme erilaista kyselytutkimusta: kuntalaiskysely, seurakysely sekä henkilöstökysely.

2.4 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyyseissä hyödynnetään työelämässä tehtyjä erilaisia muistioita, pöytäkirjoja, vuosikertomuksia, käsikirjoja ja tilastoja. Dokumenttianalyyseissä tulee olla kriittinen käytettävästä lähteestä. (Ojasalo ym. 2015, 43.) Syksyllä 2019 vapaa-aikajaostossa tehtiin Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen SWOT-analyysejä yhteistyössä toimialan ja koko jaoston kanssa. Tässä työssä hyödynnetään kyseisen SWOT-analyysin tuloksia aukaisemaan liikuntatoimen nykytilaa.

2.5 Benchmarking

Benchmarking on oman toiminnan vertailua johonkin toiseen kohteeseen tai vastaavaan toimintaan. Benchmarkingin avulla opitaan toisilta ja pohditaan toimintoja niin kehittämis-kohteen kuin omaa toimintaa kriittisesti. Eli tunnistetaan kehittämistä vaativia asioita ja tuodaan omaan organisaatioon toisaalla toimivia käytäntöjä, muutettuna omaan organisaatioon sopiviksi. (Ojasalo ym. 2015, 43.) Benchmarking toimii valitsemalla kohde tai palvelu, jota vertaillaan. Yleensä kohde on joku saman alan toimija tai palvelu. Vertailua voidaan tehdä organisaation sisällä tai valitsemalla kohde organisaation ulkopuolelta. Benchmarkingissa voidaan vertailla työtapoja, toimintoja, tuottavuutta tai laatua. Kerätään tietoja käytänteistä ja suorituskyvyistä ja analysoidaan ne ja pyritään tunnistamaan parantamismahdollisuudet. Benchmarkingin avulla voidaan hyödyntää parhaita käytäntöjä

omalla toimialalla tai mukauttaa niitä itselle sopiviksi. Tarkoitus on parantaa suorituskyykyä ja tunnistaa menetelmiä tehokkuuden ja tuotesuunnittelun parantamiseksi. Benchmarkingin avulla luodaan uusia ideoita ja helpotetaan kokemusten jakamista yrityksissä. (Bain & Company 2015.) Tässä kehittämistyössä tutkitaan kolmea lähikuntaa ja tarkastellaan niiden liikuntapalveluiden toimintatapoja sekä pyritään hyödyntämään niistä saatuja vastauksia kehittämistyötä tehdessä.

3 Kunnan rooli kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Kuntien tehtävänä on liikuntapalveluiden tuottaminen. Kuntien rooli paikallistason liikuttajana Suomessa on merkittävä, ja edellytysten luominen tulee erilaisten lakien kautta. Kunnat voivat toteuttaa lakeja järjestämällä liikuntapalveluita, tukemalla seura- ja yhdistystoimintaa sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2015.) Liikuntapalveluiden tuottamiseen tarvitaan yhteistyötä kunnan eri toimialojen kanssa sekä paikallista yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa. Kunnissa on myös huomiotava seudullinen yhteistyö alueen muiden kuntien välillä. Kuntien velvollisuuteen kuuluu myös asukkaiden liikunta-aktiivisuuden seuraaminen. Liikuntaa koskevissa päätöksissä kunnan tulee kuntalain 22 §:n mukaan huomioida asukkaiden osallistaminen ja vaikuttamismahdollisuudet. Kunnalla itsellä on päätäntävalta, kuinka tämän velvollisuuden toteuttaa. (Kuntaliitto 2020, FINLEX 2015a.) Osallistamista voidaan edistää mm. seuraavilla tavoilla keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, selvittämällä kuntalaisten mielipiteitä ennen päätöksiä, ottamalla palveluiden käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin, järjestämällä mahdollisuuksia talouden suunnitteluun, suunnittelemalla ja kehittämällä palveluita yhdessä ja tukemalla yhteisöjen asioiden suunnittelua ja valmistelua (Kuntaliitto 2020).

3.1 Kuntien liikuntatoimintaa ohjaavat lait

Kuntien liikuntapalveluiden tuottamisen taustalla on erilaisia lakeja (kuvio 1), jotka ohjaavat palveluiden tuottamista. Suomen perustuslain (11.6.1999/731) mukaan julkisen vallan tulee turvata perusoikeudet. Lainsäätäjän näkökulmasta tehtäviä täsmennetään yleisellä tasolla asiasisällön sekä laajuuksien mukaan. Perustuslain (16 § ja 2. mom.) mukaan julkisen vallan tulee turvata jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada perusopetusta ja kehittää itseään huolimatta varallisuudesta. Tätä täsmennetään kuntalaissa. Kuntien liikuntapalveluiden tuottamisella on yhteys (kuntalaki 410/2015 1. luku 1 §) kuntien yleiseen velvoitteeseen edistää kuntalaisten hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa. Kuntien velvoite on järjestää asukkaille palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. (FINLEX 2015a.)

Terveydenhuoltolain 1326/2010 1. luvun 2. pykälän mukaan kuntien on edistettävä ja ylläpidettävä asukkaiden terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta. Terveydenhuoltolaissa 1326/2010 2. luvun 12. pykälässä todetaan, että kunnan on seurattava kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä raportoitava niistä valtuustolle vuosittain. Kunnan on nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot ja kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä yhteistyön tekeminen tulee esille myös liikuntalain puolella. (FINLEX 2010.)

Liikuntalain 390/2015 1. luvun 5 § ohjaa kuntien vastuuta liikunnan edellytysten luomisessa kuntalaisille. Liikuntalaki ei kuitenkaan määrittele miten velvoite tulisi täyttää. Kunnat voivat tarjota edellytyksiä

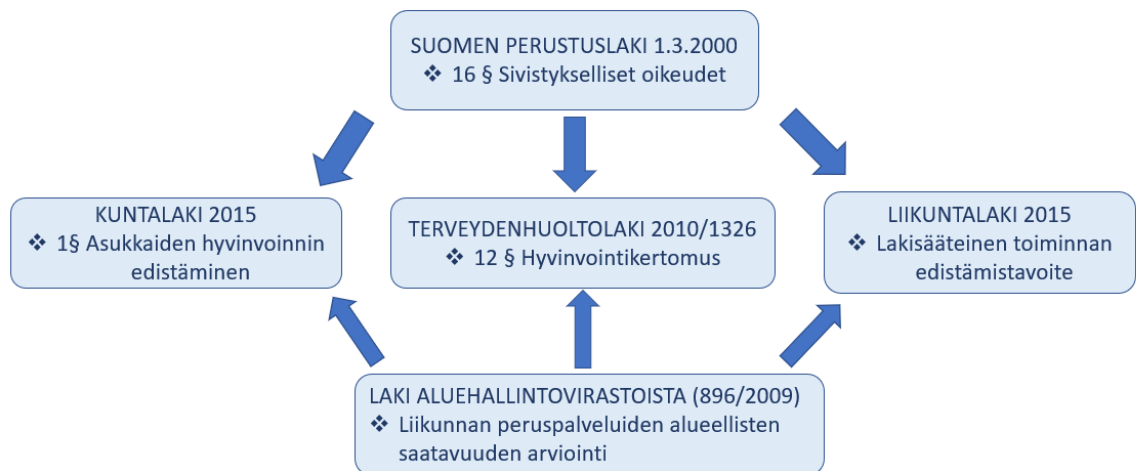
- 1) järjestämällä liikuntapalveluita huomioiden eri kohderyhmät
- 2) tukemalla seura- ja yhdistystoimintaa
- 3) rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.

Liikuntalaissa on yhteistyövelvoite ja kunnan lakisäätteisten tehtävien toteuttaminen ja kehittäminen tulee tehdä eri toimialojen kanssa yhteistyönä. Liikuntalaki velvoittaa myös kuulemaan kuntalaisia keskeisten päätösten osana, viitaten kuntalain 365/1995 27 pykälään velvollisuudesta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. (FINLEX 2015b.)

Aluehallintoviraston lain mukaan (896/2009, muutos 932/2013) virastojen toimialojen tehtävänä on arvioida peruspalveluiden alueellista saatavuutta. Liikunnan ja liikuntapalveluiden alueellista saatavuutta arvioidaan muiden peruspalveluiden tapaan.

(L20.11.2009/896.) Kunnat voivat hyödyntää vertailukelpoista tietoa liikunnan edistämisestä TEAviisarin tutkimusten kautta.

KUNTIEN LIIKUNTAPALVELUITA OHJAAVAT LAIT

Kuvio 1. Kuntien liikuntapalveluita ohjaavat lait (mukaillen Sjöholm 2015)

3.2 Liikuntasuositukset eri-ikäisille

Liikkumisen suosituksia on uusittu vuoden 2019 aikana 18 – 64-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden osalta UKK-instituutin toimesta. Suosituksissa kiteytyy terveyden kannalta edellytetävän viikoittaisen liikkumisen määrän. Näissä suosituksissa annetaan esimerkkejä liikkumisen muodoista. (UKK-instituutti 2020a.) UKK-instituutti uudisti myös Lasten ja nuorten liikkumisen suosituksia vuoden 2020 - 2021 aikana.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset (2016) pohjautuvat Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän Terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan -ohjausryhmän kokoamiin suosituksiin. Alle 8-vuotiaiden suosituksissa nousee esille, että lapsilla tulisi olla fyysistä aktiivista liikkumista joka päivä vähintään kolme tuntia. Fyysinen aktiivisuus voi koostua kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä erittäin vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Paikallaanoloa tulisi tauottaa ja välttää yli tunnin pituisia istumisjaksoja. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapselle tulisi antaa mahdollisuus myös rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 21.)

UKK-insituutti päivitti kouluikäisten liikkumissuosituksia vuonna 2020. Suosituksissa kiinnitettiin huomiota terveyteen vaikuttaviin tekijöihin kuten liikuntaan, liikkumisen rasittavuuteen, paikallaanolon vähentämiseen ja unen laatuun. Kouluikäisten liikkumissuosituksissa 7-17-vuotiailla tulisi päivän aikana huomioida vähintään 8 tuntia unta, reipasta ja rasittavaa liikuntaa 1 tunti päivässä sekä kevyttä liikuskelua ja paikallanolon tauottamista mahdollisimman paljon. (Jussila 21.1.2020; UKK-instituutti 2020g.)

Aikuisten 18-64-vuotiaiden liikkumisen suosituksissa huomioidaan paremmin kevyen liikkumisen, paikallaanolon tauottamisen ja unen merkitystä. Suosituksissa lihaskuntoa ja liikehallintaa tulisi tehdä kaksi kertaa viikossa. Sydämen sykettä kohottavaa liikuntaa suositellaan tehtäväksi 2 tuntia 30 minuuttia viikossa. Mikäli haluaa lisätä liikkumisen tehoa rasittavaksi, liikkumisen määrä olisi 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Kevyttä liikuskelua tulisi tehdä viikon aikana mahdollisimman usein ja paikalla oloa tauottaa aina kun voi, esimerkiksi vaihtamalla työskentelyasentoa seisten tehtäväksi. Suosituksen uutena osa-alueena on palauttavan unen merkitys. Unta tulisi saada riittävästi viikon aikana ja herääminen virkeänä kertoo saavutuksen toteutumisesta. (UKK-instituutti 2020b.)

Liikkumisen suositukset yli 65-vuotiaille sisältävät terveyden kannalta tarvittavan viikoittaisen liikkumisen määrän. Suosituksissa painottuvat enemmän lihasvoiman ja tasapainon

vaikutus arjessa selviytymiseen. Lihaskuntoa, tasapainoa ja notkeutta tulisi harjoitella vähintään kaksi kertaa viikossa. Sydämen sykettä kohottavaa liikuntaa tulisi harjoitella 2 tuntia 30 minuuttia viikossa. Mikäli haluaa lisätä liikkumisen tehoa rasittavaksi, liikkumisen määrä olisi 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Kevyttä liikuskelua tulisi tehdä päivän aikana mahdollisimman usein. Päivän aikana tulisi myös muistaa mahdollisimman usein tauottaa istumista ja muuta paikallaan oloa aktivoimalla lihaksia. Riittävällä unella on merkittäviä terveysvaikutuksia eli olisi hyvä muistaa huomioida myös unen vaikutus omassa jaksamisessa samoin kuin 18-64 vuotiaiden suosituksissa. (UKK-instituutti 2020c.)

Soveltavan liikunnan suositukset on tehty aikuisille, joiden toimintakyky on alentunut sairauden tai vamman vuoksi tai he käyttävät liikkumisessa apuvälineitä. Suosituksista tulee ilmi terveyden kannalta tarpeellinen viikoittainen liikkumisen määrä ja antaa esimerkkejä liikkumisen lisäämiseen arjessa.

Soveltavan liikunnan suosituksia on kolme:

- aikuisille, joiden liikkuminen on jonkin verran vaikeutunut
- aikuisille, jotka kävelevät apuvälinettä käyttäen
- aikuisille, jotka liikkuvat pyörätuolilla

Soveltavan liikunnan suosituksissa on samoja asioita kuin muissakin liikkumisen suosituksissa. Sykettä kohottavaa liikettä tulisi pyrkiä tekemään 2 tuntia 30 minuuttia viikossa ja samoja hyötyjä saa lisäämällä liikkumisen rasittavuutta. Tällöin liikkumisen määrä on 1 tunti 15 minuuttia viikossa. Tähän tulisi harjoittaa vielä lihaskuntoa ja liikehallintaa vähintään 2 kertaa viikossa. Liikkumisen voi toteuttaa muutamien minuuttien pätkissä. Kevyttä liikuskelua tulisi tehdä mahdollisimman usein ja aina kun voi, tulisi paikallaanoloa tauottaa. Uni on tärkeää palautumisen kannalta ja palauttavaa unta tulisi saada riittävästi. (UKK-instituutti 2020f.)

3.3 Liikkumissuosituksien seuraaminen kuntatasolla

TEAvisarin vertailutietojärjestelmä tekee näkyväksi kuntien tekemää työtä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää aineistoa kuntien toiminnasta kuntalaisten liikunnan edistämiseksi. Kunnat saavat helposti vertailulokkeista aineistoa, jolla voi verrata liikunnan edistämistoiminnan tilannetta koko maahan tai toisiin kuntiin. Tietoja voidaan myös hyödyntää esimerkiksi liikuntaa suunniteltaessa. Tilastoja on kerätty vuodesta 2010 lähtien ja uusia tietoja kerätään aina parillisina vuosina. (TEAvisari 2020a.)

Kuntatasolla kunnat voivat seurata vertailutietoa valtakunnallisesti esimerkiksi TEAvisarista tai hakemalla sotkanet.fi sivustolta tilastotietoja. Valtakunnallista vertailutietoa voi-

daan hyödyntää esimerkiksi strategian pitkän aikavälin suunnittelussa tai taktisesti valtakunnallisia vertailutietoja hyödyntämällä sekä operatiivisesti toimeenpanossa ja seurannassa. (TEAvisari 2020a.)

Lasten ja nuorten kohdalla liikkumista voidaan seurata esimerkiksi Move-mittaustuloksia vertailemalla. Move-järjestelmällä voidaan seurata valtakunnallisesti ja kuntatasolla oppilaiden toimintakyvyn kehittymistä. Mittaustulosten avulla voidaan puuttua tai kannustaa oppilasta oman jaksamisen ja hyvinvoinnin haasteissa. Move-mittauksia tehdään valtakunnallisesti peruskoululaisille viidennellä ja kahdeksannella luokalla. Mittaustulokset eivät vaikuta oppilaan arviointeihin. (Opetusministeriö 2020.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttämistä tutkitaan valtakunnallisesti myös LIITU-tutkimuksen kautta. Tietoja on kerätty vuodesta 2014 lähtien. LIITU-tutkimus tuottaa valtakunnallista tieteellistä tietoa lasten ja nuorten liikkumisesta ja paikallaanolosta. (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:1, 9-10.)

Kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta voidaan seurata myös liikuntasuunnitelmaan kirjattujen mittareiden ja arviointien kautta. Vuosittain kerättävillä tiedoilla saadaan vertailukelpoisia tuloksia seurantaan varten. Kunnista kuitenkin puuttuu järjestelmä, jolla seurattaisiin kuntien eri toimialoilla tehtyjen päätösten vaikutusta kuntalaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Myöskin kunnissa on eroja siinä, kuinka liikunnan edistäminen on osana kuntien strategista suunnittelua. Varsinkin erot pienien ja suurien kuntien välillä näkyvät selvästi. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016) tutkimuksen mukaan vuonna 2016 vain joka toisessa kunnassa (49 %) oli tehty kehittämisohjelma tai liikuntasuunnitelma.

4 Strategian rooli kunnassa

Strategia on erittäin moniulotteinen asia. Siinä ei ole yhtä oikeaa määritelmää. Strategiaa voidaan pohtia usealta eri kannalta. Strategia voi olla erilaisia tavoitteita, suunnitelmia ja toimenpiteitä. (Mantere, Aaltonen, Ikävalko, Hämäläinen, Suominen ja Teikari 2006, 20.) Strategian tarkoitus on yleensä ohjata organisaatiota eteenpäin tulevaisuuteen, varmistaa organisaation vision toteutuminen ja ohjata myös konkreettista arkityötä (Tuomi & Sumkin 2010, 14). Strategian kautta pyritään saavuttamaan erilaisia päämääriä ja tavoitteita (Lindroos & Lohivesi 2004, 29). Kunnat pyrkivät erottumaan toisistaan, esimerkiksi kilpailemalla uusista asukkaista, yrityksistä tai vaikka tarjoamien palveluidensa vuoksi. Kuntastrategia on asiakirja, johon sisällytetään kuntien päätöksentekoon, suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvät päätökset ja ohjeistukset pitkällä aikavälillä. Strategian sisältö vaihtelee kunnan sijainnin, taloudellisen tilanteen, koon tai toimintakulttuurin mukaan. Kuntien toimialat ovat hyvin laajat ja asiakirjassa on tuotava esille kuntalaisten hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen, paikallisen elinvoiman ja elinympäristön kehittämiseen liittyviä asioita organisaation ja monitoimialaisen konsernin näkökulmista. On hyvä huomioida, että strategian tekeminen on haasteellista, koska sen läpi viemiseen tarvitaan yhteen sovittamista, arvottamista, yhteiskuntapoliittisten kantojen ja linjausten priorisointia. (Kuntaliitto 2021) Suunnitteluvaiheessa on hyvä huomioida, että liikuntasuunnitelmaa tulisi jatkossa seurata, arvioida ja analysoida säännöllisesti (Mantere yms. 2006, 31).

Kuntastrategian lisäksi kunnissa tehdään usein poikkihallinnollisia tai toimialakohtaisia strategisia ohjelmia tai alastrategioita. Kaikissa edellä mainituissa tulee noudattaa kunnan strategisia linjauksia ja kuitenkin samalla huomioida toimialakohtaiset lait, tavoitteet, henkilöstö ja kehittämiskohteet. Esimerkiksi toimialakohtaiset alastrategiat pyrkivät vastamaan näihin tavoitteisiin. Muun muassa liikuntasuunnitelman tehtävänä on selkeyttää ja järjestää tulevaisuuden erilaisia tavoitteita ja toimintamalleja kunnan strategiaan peilaten. Tämä auttaa kohdentamaan henkilökunnan resursseja niihin asioihin, jotka ovat tärkeitä oman toimialan näkökulmasta. (Kuntaliitto 2021; Tuomi & Sumkin 2010, 14 – 15; Vuorinen 2013, 13.) Liikuntasuunnitelmassa tuodaan esille kunnan strategiasta, kuinka strategiaa toteutetaan liikuntatoimessa tarkemmin alastrategian kautta.

4.1 Strategian luominen kunnassa

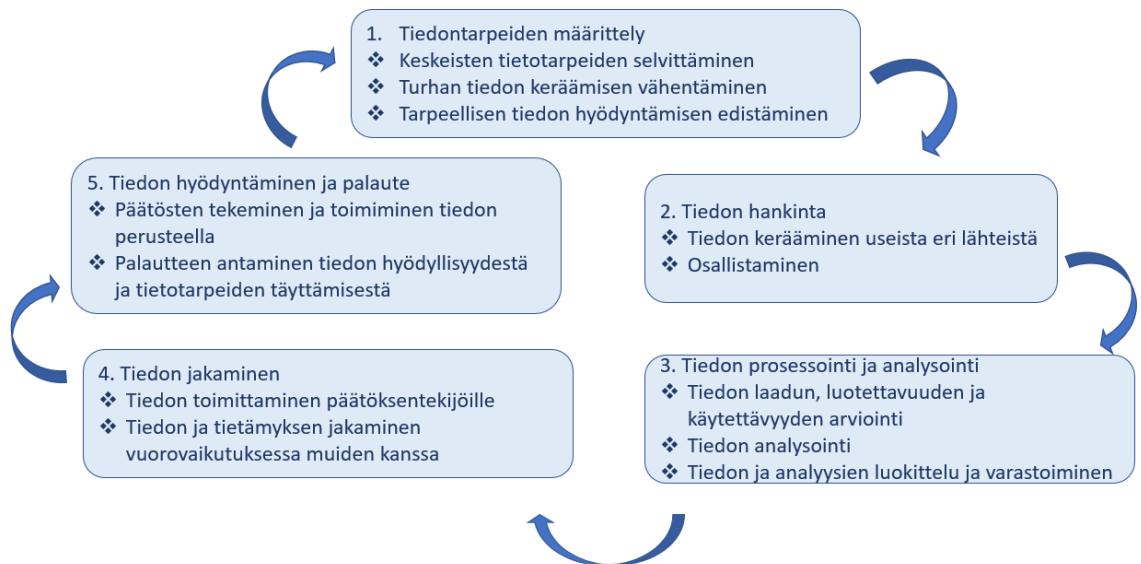
Jokaisessa organisaatiossa luodaan yleensä strategia, jota pyritään toteuttamaan. Yleensä organisaatioiden tarkoituksena menestyä ja tuottaa voittoa tai tuottaa lisäarvoa organisaation ulkopuoliselle taholle. Onnistumista ei aina mitata rahassa, näin on usein

julkisella puolella alastrategioiden kohdalla. Sitä voidaan mitata myös tavoitteiden täytty-
misellä, niin kuin usein tehdään esimerkiksi liikuntatoimessa. Strategiaa laadittaessa on
usein suunnittelun ja käytännön tekemistä limittäin. Strategian valmistelutyö on haasteel-
lista ja tuo esille monenlaisia näkemyksiä. Strategian suunnittelussa organisaatiolla tulisi
olla tiedossa organisaation tavoitteet ja perustehtävät. Strategiaa tehdessä tulisi tiedostaa
myös asiakkaiden tarpeet ja tähdätä tulevaisuuteen sekä huomioida päätösten vaikutuk-
set kuntalaisiin, ympäristöön, organisaatioon ja talouteen. (Lindroos & Lohivesi 2004, 17;
Mantere yms. 2006, 9; Sallinen yms. 2020, 137-140; Vuorinen 2013, 15.) Strategian toteu-
tuksessa tulisi pohtia kuinka palvelut saadaan järjestettyä tehokkaasti ja hyvään asiakas-
palveluun tähdäten (Virtanen & Stenvall 2019, 111). Toiminnan kehittämisessä tulisi osal-
listaa kuntalaisia, tehdä moniammatillista yhteistyötä ja huomioida sidosryhmiä erilaisten
strategioiden ja suunnitelmien tekemisessä. (Sallinen yms. 2012, 16; Virtanen & Stenvall
2019, 47). Kunnissa toiminnan tulisi olla avointa ja läpinäkyvää, joka tarkoittaa myös pää-
tösten tiedottamisesta kuntalaisille (Sallinen yms. 2020, 22).

Julkisessa hallinnossa on huomioitava yhteiskunnan asettamat perustehtävät ja lait sekä
tuottaa ne asiakkaille palveluiksi ja tuotteiksi (Lindroos & Lohivesi 2004, 17). Julkisessa
hallinnossa strategia tehdään yleensä noin neljäksi vuodeksi eli strategiakaudeksi ja se on
pohjana vuosittain talousarviokeskusteluissa (Lindroos & Lohivesi 2004, 140; Virtanen &
Stenvall 2019, 104). Toimintaympäristön tutkiminen nostaa esille erilaisia muutostekijöitä,
jotka vaikuttavat organisaation toimintaan ja sen tulevaisuuden suunnitteluun. Muutokset
voivat olla nopeita, yhteiskunnallisia ilmiöitä kuten nyt tulevat sote-uudistukset. Nämä
asettavat julkiselle hallinnolle epävarmuutta esimerkiksi strategioiden tekemiselle. (Salli-
nen yms. 2012, 16; Virtanen & Stenvall 2019, 104.) Sote-uudistus vaikuttaa kuntien talou-
teen ja tehtäviin muun muassa henkilöstön vähentymisellä ja käyttötalousmenoista siirtyä
noin puolet toisaalle. Tämä vaikuttaa kuntatalouteen suurelta osin ikääntymisen ja sai-
rauksien aiheuttamien kustannusten poistumisena. (Sote-uudistus 2021.) Julkisessa hal-
linnossa strategia kuitenkin varmistaa perustehtävien toteutumisen. Julkisella puolella asi-
akkaita ei voi valita itse, vaan perustehtävät määrittävät kenelle palveluita tarjotaan. Toi-
mintaa tulisi pystyä seuraamaan tavoitteilla ja erilaisilla mittareilla. (Lindroos & Lohivesi
2004, 140; Virtanen & Stenvall 2019, 105.) Kunnissa kuntastrategian hyväksyy valtuusto,
joka vastaa kunnan toiminnasta, taloudesta ja strategisesta päätöksenteosta (Sallinen,
Majoinen ja Salenius 2012, 54). Kuntien strategisessa johtamisessa tulee huomioida en-
nakointi kuntalaisten hyvinvoinnin ja kunnan parhaaksi (Sallinen yms. 2020, 136).

Strategian tekemisessä on huomioitava erilaisia asioita (kuvio 2), strategisten tietojen ke-
ruussa esimerkiksi liikuntatoimi pystyy seuraamaan valtakunnallisesti kerättyä tutkimustie-
toa liikunnasta TEAviisarista ja vertailla näitä tietoja kuntien välillä tai oman kunnan sisällä

tehdä vertailua eri vuosien välillä. Valtakunnalliset koululaisten liikkumisen Move-mittaukset sopivat myös luotettavien tietojen keruuseen sekä valtakunnalliseen, kuntien tai oman kunnan sisällä tehtäviin vertailuihin. Näiden rinnalla pyritään keräämään aineistoa kunta-kohtaisesti luomalla erilaisia kyselyitä kuntalaisille. Kerättyä tietoa on jaettava ja hyödynnettävä lopputuloksessa (Laihonen ym. 2013, 28). Alastrategioita tehdessä on huomioitava koko ajan ylästrategia ohjaavana asiakirjana. Julkisen palvelun suunnitteluvaiheessa osallistaminen niin kuntalaisten kuin seurojen ja yhdistysten osalta on laissa määritelty. (Laihonen ym. 2013, 28; Virtanen & Stenvall 2019, 107.) Kerättyä aineistoa analysoidaan ja tiivistetään ymmärrettävään muotoon. Sen pohjalta lähdetään tekemään projektin suunnittelua, mihin yleensä osallistetaan kunnan sisällä poikkihallinnollista työryhmää. Työryhmän tekemien huomioiden pohjalta tehdään määrittelyä ja linjataan erilaisia tavoitteita. Yleensä tässä vaiheessa tuotos jaetaan ensimmäisiä kertoja päättäjille kommentoitavaksi esimerkiksi lautakuntaan. Vuorovaikutus strategian tekovaiheessa vaikuttaa aina tuotoksen lopputulokseen ja tilannearvioon. (Virtanen & Stenvall 2019, 107.) Saatujen palautteiden perusteella asiakirjaan tehdään korjauksia ja viedään seuraavaan päättävään eliimeen, joka on kuntatasolla kunnanhallitus ja sen jälkeen valtuusto. Valtuuston tekemän hyväksymisen jälkeen asiakirjaa tulee päivittää säännöllisesti, usein se on strategiakausittain eli neljän vuoden välein. Strategian avulla pyritään luomaan uutta ja toteuttamaan organisaation strategiaa. (Laihonen ym. 2013, 28 & Mantere yms. 2006, 31.)

Kuvio 2. Tiedolla johtamisen prosessi (Laihonen ym. 2013, 28)

4.2 Strategian toteuttaminen kunnissa

Jotta strategiaa voidaan toteuttaa kunnissa ja esimerkiksi liikuntatoimessa, vaati se selkeiden tavoitteiden asettamista. Siksi on hyvä laittaa strategiaan vain tärkeimmät päälinjaukset. Osa tavoitteista tulisi olla määrällisiä, joita voidaan mitata erilaisilla mittareilla sekä laadullisia kuten asiakaspalvelutavoitteita mittaavia, jolla taas voidaan tasapainottaa tehokkuustavoitteita. Julkisessa strategian toteuttamisessa mitataan yleensä toiminnan vaikuttavuutta, näitä tavoitteita voi asettaa ylempi viranomaisen tai niitä voidaan määrittellä jopa laissa. (Lindroos & Lohivesi 2004, 152 – 153; Virtanen & Stenvall 2019, 105.) Kuntaliiton (2017) mukaan kuntastrategiassa mittarit kertovat organisaation onnistumisesta erilaisten tehtävien tekemisessä ja järjestämisessä. Onnistumisten perusteella tehdään korjaavia toimenpiteitä päätöksenteossa ja uusien mittareiden asettamisessa. Kuntasektorilla strategian arvioinnissa mittarit ovat määrään ja laatuun liittyviä kehittämistarpeita tai arviointimenettelyihin liittyviä kehittämistarpeita. Mittareiden tulisi olla yksinkertaisia, ymmärrettäviä ja viestittävässä olevia. Mittareita voidaan jäsentää tulosmittareiksi, ohjausmittareiksi tai käynnistysmittareiksi.

Strategian toteuttamista on siis hyvä seurata ja myös henkilöstön tulisi ymmärtää kuinka sitä seurataan. Henkilöstölle pitäisi selvittää, mitä milloinkin arvioidaan, miten arviointia tehdään, milloin arviointia tehdään sekä kuka tai ketkä vastaavat arvioinnista. (Laihonen ym. 2013, 30 & Mantere yms. 2006, 168.) Mikäli henkilöstö pääsee itse vaikuttamaan strategiaan jo sen tekovaiheessa, helpottaa se ymmärtämistä ja sen toteuttamista. Myös motivaatio ja sitoutuminen kasvaa, kun henkilöstö pääsee tekemään strategiaa yhteistyössä muiden kanssa. (Kim & Mauborgne 2015, 213 – 214.) Strategiaa voidaan arvioida usealla tavalla. Staattisessa toimintaympäristössä tavoitteita arvioidaan tarkasti, keskitytään tavoitteissa pitäytymiseen ja arvioidaan tuloksia harvaan. Dynaamisessa toimintaympäristössä tavoitteita arvioidaan ylimalkaisesti, halutaan keskittyä uusiutumiskykyyn ja tavoitteita arvioidaan tiheästi. (Mantere yms. 2006, 171.) Laihonen ym. (2013, 30) muistuttaa, että vaikka työpaikoilla on erilaisia mittareita tulosten arviointiin, niiden tavoitteena on aina toiminnan ohjaaminen ja kehittäminen, analysoidun tiedon perusteella. Strategiaa tehtäessä kootaan erilaisia analyyskejä ja kyselyiden tuloksia sekä hyödynnetään niitä. Strategia pyritään pitämään tiiviinä ja kertomaan vain oleellinen asia. (Rissanen 2020, 33.)

Strategiaa toteuttaessa on hyvä muistaa, että kokeiluja tarvitaan, koska on mahdotonta ennustaa mitkä kaikki tekijät vaikuttavat lopputulokseen. Kokeilujen kautta vähennetään epävarmuutta, jota ei voida ratkaista muulla tavalla. Kokeiluista voidaan oppia lisää asiakkaista ja markkinoista sekä ne voivat johtaa toiminnan muutoksiin. Kokeiluille olisi hyvä varata oma strategiabudjetti. (Ritakallio & Vuori 2018, 80 – 81.) Kansainvälisen tutkimuk-

sen mukaan koko ajan on tulossa uusia trendejä, hyvänä liikkumiseen kannustavana esimerkkinä on Pokémon-älypeli, joka tuli markkinoille nopeasti ja aktivoi liikkeelle niin lapsia, nuoria kuin aikuisia. Tuo peli haastoi päättäjät miettimään uudelleen, esimerkiksi kaupunkialueiden ja puistojen käyttötapoja. Kuntalaisten liikkumiseen vaikuttavat mm. etäisyydet sekä oma mahdollisuus vaikuttaa tekemiseen. (Gilchrist & Wheaton 2017.)

Valtioneuvoston tekemän kuntien tilannekuvan (2020) mukaan keskeisinä huomioina nousivat esille kaupungistuminen ja nuorten ikäluokkien keskittyminen kaupunkiseuduille. Tämä nostaa esille kuntien välisiä eroja ja muuttoliikettä kaupunkeihin. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020, 41). Tutkimuksessa todetaan myös, että mitä pienempi kunta on kyseessä sen verotulot ovat todennäköisesti pienemmät, koska ikäihmisten määrä kasvaa ja syntyvyys laskee, mikä johtaa siihen, että työvoima tulee vähenemään. Tulevaisuudessa kuntien taloudellinen tilanne tulee mitä suuremmalla todennäköisyydellä heikentymään. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020, 20-21, 76.) Tämä on myös ennuste Lopen kunnassa (Lopen kunta 2020). Kuntien rakenteiden muutokset vaikuttavat palveluiden ja palveluverkon karsimiseen muuttotappio kunnissa, koska verotulot vähenevät. Kunnat haastetaan omilla strategioillaan pohtimaan kustannustehokkaita toimintatapoja, tilojen monipuoliseen käyttämiseen ja vaikuttavuuden tuottamiseen vähäisellä kapasiteetilla. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020, 14.) Kuntasektorilla kehitetään usein palveluita henkilöstön ja tuotannon ehdoin, koska kuntalaisten laaja ja kattava kuuleminen on aina oma haasteensa. Tulevaisuudessakin on kuitenkin pyrittävä noudattamaan kuntalakia, joka edellyttää kuntalasten kuulemista toimintoja suunniteltaessa. (Sydänmaalakka 2015, 47.)

4.3 Strategian seuranta kuntaympäristössä

Kunnissa seurataan strategian toteutumista talousarvioiden kautta. Strategian toteutuminen käytännössä sujuu toiminnan ja talouden tavoitteiden kautta. Talousarviossa määritellään palveluita ja investointeja koskevia tavoitteita eri toimialoille ja siinä määritellään myös resurssit näiden tavoitteiden toteutumiseen. (Kuntaliitto 2020a). Kunnissa tietyt asiat menevät toistuvalla vuosikierrolla. Yleensä tammi-helmikuussa aloitetaan talouden suunnittelu ja touko-kesäkuussa käydään läpi edellisen vuoden arviointikertomusta. Elokuussa on aika aloittaa toimialojen ja talousarvioiden suunnittelu. Syyskuussa valtuusto arvioi ja käsittelee kuluvan vuoden osavuositarkastusta. Valtuusto tekee arviointia ja antaa eväitä loppukaudelle päätöksentekoon ja toimenpiteiden laittamiseksi tärkeysjärjestykseen. Lokakuussa siirrytään seuraavan vuoden talousarvion ja toimintasuunnitelman esityksiin. Marraskuussa toimielimet korjaavat omia talousarvioitaan ja joulukuussa valtuusto hyväksyy seuraavan vuoden talousarvion. (Kuntaliitto 2020a & Loppi 2021.) Valtuustokauden

päätyessä tehdään arvokasta arviointia seuraavalle valtuustolle kunnan strategian tilanteesta, päivitystarpeista ja keittämisestä tulevaisuudessa (Kuntaliitto 2020b).

Alastrategian kuten liikuntasuunnitelman seuranta tehdään kunnissa yleensä lyhyellä aikavälillä oman toimielimen lautakunnissa ja pitkällä aikavälillä osavuosikatsaus- ja tilinpäätös vaiheessa kunnanhallituksessa sekä valtuustossa. Seurantavaiheessa pyritään tarkastamaan asetettuja mittareita ja niiden toteutumista. Alastrategioissa pyritään valitsemaan mittareita niin, että niistä on saatavilla mahdollisimman paljon vertailutietoa myös valtakunnallisesti. Esimerkiksi liikunnan toimialalla voidaan hyödyntää TEAvisaria, joka on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) keräämää valtakunnallista tietoa eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Kunnat voivat hyödyntää tietoja vertaamalla omia tuloksia valtakunnallisesti tai vastaaviin kuntiin verraten. (THL 2020.) Kunnat voivat hyödyntää myös sotkanettiä, joka on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietopalvelu, missä on hyvinvointia ja terveyttä koskevia indikaattoreita eli tilastollisia lukuja eli mittareita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020) Valtakunnallista tietoa on myös saatavilla perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien tekemien fyysisten toimintakykytestien (MOVE) kautta, joka on valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä nuorten toimintakyvystä. Tuloksia voidaan hyödyntää hyvinvointitoimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. (Opetusministeriö 2020.)

5 Lopen kunta ja liikuntatoimen lähtötilanne

Lopen kunta sijaitsee Kanta-Hämeessä. Lopen kunnassa oli 2020 Tilastokeskuksen mukaan (2020) mukaan 7866 asukasta. (Tilastokeskus 2020). Lopen kunnassa on asukasluvun kehitys ollut viime aikoina laskeva. Siihen on vaikuttanut valtakunnallinen kehitys väestön keskittymisestä kasvukeskuksiin. Vuoden 2020 aikana väestön kehitys oli positiivinen. (Lopen kunta 2020a, 10).

Lopen kunnan arvot ovat avoimuus, yhteistyö ja vastuullisuus ja kunnan visioina ovat parempi arki, lähellä luontoa ja luonnollisesti Lopella. Strategisten tavoitteiden mukaan Lopella tavoitellaan parempaa arkea, vireää ja mahdollistavaa elinkeinoelämää sekä virkistävää vapaa-aikaa. Liikkumiseen liittyviä tavoitteita vuosille 2018-2023 ovat luonto-olosuhteiden vetovoimaisuuden lisääminen sekä laadukkaat ja houkuttelevat liikuntamahdollisuudet kaiken ikäisille. (Lopen kunta 2020a, 3.) Lopen kunnassa liikuntatoimi kuuluu kunnanhallituksen toimielimen alle ja sen perustehtävänä on luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle, joko järjestämällä itse toimintaa tai tarjoamalla puitteet liikkumiselle. Liikuntatoimi kehittää toimivia yhteistyöverkkoja Lopen opiston ja kolmannen sektorin kanssa sekä tukee liikkumista huomioiden kaikki ikäryhmät. (Lopen kunta 2020a, 33.) Liikuntatoimen suuntaviivoja käsitellään vapaa-aikajaostossa (syksystä 2021 lähtien kulttuuri -ja vapaa-aikalautakunnassa) ja toiminnan tavoitteet määritellään vuosittain talousarvion tekemisen yhteydessä. Liikuntapaikkojen kunnossapito ja liikuntapaikka rakentaminen toteutuu teknisen toimen ja -lautakunnan vastuulla.

Suomalaisten terveydessä ja hyvinvoinnissa on näkynyt myönteistä kehitystä viime aikoina. Kuitenkin tulevaisuudessa väestön ikääntymisen myötä sekä talouden epävarman kehityksen vuoksi elinympäristön muutokset tulevat vaikuttamaan ihmisten arkeen. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisut 2013, 3.) Kuntien toimintaan tulee mahdollisesti vaikuttamaan myös sote-uudistuksen voimaantulo vuonna 2023. Näin ollen kuntien asukasmäärällä on keskeinen vaikutus verorahoituksen kehityksen ja palvelurakenteiden ylläpidon kannalta. (Lopen kunta 2020a, 3.) Fyysinen aktiivisuus vähenee passiivisuuden, istumisen ja ruutuajan myötä. Vapaa-aikana liikunnan harrastaminen on melko aktiivista, mutta tämä ei kuitenkaan kata terveyden kannalta riittävää päivittäistä fyysistä aktiivisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisut 2013, 3.) Kuntien tulisi luoda ikäystävällisiä ympäristöjä aktiivisen elämän kannustamiseen. Tämä palvelisi kaikkia ikäryhmiä omaehtoisen liikkumisen edistämiseksi. (Edwards & Tsouros 2006, 25.) Nämä asiat tulisi huomioida kunnan liikuntasuunnitelmaa tehdessä.

5.1 Henkilöstö ja taloudellinen tilanne

Liikuntatoimi kuuluu kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen alaisuuteen. Liikuntatoimessa työskentelee liikuntasuunnittelija sekä liikunnanohjaaja (uusi toimi vuodelle 2020), heidän esimiehensä toimii kulttuuri- ja vapaa-aika päällikkö. Lopen opistossa liikuntaa ohjaa useita eri ohjaajia ja heidän esimieheensä toimii Lopen opiston rehtori. Liikuntatoimi tekee yhteistyötä kulttuuritoimen ja nuorisotoimen kanssa erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien kautta. Liikuntapaikkojen kunnossapidosta ja siivouksesta vastaa tekninen toimi.

Kuntien taloustilanne on koronakriisin myötä koko maassa heikolla tasolla ja niiden vaikutukset näkyvät kuntataloudessa tulevaisuudessa (Lopen kunta 2020a, 3). Lopen kunnassa hoidetaan tehtäviä keskimääräistä pienemmillä resursseilla, mutta taloutta pyritään pitämään tasapainossa talousarvion rajaamissa puitteissa. Taloustilanteet voivat kuitenkin muuttua nopeastikin epäedulliseen suuntaan. Lopella vanhusväestö kasvaa tulevina vuosina ja edessä on mittavat haasteet kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtimisessa. (Lopen kunta 2020a, 13.) Kuntien tuottamia liikuntapalveluita rahoitetaan pääasiassa kuntien omilla verotuloilla. Yleensä kunnissa perittävät asiakasmaksut ovat hyvin pieniä. Kunnat saavat valtionosuutta liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin asukasluvun mukaan opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Kuntien on mahdollista hakea tukea liikuntapaikkarakentamiseen. (Opetus -ja kulttuuriministeriö.)

Vuoden 2020 koronakriisi on näkynyt myös Lopen kunnan liikuntatoimen toiminnassa. Lopen kunnan liikuntatoimen vuoden 2020 toimintakate oli 162 960 euroa. Vuoden 2021 toimintakatteeksi on budjetoitu 166 800 euroa ja toimintatuotoiksi 8100 euroa. Lopen kunta on varannut liikuntatoimen investointeihin 80 000 euroa ulkoreitistöjen palveluiden parantamiseen. Lopen kunnalla on vuosittain noin 30 liikuntakurssia, joissa käyntikertoja on ollut vuoden 2020 aikana 4760. Lopen opisto piti vuoden 2020 aikana 16 liikuntakurssia ja niissä oli käyntikertoja 2255. Liikuntatoimella puolestaan erilaisia liikuntakursseja oli 14 kurssia ja niissä 2505 käyntikertaa.

5.2 Liikuntapaikat ja -ympäristöt

Tutkimusten mukaan suuri osa aikuisväestön vapaa-ajan liikkumisesta tapahtuu usein (36%) luontoympäristössä, seuraavaksi kodin pihapiirissä ja rakennetussa ulkoympäristössä ja vasta sen jälkeen sisäliikuntatiloissa. Nuorten liikunta varsinkin kaupungeissa sijoittuu muita enemmän sisätiloihin ja muille rakennetuille liikuntapaikoille. Ikäihmiset taas liikkuvat muita useammin mieluiten luontoympäristössä. Liikuntapaikoista on alettu puhua yhä useammin liikkumisympäristöinä. Liikuntaa harrastetaan nykyään monenlaisissa paikoissa. Tänä päivänä kotipiha ja lähiluonto ovat suosittuja liikkumisympäristöjä

vapaa-ajalla. (Husu, Paronen, Suni ja Vasankari 2011, 61). Lopen kunnassa on linjattu strategisena tavoitteena virkistävää vapaa-aikaa kuntalaisille ja panostanut paljon viime vuosina liikuntainvestointeihin mm. ulkoilureitteihin ja liikunta- ja piha-alueisiin.

Lopen kunnan pinta-ala on 655,8 km², joista vesistöjä on 57,4 km². Lopella on järviä ja lampia noin 300 kpl. (Lopen kunta 2020 b.) Suomessa kunnat omistavat lähes 70% liikuntapaikoista (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2015, 96). Lopen kunnan hoitamia liikuntapaikkoja on Lopella noin 40 kpl. Kunnan alueella olevista liikuntapaikoista on seurojen ja yhdistysten hoidossa ovat Läyliäisten beach volley kentät, Komion Luutaharjun Samon luontoreitit, frisbeegolfrata ja yksityisen hoitamana tehdään Hämeen Ilvesreitit ja sen varrella olevien taukopaikkojen hoito. Kyläyhdistykset hoitavat omien kyläyhteydessä olevia luonnonjäitä.

THL:n (2020) tutkimuksen mukaan useissa kunnissa matalan kynnyksen liikkumismahdollisuuksia on viimeisen kahden vuoden aikana lisätty. Lähes kaikissa kunnissa (96 %) on koulun pihoja kehitetty lähiliikuntapaikoiksi, näin on tapahtunut myös Lopen kunnassa. Kunnassa on panostettu liikuntapaikkarakentamiseen merkittävästi viimeisen kahden vuoden aikana. Kuntaan on investoitu mm. yleisurheilukentän saneeraus, tekonurmikenttä, ulkokuntosalit, kuntoportaat, taajamien jääalueiden valaistusten uusiminen ja koulupihojen liikkumisen parantaminen taajamissa ja kylissä. Vuodelle 2021 myönnettiin uuden liikuntahallin suunnittelurahat, ulkoilureittien palveluiden parantamiseen rahoitusta ja tekonurmelle pukukoppien tekeminen.

5.2.1 Sisäliikuntapaikat

Lopen kunnassa on varsinaisia sisäliikuntapaikkoja (taulukko 1) yksi Elmolan liikuntahalli, jonka yhteydessä on myös kuntosali. Elmolan liikuntahalli toimii päivisin koulujen liikuntasalina ja iltaisin ja viikonloppuisin salia käyttävät pääsääntöisesti seurat ja yhdistykset. Liikuntahallin pystyy jakamaan kolmeen lohkoksi. Suurimpia liikuntahallin käyttäjiä ovat Lopen Floorball Team salibandyn harrastajien kanssa sekä lentopalloseura Topeno Team. Liikuntahallissa harrastetaan mm. salibandyä, lentopalloa, sulkapalloa ja futsalia. Hallissa on myös mahdollisuus seinäkiipeilyyn. Elmolan kuntosali on uudistettu vuonna 2016 Matrixin – laitteilla. Kuntosali on pääsääntöisesti yleisessä käytössä, mutta viikon aikana kuntosaliin on myönnetty kuusi varattua vuoroa. Muita sisäliikuntapaikkoja ovat taajamien yhteydessä olevien koulujen liikuntasalit Launosten koululla, Läyliäisten koululla sekä Loppisali Kirkonkylällä. Nämä salit ovat myös päivittäin koulujen käytössä, mutta iltaisin salit täyttyvät Lopen opiston, seurojen ja yhdistysten vuoroista, joitain yksittäisiä yksityisten

vuorojakin saleihin mahtuu. Kuntalassa pidetään ikäihmisten tuolijumppia sekä senioritansseja. Fallesmannissa taas tuolijumppia ja joogaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2013) on tehnyt valtakunnallisen tutkimuksen koulujen liikuntasalien kouluajan ulkopuolisesta käyttöasteesta, jossa on myös haettu erilaisia käytäntöjä koulujen liikuntasalien tehokkaasta käytöstä. (Norra, Polari ja Ruokonen 2013, 4.) Tutkimuksessa selviää, että suurimassa osassa kunnista liikuntasalien varausvuorot alkavat arkisin klo 16 jälkeen ja loppuvat klo 21. Tutkimuksen mukaan, liikuntasalit ovat käytettävissä keskimäärin viisi tuntia arki-iltoina. (Norra yms. 2013, 14.) Lopen kunnan liikuntatilojen käytettävissä olevat tuntimäärät ovat linjassa valtakunnalliseen tutkimukseen. Elmolan liikuntasalin iltakäyttö on arkisin klo 16 – 22 ja muissa liikuntasaleissa klo 16 – 21. Tutkimuksessa selviää myös, että arkipäivät kouluvuoden aikana ovat aktiivisinta käyttöaikaa koulujen liikuntasaleissa, kun taas viikonloppujen käyttö on selvästi heikompaa ja kesäaikoina salien käyttö on lähes olematonta. (Norra yms. 2013, 16.) Tutkimuksen tuomat selvitykset pätevät myös Lopen kunnan liikuntasalien käytössä pienten salien osalta. Elmolan liikuntahallissa on kouluvuoden aikana myös sunnuntait viikonloppujen osalta käytössä klo 10 – 21 välillä ja lauantait suurelta osin turnauskäytössä.

Taulukko 1. Lopen kunnan sisäliikuntapaikat

Liikuntasalit:	
	Elmolan liikuntahalli
	Launosten koulun liikuntasali
	Loppisali
	Läyliäisten koulun liikuntasali
Kuntosali:	
	Elmolan kuntosali
Muut paikat:	
	Fallesmanni
	Kuntala

5.2.2 Ulkoliikuntapaikat

Lopen kunnassa on kehitetty ulkoliikuntapaikkoja viime vuosina ympäri Loppea. Teknisen toimen ja liikuntatoimen panostus ulkoliikuntapaikkoihin on ollut merkittävä.

Kirkonkylällä on korjattu yleisurheilukenttä vuonna 2019. Kenttä on kokenut päivityksen nykyaikaan. Kirkonkylällä on myös uusittu koulujen piha-alueita vuoden 2020 aikana. Kirkonkylän alueella on myös panostettu kuntoportaisiin ja kolmeen ulkoliikuntapisteeseen vuoden 2019 aikana. Kirkonkylän hiekkakentällä on mahdollisuus pelata esimerkiksi pesäpalloa ja talvella luistella. Hiekkakentän yhteydessä on kivituhkapintainen tenniskenttä, joka on veloituksetta kaikkien käytössä. Kirkonkylällä on myös pururata, jossa on hyvät kävely mahdollisuudet ja talvella mahdollisuus hiihtämiseen. Pururadalla kulkee myös 19 väyläinen frisbeegolfrata, jonka kunnossapidosta vastaa Lopen Laakan frisbeejaosto. Suunnistukseen on tehty useita erilaisia maastokarttoja ja syksyllä 2020 on tehty kiintorasit Kirkonkylälle Isokorkeelle. Riihimäen Suunnistajat ovat päivittäneet suunnistuskarttoja ja järjestävät suunnistustapahtumia kuten iltarasteja Lopella, Kirkonkylällä, Launosissa sekä Ojajärvellä.

Launosissa on rakennettu vuoden 2020 aikana uusi tekonurmikenttä vanhan hiekkakentän päälle. Tätä kenttää on laajennettu vielä vuoden 2021 aikana, jotta kenttä täyttäisi myös junioripelien kriteerit. Tekonurmikentän myötä on mahdollistettu jalkapalloon ja pesäpalloon paremmat harjoittelu -ja kilpailuolosuhteet. Launosissa on parannettu koulun piha-alueita liikunnallisempaan suuntaan ja lähiliikuntapaikaksi vuonna 2019 sekä rakennettu uusi ulkoliikuntapiste 2019. Launosissa on valaistu pururata, jossa voi kesäisin juosta ja kävellä sekä talvella hiihtää.

Läyliäisissä on uusittu vuoden 2019 aikana koulun piha-alue sekä tehty ulkoliikuntapiste. Läyliäisissä on hyvät beach volley kentät, mahdollisuus pelata hiekkakentällä jalkapalloa sekä pesäpalloa. Talvella kentän päälle on mahdollisuus jäädyttää luistelualue. Talvella on myös mahdollisuus hiihtämiseen Läyliäisten pururadalla. Hiihtolatuja on tehty myös koko kunnassa pelloille, jäälle ja retkeilyreiteille, mikäli luonnonolosuhteet ovat sallineet. Lopen kunnan ylläpitämiä uimapaikkoja ja veneen laskupaikkoja on useita ympäri Loppea. Lopen kunta ylläpitää noin 100 kilometriä ulkoilureittejä, joista tunnetuimpia ovat Iso Melkuttimen järven kierto ja Komion luonnonsuojelualueella sijaitsevat Samon reitit.

Pienemmissä kylissä on kaikissa kunnostettu koulujen piha-alueet. Pienessä kunnassa kulkee palveluauto sekä koulukuljetukset, mutta taajamat ja kylät ovat kaukana toisistaan ja liikuntapaikkojen saavutettavuus julkisilla kulkuneuvoilla on esimerkiksi ilta-aikaan mahdotonta. Liikkuminen kylien ja taajamien välillä vaatii usein omaa autoa. Tämä laittaa kuntalaiset eriarvoiseen asemaan liikuntapaikkojen saavutettavuuden suhteen. Kuitenkin kunta on panostanut kaikissa taajamissa ja kylillä koulujen piha-alueiden kunnostamiseen ja näin myös vapaa-ajan lähiliikunta mahdollistetaan joka paikassa.

Taulukko 2. Lopen kunnan ulkoliikuntapaikat

Pallokentät:		Pururadat:	
	Launosten tekonurmi		Isokorkeeen pururata
	Kormun koulun hiekkakenttä		Launosten pururata
	Elmolan hiekkakenttä		Läyliäisten pururata
	Läyliäisten koulun hiekkakenttä	Hiihtoladut:	
	Kormun koulun hiekkakenttä		Isokorkeeen pururadan ladut 1,5 km, 3 km, 3,5 km ja 4 km
Ulkojäät ja kaukalot:			Launosten pururadan ladut 2,4 km
	Kirkonkylän kaukalo ja sivujää		Läyliäisten pururadan ladut 1,5 km ja 5 km
	Launosten kaukalo ja sivujää		Kirkonkylän peltolatu 10 km
	Läyliäisten kaukalo ja sivujää		Läyliäisten koulun ja pellon latu 1 km
	Kormun koulun jää		Launosten Vähikkälän pellon latu 2,4 km
	Pilpalan kaukalo		Samon ladut 20 km
	Joentaan kaukalo		Joentaan peltolatu
	Länsi-Lopen kaukalo		Topenon peltolatu
Suunnistuspaikat ja -kartat:			Kormun peltolatu
Kiin- toras- tit:	Isokorkeella 1,5 km, 2,6 km ja 4,6 km	Urheilukenttä:	
Kar- tat:	Loppi-Laakasalo		Kirkonkylän yleisurheilukenttä
	Loppi-Isokorkee	Tenniskenttä:	
	Loppi-Ampumarata		Elmolan kivituhkakenttä
	Loppi-Vahtersitonlammit	Beach Volley / lentopallo:	
	Loppi-Pappilanlääni		Läyliäisten koulun kentät 3 kpl
	Loppi-Huhtarihi		Sajaniemen uimarannan kenttä
	Loppi-Kilometrikallio		Loppijärven uimarannan kenttä
	Launosten suunnistusalue	Frisbeegolfrata:	
	Heratuksen suunnistusalue		Isokorkeeen maastossa 18 väylää
	Riutan suunnistusalue	Ampumarata:	
	Pirunlinnan suunnistusalue		Lopen ampumaurheilukeskus
	Malvan suunnistusalue	Ilmailukeskus:	
		Räyskälän Ilmailukeskus	

Kunnan ylläpitämät retkeilyreitit:		Retkeilyreittien taukopaikat:	
Hämeen Ilvesreitti:	Kivisammaljärven kierto		Huhtalan kotalaavu
	Melkuttimen kierto		Isosuntin laavu
	Pääjärven rengasreitit		Kaartlammin nuotiopaikka
Komion reitit:	Luutaharjun Samo ja Pikku Samo		Kurtlammin laavu
Melontareitit:			Luutalammin nuotiopaikka
	Punelian melontareitti		Pääjärven taukopaikat
	Kaartjoen melontareitti		Pilkuttimen laavu
Pyöräilyreitit:			Kalamajan laavu
	Pikkupässin pyöräilyreitti		Kivijärven laavu
	Poronpolun pyöräilyreitit		Melkuttimen taukopaikat
			Sähkönokka
Uimapaikat:		Ulkokuntosalit:	
	Kirkonkylän uimapaikka		Launosten ulkoliikuntapiste
	Läyliäisten uimapaikka		Läyliäisten ulkoliikuntapiste
	Sajaniemen uimapaikka		Yleisurheilukentän senioripuisto
	Ojajärven uimapaikka		Eedilän ulkoliikuntapiste
	Launosten uimapaikka		Isokorkeen ulkoliikuntapiste
	Heratuksen uimapaikka		
	Tevännön uimapaikka		
	Salonkylän uimapaikka		
	Sähkönokan uimapaikka		

5.3 Liikuntatilojen ja palveluiden käyttömaksut

THL:n (2020) kyselyn mukaan kuntien liikuntatilojen käyttömaksujen maksupolitiikka vaihtelee. Aikuisten liikuntavuorot ovat harvemmin maksuttomia kuin lasten vuorot. Kyselyn mukaan koulujen liikuntasaleista on 85 prosenttia ja muista sisäliikuntatiloista 65 prosenttia maksuttomia lasten ja nuorten harjoittelussa.

Lopen kunnassa on tehty päätös, että alle 18 -vuotiaiden liikuntatilojen liikuntakäyttö on maksutonta. Muuten liikuntasalien vuokra on nimellinen seurojen ja yhdistysten käytössä. Lopen kunnassa liikuntatilojen ja -kursseiden maksut määräytyvät teknisentoimen johtajan sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikön päätöksillä, jotka toimitetaan lautakuntien ja jaostoon tiedoksi. Korona-aikana maksujen muutoksiin päätöksen tekee talousjohtaja. Lopen kunnassa on myös tehty päätös, että ulkoliikuntatilat ovat kuntalaisten käytössä maksutta.

Liikuntatoimen järjestämiltä kursseilta on peritty nimellistä hintaa. Liikuntatoimi on järjestänyt kuntalaisille mm. erilaisia ikäihmisten jumppia, kuntosalilla laiteopastuksia, soveltavan liikunnan kursseja, lapsille kesäleirejä, uimakouluja, liikuntasäpinöitä sekä syys- ja talviloma aktiviteetteja. Lopen Opisto on profiloitunut enemmän aikuisten liikunnan järjestämiseen ja heillä on myös erilaisia liikuntakursseja mm. jooga, asahi, pilates, lavis, xxi-dance, kuntojumppaa, venyttelyä, tehotreeniä, ryhti-, ukko- ja akkajumppaa.

5.4 Liikunta-alan muut toimijat

Lopen kunnassa kolmannen sektorin ja yksityisten yritysten liikuttaminen on tärkeässä roolissa kuntalaisten keskuudessa. Lopella on 24 liikuntayhdistystä, joista noin puolet toimii aktiivisesti. Suurimpia liikuntaseuroja ja liikuttajia Lopella ovat Lopen Floorball Team ry. ja Etelä-Hämeen Tanssiopisto, molemmilla on yli 200 jäsentä toiminnassa mukana. Liikuntayhdistysten lisäksi kuntalaisia liikuttaa varhaiskasvatus osana omaa toimintaansa, koulut ja koulujen kerhot, seurakunta, erilaisten yhdistykset kuten 4H-yhdistys, kyläyhdistykset, eläkeläisjärjestöt ja yksityiset yritykset.

6 Kehittämistyön vaiheet

Kehittämistyön vaiheet:

Kuvio 3. Kehittämistyön vaiheet

6.1 Kehittämistyön lähtötilanne

Kehittämistyön eteneminen lähti liikkeelle 2018 tehdystä valtuustoaloitteesta, jossa esitettiin, että Loppi on Suomen liikkuvin kunta vuoteen 2024 mennessä. Sitä tavoitetta tukemaan tulisi tehdä liikuntastrategia, ohjaamaan liikunnan ja urheilun panostuksia. Lopen kunnan vapaa-aikatoimi oli kehittämistyön toimeksiantajana. Kehittämistyön suunnittelu alkoi syksyllä 2019. Toimeksiantona oli tehdä liikuntasuunnitelma eli liikuntastrategia Lopen kunnan liikuntatoimelle. Kirjoittaja lähti selvittämään liikuntasuunnitelman tekemisen prosessia, koska vastaavaa tuotosta ei kunnassa ole aikaisemmin tehty. Työtä tehtiin toimintatutkimuksen tapaan ja osallistettiin organisaation henkilökuntaa tutkimuksen tekemiseen. (Ojasalo ym. 2015, 37.) Työssä haettiin vastauksia Ojasalon (2015, 58) mukaan siihen millainen nykytila organisaatiossa on nyt ja millaiseen suuntaan sitä halutaan viedä. Aloituvaiheessa on haettu taustatietoa strategiaprosessin etenemisestä kehitystyön teoriaosuutta varten. Kirjoittaja perehtyi strategiaa koskevaa kirjallisuuteen ja muiden kuntien liikuntastrategioihin, joita sovellettiin kehittämistyön tekovaiheessa.

6.2 Tiedon kerääminen

Keväällä 2020 on aloitettu pienemmän työryhmän kanssa prosessin suunnittelu ja aikataulun laatiminen. Projektiin oli aluksi suunniteltu poikkihallinnollista työryhmää, mutta COVID-pandemian puhjettua aikaisemmin suunnitellut aikataulut ja projektiryhmät eivät toteutuneet ja liikuntasuunnitelman poikkihallinnollinen yhteistyö pysähtyi. Työssä kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi, viestintätoimi ja henkilöstöhallinta ovat käyneet vanhoja kyselylomakkeita ja vastauksia läpi, koska on todettu, että aikaisemmin tehdyt kyselyt tuovat arvokasta vertailutietoa uusien kyselyiden tuottamisessa. (Myllyniemi 2018, 128). Projektin vetovastuu oli kirjoittajalla, mutta muuten varsinaisia rooleja ei työryhmässä nimetty. Jokainen osallistuja on omalla osaamisellaan vienyt työtä eteenpäin.

Kuten kuviossa 2 Laihosen ym. (2013, 28) mukaan tiedolla johtamisen tukena tulee olla kerättyä tietoa useista eri lähteistä. Kunnissa on yleensä itsellään hyvin dokumentoituja aineistoja, jotka ovat kattavia. Aikataulullisesti valmisaineisto on helppo hyödyntää myöhemmin. Nuorten mielipiteiden osalta työssä on hyödynnetty Mira Sydänmaan syksyllä 2019 tekemää pro-gradu lopputyötä loppilaisten nuorten liikkumismuodoista ja -ympäristöstä sekä toiveista liikkumismahdollisuuksien kehittämiseen. Pro-Gradu työstä on hyödynnetty erityisesti nuorten kyselyä ja työn tuloksia. Kehittämistyöhön on hyödynnetty syksyllä 2019 vapaa-aikajaoston tekemää SWOT-analyysiä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialasta. Tämän dokumentin kautta on pystytty arvioimaan liikuntatoimen nykytilaa ja pystytty pohtimaan suuntaviivoja liikuntasuunnitelman linjauksissa. Projektin suunnittelupalavereita

on pidetty vapaa-aikatoimen sisällä helmikuussa ja päätetty kokoontua erikseen vielä kyselyiden suunnittelua varten maaliskuussa. Työssä on lähdetty tiedolla johtamisen prosessikuvion 2 (Laihonen ym. 2013, 28) mukaisesti muovaamaan uutta kuntalaiskyselyä havaittujen löydösten perusteella. Kyselylomakkeessa on kiinnitetty huomiota myös kysymysten asetteluun, jotta vastaukset olisivat linjassa nuorten ja kuntalaisten osalta. Kyselylomakkeen tekemisessä on pyritty pohtimaan, mitä halutaan saada selville ja miten kysymykset tulisi asettaa, jotta käsitteet avautuisivat kaikille vastaajille. Tiedolla johtamisen prosessikuvion 2 (Laihonen ym. 2013, 28) mukaisesti kysely on lähetetty sähköisesti kommenttikierrokselle ja analysoitavaksi, jonka jälkeen sitä on korjattu saadun palautteen perusteella.

Myöhemmin keväällä 2020 on katsottu kuitenkin, että kyselyn julkaiseminen ei ole ollut järkevää yhteiskunnan sulkeutumisen vuoksi. Syksyllä on jatkettu kyselyiden tekemistä seurakyselyn suunnittelulla. Kyselylomakkeet on testattu muutamalla työntekijällä ennen julkaisua ja muokattu saatujen havaintojen perusteella. Kuntalais- (liite 1) ja seurakysely (liite 2) on julkaistu loppuvuodesta 2020. Kuntalaiskysely on julkaisu sähköisesti Webropol-ohjelman kautta, joka on työkalu verkkopohjaisten kyselyiden luomiseen. Kyselyn vastaaminen on mahdollistettu myös paperiversiona, kunnan kirjastossa. Lopullisia vastauksia kyselyyn on saatu 154 henkilöltä. Seurakysely on lähetetty 24 seuralle ja kysely on julkaistu myös kunnan verkkosivuilla, jolloin on annettu vastausmahdollisuus kaikille loppilaisille seuroille. Vastausten vähyyden vuoksi vastausten jättöaikaa on pidennetty alkuvuoden 2021, kyselyyn vastasi vain kahdeksan seuraa. Kyselyiden kautta on pystytty kuitenkin kuvion 2 mukaisesti mahdollistamaan kuntalaisten ja seurojen osallistamis- ja vaikuttamismahdollisuudet niin kuin tämän työn luvussa 3 todettiin kunnan velvollisuuksista kuntalaisten osallistamisesta. Seurakyselyn sijaan olisi haluttu pitää seurafoorumin valtuustosalissa, mutta koronatilanteen vuoksi tämä ei ollut mahdollista. Työssä on päädytty tekemään kysely ja pitämään seurafoorumi Teams -ohjelman kautta keväällä 2021. Teams -ohjelma on viestintäalusta, jonka kautta voi pitää keskusteluja ja videotapaamisia. Seurafoorumissa on käyty läpi kyselyn tuloksia. Tulevaisuudessa voisi hyvin hyödyntää myös etäohjelmien mahdollisuuksia erilaisten ryhmätöiden tekemiseen seurafoorumin aikana.

Myöhemmin on vielä päätetty tehdä poikkihallinnollisesti työpaikkaliikuntaa ja hyvinvointia koskeva kysely (liite 3), josta mahdollisesti saisi kattavammin työkäisten vastauksia. Lopen kunnalla oli 31.12.2020 yhteensä 452 työntekijää, joista 139 vastasi kyselyyn, vastausprosentti oli 30,75 prosenttia. Kuntalaiskyselyn vähäinen vastausten määrä oli odotettavissa, mutta työpaikkakyselyllä on haluttu varmistaa luotettavampaa tietoa työkäisten liikkumisesta ja odotuksista. Lopen kunnassa työskentelee 30 – 59 vuotiaita 79,8 prosenttia työntekijöistä ja 30 – 59 vuotiaita kuntalaisia on kunnassa 30,75 prosenttia koko väes-

töstä. Tällöin voidaan ajatella, että kehittämistyötä varten on saatu 30 – 59 vuotiaiden työikäisten ikäryhmästä koskevaa tietoa hyvinkin paljon. Työpaikkaliikunnan kehittäminen ja omaehtoisen liikkumisen kannustaminen kuuluu myös yhtenä osana liikuntatoimen työtehtäviin. Työntekijöiden kyselyn laatimiseen on pystytty hyödyntämään poikkihallinnollista työryhmää (tyky), joka kokoontuu työhyvinvoinnin merkeissä muutenkin. Ryhmään kuuluu henkilöstöhallinto, liikuntatoimi, tekninen toimi, sivistystoimi ja perusturvan toimiala. Kyselylomakkeissa on käytetty strukturoituja ja avoimia vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2009, 208). Vastaajille on kerrottu etukäteen, että vastauksia hyödynnetään liikuntasuunnitelman laatimisvaiheessa.

Kyselyiden tavoitteena oli saada selville Lopen kunnan liikunnan nykytilaa ja selvittää kuntalaisten, seuratoimijoiden ja työikäisten toiveita, kehittämideoita, mielipiteitä ja odotuksia liikkumisen kehittämisen suhteen. Kyselyiden tulokset on käyty läpi ensin pienessä työryhmässä ja sen jälkeen ne on viety vapaa-aikajaoston käsittelyyn maaliskuussa 2021 ja tyky -kokoukseen maaliskuussa 2021.

Yhtenä vertailupohjana on toteutettu vielä Benchmarking lähikuntiin. Benchmarkingin kautta on haluttu kehittää liikuntatoimen toimintoja ja määritellä tärkeitä asioita vertailemalla lähikuntien toimintatapoja ja soveltaa niitä Lopen kunnan liikuntatoimen toimintaan. (Niva & Tuominen 2005, 5.) Benchmarking kunniksi on valikoitunut asukasluvun mukaan Hausjärvi, Asikkala ja Tammela. Benchmarkingin avulla on löytynyt joitain kehittämiskohteita mm. kuinka Lopella voisi asioita tulevaisuudessa hoitaa kolmannen sektorin kanssa.

6.3 Suunnitelman tekeminen

Saatujen kommenttien pohjalta liikuntasuunnitelman tekeminen on käynnistetty keväällä 2021. Liikuntasuunnitelmaa on lähdetty työstämään kyselyistä nousseiden asioiden pohjalta. Liikuntasuunnitelmaa on työstetty kesälomakaudella enemmän toimialan sisällä ja lomien jälkeen suunnitelmaversio on laitettu poikkihallinnollisesti kommentoitavaksi elokuussa. Suunnitelmaversio on lähetetty varhaiskasvatukseen, sivistysjohtajalle, henkilöstöhallintoon, tekniselle toimelle, perusturvan toimialalle ja viestintään. Liikuntasuunnitelmaversiota on kehitetty eteenpäin saatujen palautteiden perusteella ja laitettu uudelleen kommentointiin. Liikuntasuunnitelman tekeminen on päätetty rajata koskemaan liikuntatoimen liikunnan toteuttamista kunnassa. Tämän jälkeen suunnitelmaversio on viety 23.8.2021 valitun uuden valtuuston kommentoitavaksi valtuustoseminaarin yhteydessä elokuun lopulla. Uusien näkemysten ja palautteiden perusteella suunnitelmaa on korjattu ja viety vielä yksi versio johtoryhmään lisäasiantuntijuuden saavuttamiseksi. Saadut pa-

lautteet on huomioitu liikuntasuunnitelmaversiossa, jonka jälkeen liikuntasuunnitelmaversio on viety seuraavaksi uudelle kulttuuri -ja vapaa-aikalautakunnalle kommentoitavaksi kokoukseen 28.9.2021 sekä iltakouluun 2.11.2021. Liikuntasuunnitelmaan on saatu muutamia kommentteja, jotka työstivät suunnitelmaa lähemmäs lopullista muotoa. Suunnitelma on ollut 15.11.2021 edelleen kommentoitavana kunnanhallituksella ja etenee seuraavaksi 29.11.2021 valtuustolle hyväksyttäväksi. Niinpä liikuntasuunnitelman lopullinen lopputuloksen muoto selviää vasta kehittämistyön valmistumisen jälkeen.

Liikuntasuunnitelma on tarkemmin avattu luvussa 7. työn tulokset ja sen alaluvuissa. Liikuntasuunnitelman etenemisessä, eri hallintokuntien välinen yhteistyö ja kommentointi on ollut erittäin tärkeää suunnitelman etenemisen kannalta. Näin myös liikuntasuunnitelman rakentumisessa on pystytty huomioimaan kaikkien toimialojen yhteistyö ja kehittämistyö on edennyt maaliin asti.

6.4 Liikuntasuunnitelmaprojektin tiedonhaku

6.4.1 Nuorten tutkimukset

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään syksyllä 2019 ilmestynyttä Mira Sydänmaan tekemään pro gradu -tutkielmaa Loppilaisten nuorten liikkumismuodot ja -ympäristöt sekä toiveet liikuntamahdollisuuksien kehittämiseksi. Tutkielma on tehty yläkoululaisille 7-9 luokkalaisille ja lukiolaisille, vastauksia tutkielman kyselyyn tuli yhteensä 274. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että nuorten suosimat liikuntapaikat ovat kevyen liikenteen väylät, uimarannat ja retkeilyreitit. Nuorten toiveissa nousi esille yleisten liikunnan harrastusmahdollisuuksien kehittäminen, uusien liikuntapaikkojen saaminen ja nykyisten liikuntapaikkojen kehittäminen. Nuoret toiveet liikuntapaikoista Lopelle olivat uimahalli, jäähalli, nurmikenttä, kuntosali, painisali, skeittiparkki ja hyppytorni uimarannalle. Nuoret toivoivat liikuntahalliin ”höntsävuoroja” ja nuorille suunnattua ohjausta. (Sydänmaa 2019, 46-48.)

Tulosten pohjalta voisi pohtia voisiko nuorille mahdollistaa vertaisohjaaja toimintaa, joka edesauttaisi toivottujen ”höntsävuorojen” toteutumisessa. Esimerkiksi voisiko seuroilta saada apuja itseohjautuvan toiminnan toteuttamisessa, missä voisi olla nuori vertaisohjaaja toimintaa valvomassa. Voisiko kunta suhtautua positiivisesti myös nuorten itse järjestämään toimintaan mahdollistamalla esimerkiksi tiloja toimintaan. Nuorten toiminnan käynnistämiseksi tulisi kiinnittää huomiota tiedottamiseen ja nuorten tavoittamiseen. Tiedotuksen mahdollistaminen yhteistyössä koulujen järjestelmien kautta kuten Wilma. Nuorten äänen kuuluminen toiminnan suunnittelussa olisi erittäin tärkeää. Tämä on noussut

esille myös Suomen Olympiakomitean ja Liikunnan aluejärjestöjen pitämässä Webinaarissa 30.09.2021. (Suomen Olympiakomitea 2021.)

6.4.2 Liikuntatoimen SWOT-analyysi

Kuvio 4. SWOT - analyysi liikuntatoimesta

Tässä työssä on hyödynnetty syksyllä 2019 Vapaa-aikajaoston ja Kulttuuri -ja vapaa-aikatoimen tekemää SWOT -analyysiä (kuvio 4) kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen osalta kartoittamaan liikuntatoimen nykytilaa.

Kuten kuvio 4 ilmenee, SWOT-analyysissä vahvuuksiksi nousivat Lopen kunnan upeat luonto-olosuhteet. Myös sitoutuneet työntekijät ja monipuoliset palvelut olivat vahvuuksia. Lopella on viime vuosina panostettu liikuntapaikkoihin ja tämä koettiin vahvuutena. Some-näkyvyys on vahvistunut ja takaa ajantasaisen tiedon kuntalaisille. Vahvuutena koettiin myös yhteistyö seurojen suuntaan, poikkihallinnollinen toimintatapa, tilojen tehokäyttö ja erilaiset tapahtumat.

Heikkoutena on, etteivät loppilaiset löydä luontaisia liikuntamahdollisuuksia kuten esimerkiksi maastopyöräily ja suunnistus. Toimialalla kunnassa on kapeat ja haavoittuvat ”hartiat” työntekijöiden vähyyden vuoksi. Liikuntasalitilaa on liian vähän ja tilojen kova käyttöaste hankaloittaa tilojen huoltotoimenpiteitä. Kunnan laajuus ja hajanaisuus aiheuttaa paineita toiminnoissa ja henkilöstöresursseissa. SWOT -analyysin perusteella tulisi kunnassa pohtia esimerkiksi viestinnän kehittämiskeinoja, jotta kuntalaiset löytäisivät paremmin luontaiset liikuntamahdollisuudet. Liikuntasalitilaa on valtuusto päättänyt kunnassa lisätä,

rakentamalla uuden liikuntahallin, aloittaen rakentamisen vuoden 2021 aikana. Uusi liikuntahalli tulee varmasti parantamaan liikuntasaltilojen käyttöä ja näin vähentämään painetta nykyisiltä liikuntapaikoilta. Kunnan liikunnan järjestämiseen koko kunnan alueella voisi kehittää yhteistyötä eri verkostojen kanssa kuten kyläyhdistysten ja liikuntaseurojen kanssa.

Pääkaupunkiseudun ja lähialueiden vapaa-aikapalveluiden käyttäjät ja matkailijat luettiin mahdollisuutena. Internet ja sosiaalisen median viestintäkanavat ovat tätä päivää ja luovat parempia mahdollisuuksia esimerkiksi viestintään. Sidosryhmät, verkostot ja seutukunnallinen yhteistyö ovat myös tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Väestörakenteen muutokset, yhdistysaktiivien ikääntyminen ja väheneminen koetaan uhkana kuten myös uusien liikuntapaikkojen käyttöaste, ylläpitokustannukset ja budjetti. Vaatimukset ja odotusten jatkuva kasvaminen on resurssikysymys ja uhka myös. Analyysin perusteella Lopen kunnan kannattaisi pohtia lisäresurssien lisäämistä esimerkiksi harjoittelijoiden kautta tai toteuttamalla osa palveluista ostopalveluina. Nämä toimenpiteet voisivat helpottaa osittain painetta resursseissa. Erilaisilla verkostoyhteistyöllä voidaan hajauttaa vastuuta.

SWOT – analyysin kautta on saatu arvokasta tietoa toimialan nykytilasta ja toimintaympäristöstä, jota on pystytty hyödyntämään liikuntasuunnitelman tekovaiheessa.

6.4.3 Kuntalaiskysely

Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa Lopen kunnan kuntalaisten kokemuksia ja kehitysideoita liikuntatoiminnan kehittämiseksi ja kerätä tietoa liikuntasuunnitelman rakentamiseen. Tähän kehittämistyöhön kuntalaiskyselyn vastauksista käytettiin vain muutamista kysymyksistä saatuja tietoja kuten kuntalaisten liikunta-aktiivisuus, liikuntaa edistävät ja estävät tekijät, liikunnan harrastamisen edellytykset Lopella, Lopen kunnan liikuntapaikkojen käyttöaste, sekä kuntalaisten toiveita ja kehittämissuhteita liikuntaolosuhteiden ja palveluiden kehittämiseksi.

Kysely sisälsi 24 kysymystä koskien kuntalaisten liikuntatottumuksia, liikuntapaikkojen käyttöastetta ja liikuntatoimen toimintaa. Kysely on tehty Webropol -ohjelmalla ja vastaaminen oli mahdollista internetissä tai paperilomakkeella, joita oli kirjastossa. Kyselystä on tiedotettu Lopen kunnan internetsivuilla ajankohtaista osiossa, Lopen kunnan ja Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen Facebook -sivuilla, Lopen liikunnanohjaaja Satun Facebook profiilissa sekä Lopen Lehdessä (liite 4) ja Aamupostin Viikko lehdessä (liite 4). Tavoitteena

oli, että kyselyyn vastaisi mahdollisimman moni Lopen kunnan 7866 asukkaasta, vaikkakin odotettavissa oli, että läheskään kaikki eivät kyselyyn vastaa. Odotettu vastaajien määrä oli 120 – 200.

Kuntalaiskyselyyn vastasi 154 henkilöä eli 1,96 prosenttia kuntalaisista, joista 145 lomakkeeseen vastattiin oikein ja 9 lomaketta hylättiin. Vastaajista 72 % oli tyttöjä / naisia, 27 % poikia /miehiä ja 1 % muu, ei halua kertoa.

Vastaukset ikäryhmittäin:

- 9 – 17 -vuotiaat 1
- 18 – 65 -vuotiaat 119
- yli 65 -vuotiaat 25

Vastaukset asuinalueittain:

- Kirkonkylä 42 prosenttia (n=61)
- Launonen 17,2 prosenttia (n=25)
- Läyliäinen 16,6 prosenttia (n=24)
- Kormu 8,3 prosenttia (n=12)
- Jokiniemi 4,8 prosenttia (n=7)
- Sajaniemi 4,8 prosenttia (n=7)
- Pilpala 2 prosenttia (n=3)
- Topeno 2 prosenttia (n=3)
- Vojakkala 0,7 prosenttia (n=1)
- Muu mikä vastauksia oli 1,4 prosenttia (n=2), joihin oli kirjoitettu vastaus Salonkylä ja Järventausta
- Räyskälästä ei tullut vastauksia.

Vastaukset asuinalueittain kuvastavat hyvin asukaslukuja asuinalueilla. Kirkonkylällä (2141) on suurin asukasluku, jonka jälkeen tulevat Launonen (1243) ja Läyliäinen (851). (Lopen kunta 2020).

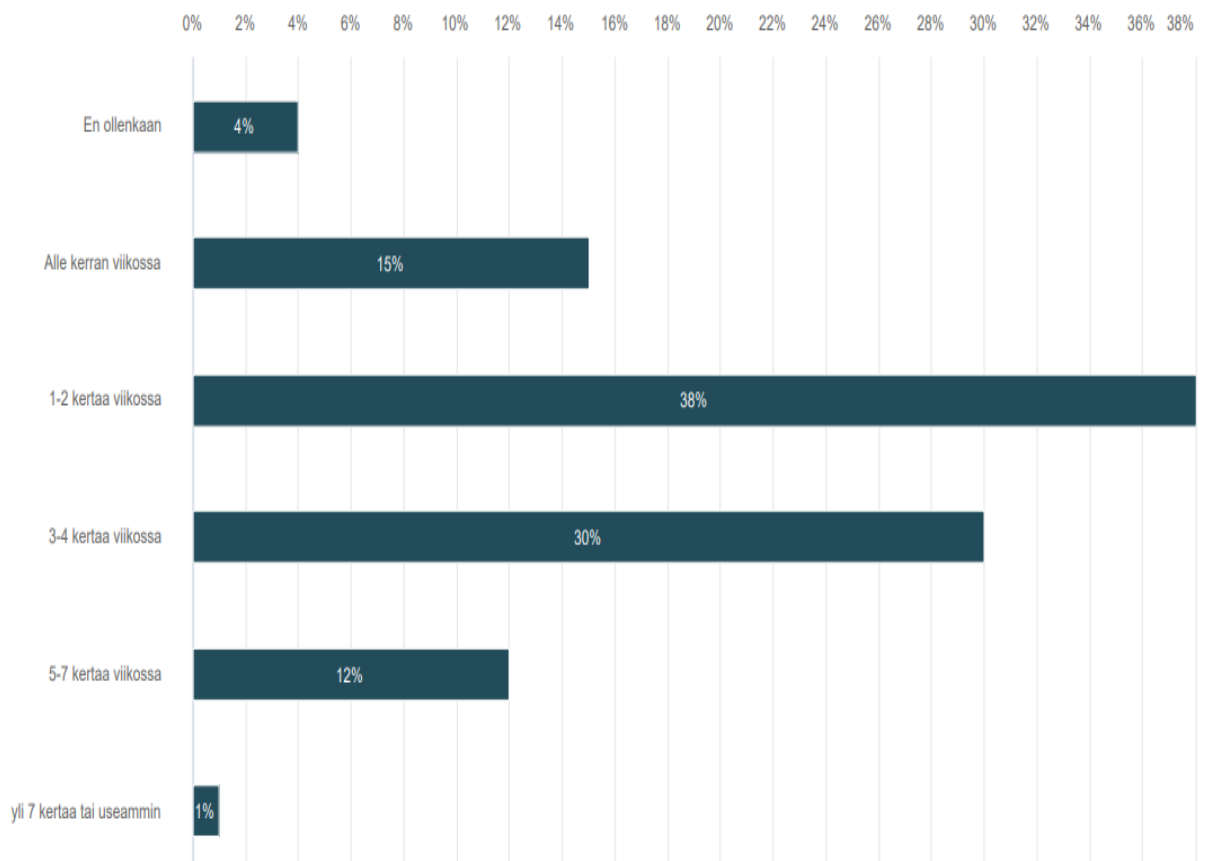
Kyselyn perusteella (taulukko 3) vastaajien liikunta-aktiivisuudesta voi päätellä, että loppilaisista vastaajista suurin osa eli 40 prosenttia (n=58) liikkuu kevyesti 3 – 4 kertaa viikossa ja 38 prosenttia (n=55) harrastaa hengitystä rasittavaa liikuntaa 1 – 2 kertaa viikossa. Vastausprosentti kyselyyn oli alhainen, joten tästä voisi päätellä, että kyselyyn vastanneista suurin osa olisi liikunnallisesti aktiivisia kuntalaisia. Huomioitavaa on, että tulokset ovat linjassa FinTerveys (2017) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan yli 18-vuotiasita suomalaisista 39 prosenttia eli kolmannes liikkui terveysliikuntasuosittelun mukaan.

Taulukko 3. Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus kevyen liikkumisen osalta

	En ollenkaan	alle kerran viikossa	1-2 kertaa viikossa	3-4 kertaa viikossa	5-7 kertaa viikossa	yli 7 kertaa tai useammin
n	1	5	30	58	33	18
Prosentti	0,69%	3,45%	20,69%	40%	22,76%	12,41%

Kyselyn perusteella (kuvio 5) vastaajista noin 38 prosenttia (=55) harrastaa 1-2 kertaa viikossa vähintään 30 minuuttia kestävää hengästyistä ja hikoilua aiheuttavaa liikuntaa. 30,3 prosenttia (n=44) 3 – 4 kertaa viikossa, 14,5 prosenttia (n=21) alle kerran viikossa, 12,4 prosenttia (n=18) 5 – 7 kertaa viikossa, 4 prosenttia (n=6) ei ollenkaan ja 0,7 prosenttia (n=1) yli 7 kertaa viikossa.

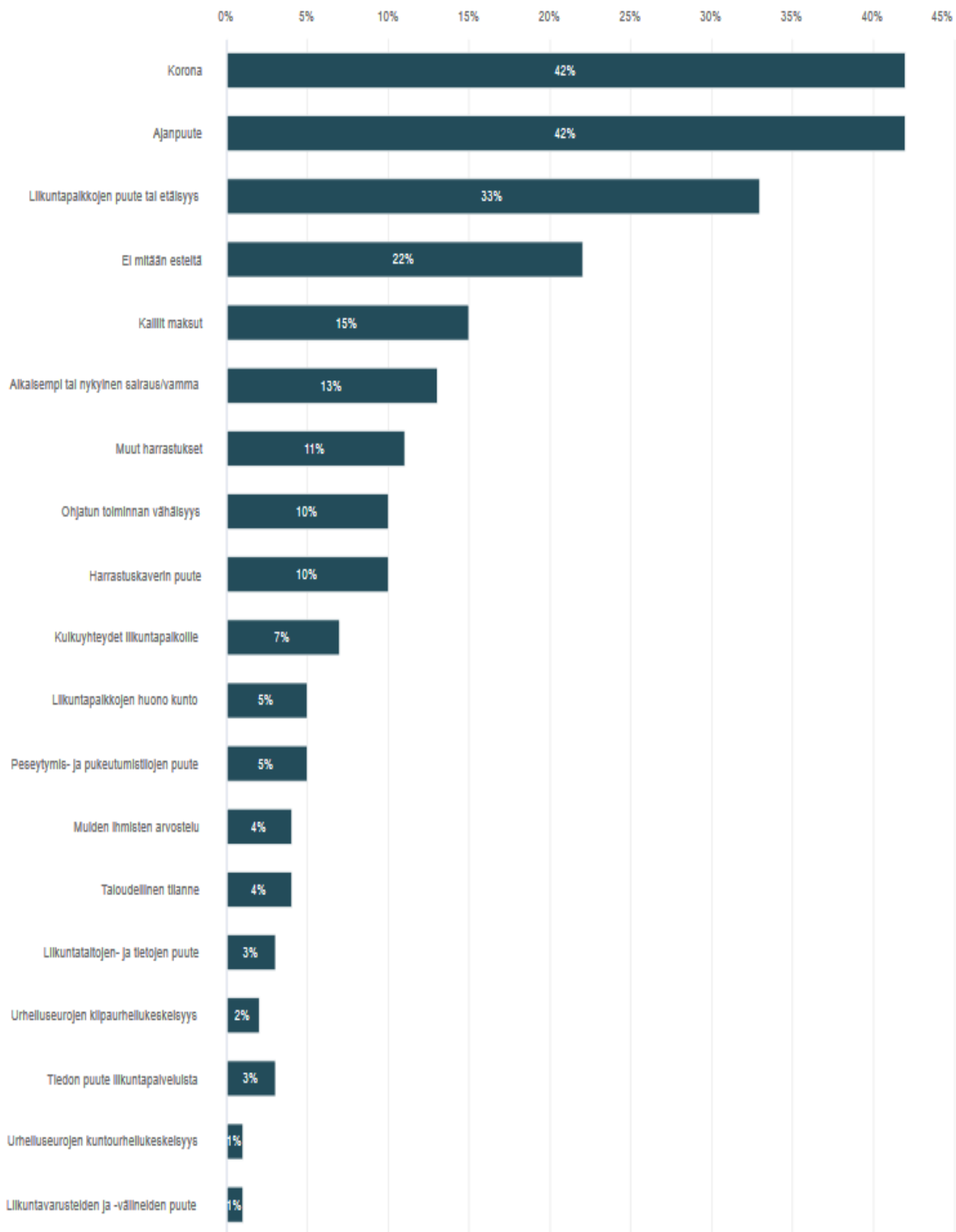
Vastaajien määrä: 145

Kuvio 5. Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus vähintään 30 minuutin liikunnan osalta

Kyselyssä pystyi valitsemaan enintään kolme liikunnan harrastamista edistävää tekijää. Neljä eniten vastauksia kerännyttä liikunnan harrastamista edistävää tekijää kyselyssä olivat mm. liikuntapaikan sijainti 51 prosenttia (n=74), ajankohta / aukiolo 42 prosenttia (n=61), liikuntapaikan helppo saavutettavuus 36 prosenttia (n=52) sekä kaverit ja ystävät 29 prosenttia (n=42).

Toisaalta taas suurimpina esteinä liikunnan harrastamiselle koettiin olevan vastaajien mukaan (kuvio 6) ajanpuute ja korona, molempiin oli kertynyt 42 prosenttia (n=61) vastauksista. Liikuntapaikkojen puute tai etäisyys nousee kolmanneksi 33 prosentilla (n=48) ja 22 prosenttia (n=31) vastaajista kertoo, ettei liikunnan harrastamiselle ole esteitä. 15 prosenttia (n=21) vastaajista kertoo kalliiden maksujen estävän liikunnan harrastamisen ja 13 prosenttia (n=19) sanoo nykyisen tai aikaisemman sairauden tai vamman olevan rajoittava tekijä. Muut harrastukset ovat este 11 prosentille (n=16) vastaajista. 10 prosentille (n=14) vastaajista kertoo harrastuskaverin puutteen tai ohjatun toiminnan vähäisyyden vaikuttavan liikkumiseen. Kulkuyhteyksien puute vaikuttaa esteellisesti 7 prosenttia (n=10) vastaajista.

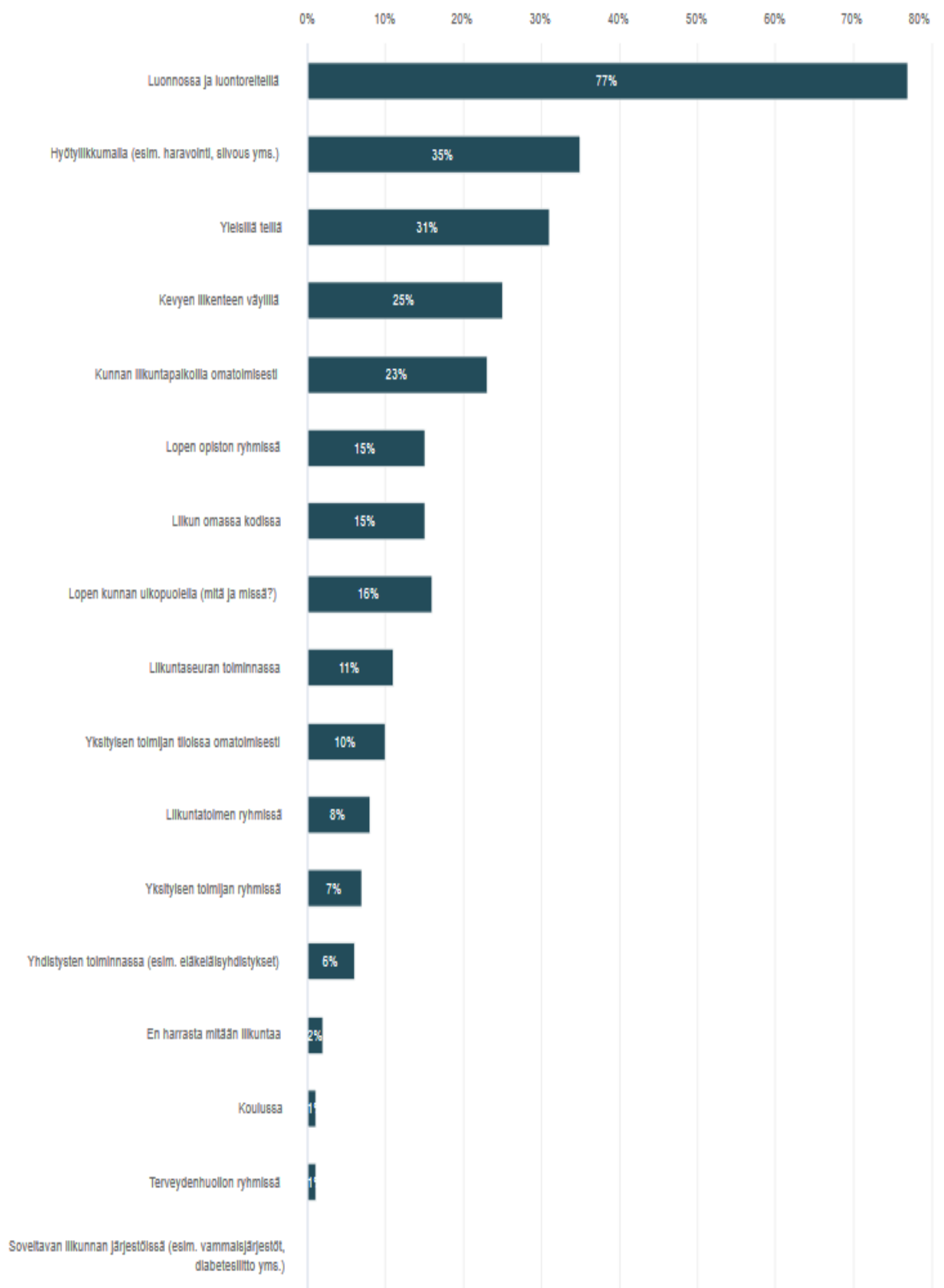
Kuvio 6. Liikunnan harrastamista estävät tekijät

Kyselyssä tiedusteltiin millaiset ovat liikunnan harrastamisen edellytykset Lopella (taulukko 5). Ulkoliikuntapaikkojen keskiarvo oli 3,7, retkeilyreittien 4,24, sisäliikuntapaikkojen 3,08, soveltavan liikunnan 2,19, harrasteliikunnan 3,08 ja kilpaurheilun 2,25. Näiden tulosten pohjalta liikuntatoimen tulisi pohtia soveltavan liikunnan ja kilpaurheilun edellytyksiä Lopen kunnassa. Voisiko edellytyksiä parantaa tulevaisuudessa esimerkiksi yhdistys- ja seurayhteistyön kautta.

Taulukko 5. Liikunnan harrastamisen edellytykset Lopen kunnassa

	en osaa sanoa	huonot	kohtalaiset	melko hyvät	hyvät	Keskiarvo	Mediaani
Ulkoliikuntapaikat	6,89%	3,45%	26,21%	39,31%	24,14%	3,7	4
Retkeilyreitit	3,45%	0,69%	12,41%	35,17%	48,28%	4,24	4
Sisäliikuntapaikat	17,24%	12,41%	25,52%	35,17%	9,66%	3,08	3
Soveltava liikunta	50,34%	3,45%	27,59%	13,79%	4,83%	2,19	1
Harrasteliikunta	17,93%	7,59%	34,48%	28,97%	11,03%	3,08	3
Kilpaurheilu	42,76%	13,1%	24,83%	15,17%	4,14%	2,25	2

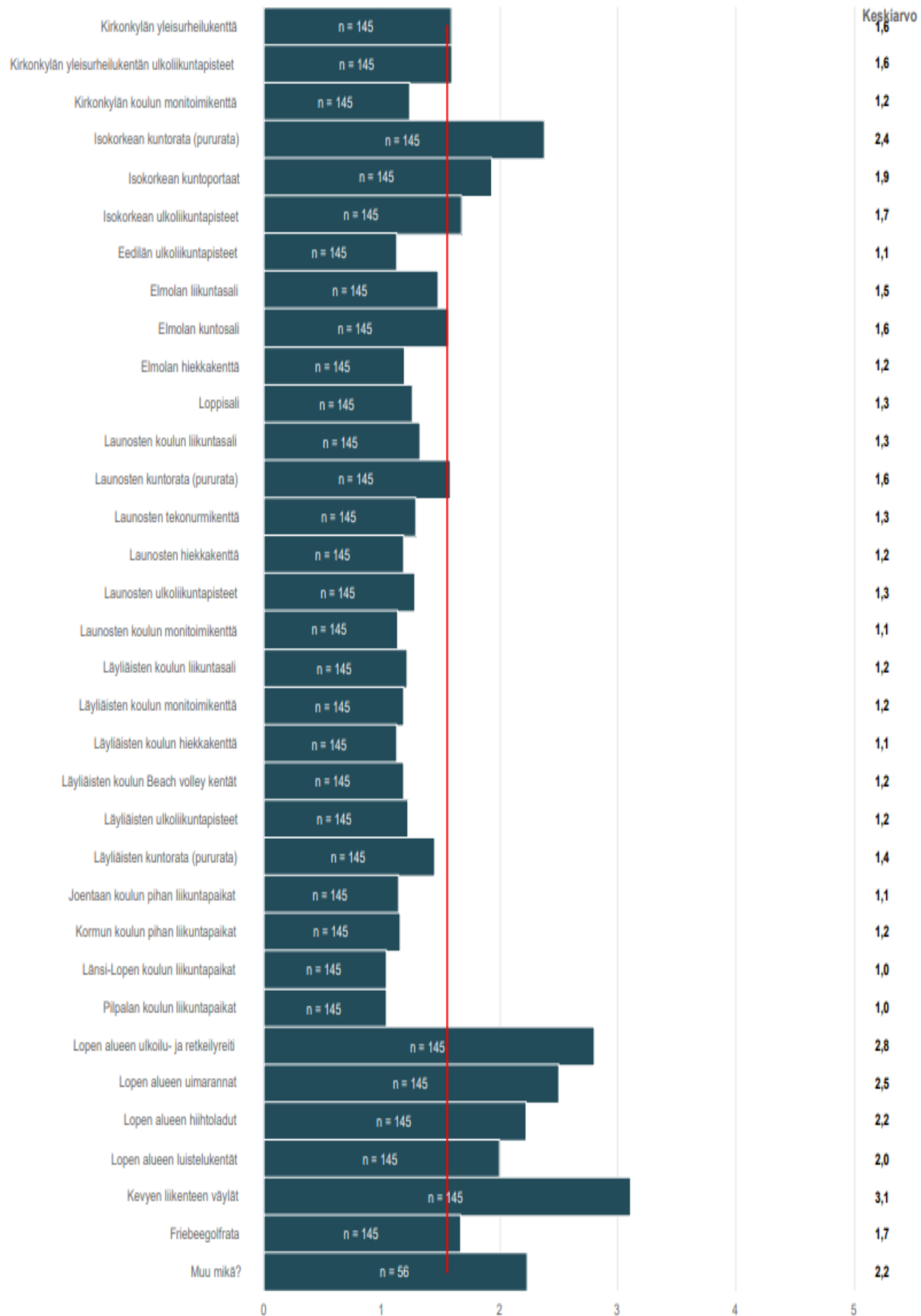
Selkeästi suosituin vastaus missä liikutaan pääsääntöisesti (kuvio 7), oli 77 prosenttia (n=111) luonnossa ja luontoreiteillä. Seuraavaksi suosituin vastaus oli hyötyliikkumalla 35 prosenttia (n=51) ja 31 prosenttia (n=45) yleisillä teillä. Nämä vastaukset ovat linjassa Fin-Terveys (2017) tutkimuksen kanssa. Tutkimuksen mukaan suomalaisten suosituimpia kuntoliikuntamuotoja ovat erilaiset kävelyn muodot ja tutkimuksessa tulee ilmi myös, että hyötyliikunta on erittäin yleinen liikkumismuoto Suomessa.

Kuvio 7. Vastaukset liikkumiseen pääsääntöisesti

Kyselyssä kysyttiin mitä liikuntapaikkoja vastaajat käyttävät liikkueissaan (kuvio 8). Vastauksissa suurimman keskiarvon saivat keveyen liikenteen väylät 3,1 keskiarvolla ja sen kannassa 2,8 keskiarvolla Lopen alueen ulkoilu- ja retkeilyreitit. Uimarannoilla kävi 2,5

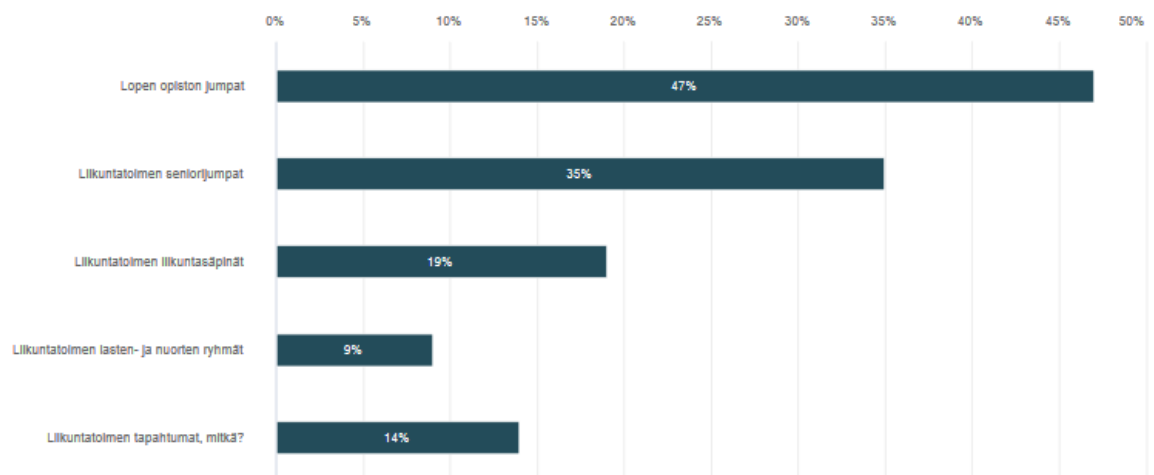
keskiarvolla väkeä. Näiden perässä tuli Isokorkean kuntorata, muu, mikä vaihtoehto, Lopen alueen hiihtoladut ja Lopen alueen luistelukentät. Muu, mikä vastauksissa esille nousivat selkeästi metsät ja luonto eri alueilla. Kyselyn vastaukset ovat linjassa vuoden 2010 opetusministeriön teettämän liikuntatutkimuksen tuloksiin. Tutkimuksen mukaan Suomessa käytetyimpiä liikuntapaikkoja ovat kevyen liikenteenväylät, ulkoilureitit, pururadat, ladut ja vaellusreitit. (Opetusministeriö 2011, 63.) Tutkimustulosten pohjalta myös Lopen kunnassa tulisi kiinnittää huomiota kevyen liikenteen väylien parantamiseen sekä ulkoilureittien kehittämiseen.

Kuvio 8. Lopen kunnan liikuntapaikkojen käyttöaste

Kyselyssä selvitettiin, millaisia liikuntapaikkoja tai -alueita vastaajat toivoivat Lopen kuntaan ja minne niitä tulisi sijoittaa. Viisi asiaa nousi esille kyselyn tuloksissa. Vastausten perusteella ylivoimaiseksi kärjeksi nousi uimahalli Lopen kuntaan. Sijoituspaikkana uimahallille oli tarjottu Kirkonkylää sekä Läyliäistä. Suurimassa osassa vastauksista ei ollut erikseen mainittu sijoituspaikkaa. Tämä ei kuitenkaan ole realistinen toive liikuntasuunnitelmaan, koska rakentamis- ja ylläpitokustannukset ovat valtavat. Pienen kunnan verotulot eivät tulisi kattamaan näin suurta investointia. Toisena nousi esille luontoreitit ja kuntosalit Läyliäisiin ja Launosiin. Syksyllä 2021 tehtiin valtuustoaloite kuntosalien mahdollisesta sijoittamisesta Läyliäisiin ja Launosiin. Tämä on siis teknisen toimen ja liikuntatoimen selvityksen alla. Luontoreiteille toivottiin lisää opasteita tai uusia luontoreittejä alueille, joissa niitä ei vielä ole. Liikuntasuunnitelmassa huomioidaan retkeilyreittien opasteiden parantamista sekä pyritään hankkeiden kautta lisäämään uusia reittejä. Kyselyssä kevyen liikenteen väyliä toivottiin eripuolille kuntaa ja niiden parempaa ylläpitoa. Tätä toivetta liikuntatoimi pyrkii viemään eteenpäin, erilaisissa poikkihallinnollisissa työryhmissä. Viides kärki-toive oli vielä kuntoportaiden sijoittaminen Launosiin. Kuntoportaiden rakentaminen olisi mahdollista investointirahoituksen tai kuntalaisten osallistavan budjetoinnin kautta. Nyt tulevaan budjettiin esitetään kuitenkin ensisijaisesti ulkoilureitistöihin investointirahoitusta.

Kyselyssä selvisi, että vastaajista 47 % käyttää Lopen opiston jumppia, 35 % osallistuu liikuntatoimen seniorijumppiin, 19 % käy liikuntasäpinöissä, 14 % osallistuu liikuntatoimen tapahtumiin ja 9 % lasten ja nuorten ryhmiin (kuviot 9). Kyselyn tulokset näyttävät jumppien osalta hyvältä, mutta pienen vastausprosentin vuoksi ja korkeiden käyttäjäprosenttien vuoksi voisi olettaa, että kyselyyn on vastannut aktiivisesti liikkuvia kuntalaisia. Odotetusti Lopen opiston tunnukset ovat kuitenkin suosittuja, koska jumppien ikärakenne on laaja. Liikuntatoimen jummat tulevat ohjattujen palveluiden osalta seuraavana. Tässä kyselyssä ei kytytty seurojen toimintaan osallistumisesta, mutta seuraavassa kyselyssä tämän kysymistä voisi pohtia. Näin saisi selville myös kolmannen sektorin palveluiden käyttöastetta.

Kuvio 9. Ohjattujen palveluiden käyttöaste

6.4.4 Kolmannen sektorin kysely

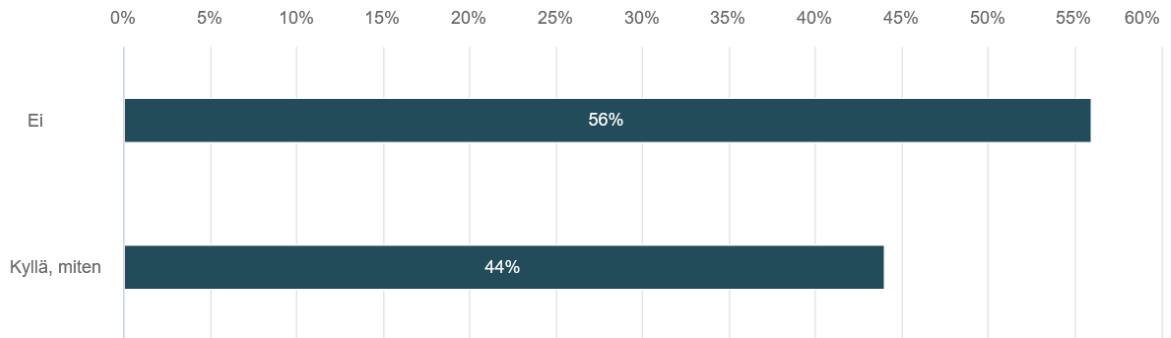
Kyselyssä haettiin vastauksia yhteistyön kehittämiseen, arvioita liikuntatoimen palveluista sekä seurojen kehittämideoita tulevaisuuteen. Kysely tehtiin Webropol -ohjelmalla ja koe ponnistettiin muutamalla henkilöllä ja korjattiin havaittuja epäkohtia. Kysely sisälsi yhteensä 20 kysymystä, osa kysymyksistä oli strukturoituja ja osa avoimia kysymyksiä. Kysely lähetettiin joulukuussa 2020 sähköpostilla 24 seuralle ja yhdistykselle ja julkaistiin myös internetissä avoimuuden ja tasapuolisuuden vuoksi. Kyselyssä oli vastausaikaa tammikuun 15. päivään asti, jota jatkettiin yhden yhdistyksen pyynnöstä tammikuun 27. päivään asti. Kyselystä muistutettiin seuroja vielä tammikuun aikana sähköpostilla sekä facebookin kautta. Kyselyyn vastasi yhteensä yhdeksän henkilöä kahdeksasta eri seurasta. Kyselyn avulla on saatu päivitettyä osan seurojen yhteystietoja, mutta jäi myös kaipaamaan Lopella toimivien isompien seurojen vastauksia, jotka puuttuivat kokonaan. Vastauksista kävi ilmi, että viidessä seurassa tai yhdistyksessä, joista vastattiin, on yli 150 jäsentä ja kolmessa seurassa jäsenmäärä on 25 – 49. Vastanneissa seuroissa oli alle 18 -vuotiaita harrastajia 282. Tiedämme, että alle 18 -vuotiaita harrastajia on huomattavasti enemmän Lopella, mutta juurikin suurimmat lasten ja nuorten toimintaa järjestävät seurat jättivät vastaamatta kyselyyn.

Tässä kehittämistyössä käytetään kyselyn vastauksista seuraavista kysymyksistä saatuja tietoja: toimintaolosuhteiden kehittämisestä, alueiden kunnossapidosta, kehitettävät asiat yhdistysten ja kunnan välillä, vuorojen jako ja tiedonkulku.

Toimintaolosuhteissa osa seuroista piti toimintaa yllä omissa tiloissa ja osa kunnan omistamissa tiloissa. Kaikki seurät – ja yhdistykset kokivat, että heillä on riittävät olosuhteet toi-

minnan järjestämiseksi. Suurin osa (56 %) kokivat, että yhdistyksen ei tarvitse olla aktiivisempi olosuhteiden kehittämiseksi ja 44 % kokivat, että heidän tulisi olla aktiivisempia (kuvio 10). Kehitysehdotuksia aktiivisuuden kehittämiseksi olivat mm. laajemmat lajivalikoimat, reittien kehittäminen, tiedotuksen parantaminen ja hankerahan hyödyntäminen.

Vastaajien määrä: 9

Kuvio 10. Seurojen ja yhdistysten toimintaolosuhteiden kehittämien tarve

Kehitettäväksi asioiksi kyselyn perusteella nousi mm. ulkokuntolaitteiden mahdollisuuksien lisääminen, retkeilyreittien taukopaikkojen lisääminen, liikuntarajoitteisten ja eläkeläisten huomioiminen, rikkoontuneiden välineiden ripeämpi korjaaminen, boccia-pallojen uusiminen, yhteistyö seurojen järjestämien leirien kanssa. Myös ovien aukaisuun toivottiin lisää joustoa.

Yhdistysten toiveisiin liikuntatoimi voisi pyrkiä vastaamaan hankerahoituksen puitteissa, tekninen toimi ja liikuntatoimi voisi jatkossa pyrkiä huomioimaan esteettömyyttä omissa tapahtumissaan ja tulevissa liikuntapaikkojen rakentamisissa. Yhdistykset ja liikuntatoimi voisivat kehittää välineiden korjauksien tiedottamista yhdessä. Oven aukaisuihin löytyy varmasti ratkaisu yhteistyössä seurojen kanssa.

Lopen kunnan liikuntapaikkojen kunnossapito koettiin suurelta osalta hyväksi. Ainoastaan ripeämpiä korjaustoiveita esitettiin ja taukopaikkojen kunnossa pitoon parannuksia.

Seurojen – ja yhdistysten toiveita liikuntapaikoilla ja liikuntatoimessa huomioitavaksi: varastotiloja seuroille, somessa tiedotusta, huoltomiesten yhteystiedot saataville, lapsille ja nuorille ei kilpailullista toimintaa, ikäihmisille tapahtumia, tasapuolisuutta vuorojen jaossa jatkossakin.

Tärkeiksi asioiksi seurojen – ja yhdistysten sekä liikuntapaikkojen ja liikuntatoimen välillä nousivat mm. eläkeläisille toivottiin toimintaa pieniin kyliin, yhdistysten tarpeiden kartoittaminen, tiedon välittäminen molemmin puolin, avointa ja hyvää keskustelua, asioiden vienti

yhdessä eteenpäin, yhteisiä liikuntahetkiä eläkeyhdistyksille, riittävä kanssa käyminen, matala kynnyksen yhteydenottoon, yhteistyökyky ja vaikuttamismahdollisuudet.

Näiden tulosten perusteella tulisi lisätä vuorovaikutusta yhdistysten ja liikuntatoimen välillä, säännölliset tapaamiset vuosittain tai muutaman kerran vuodessa lisäisi yhdistysten vaikuttamismahdollisuuksia ja ajankohtainen tieto kulkisi paremmin yhdistysten ja liikuntatoimen välillä.

Tiedonkulun kokeminen liikuntatoimen ja seurojen välillä oli pääsääntöisesti hyvää, muutamia kehitysajatuksia oli puolin ja toisin. Liikuntatoimen jalkautuminen yhdistysten vuoroille, kuinka saada tietoa välitettyä, jos ei ole internetiä ja aktiivisuutta molemmin puolin. Kehitysehdotuksen tuli vielä Whatsapp ryhmä ja yhteystietojen päivitys.

Seurat –ja yhdistykset toivoivat seurojen väliseen yhteistyöhön mm. yhdessä rakennettuja liikuntatapahtumia, yhteisiä keskustelutilaisuuksia, enemmän tiedotuskanavia, jotta voisi harrastaa lajeja ristiin, lasten –ja nuorten kilpailuttoman toiminnan yhteistä järjestelyä, yhteistyötä leirien kanssa ja turnausten järjestämistä.

Vuorojen jako seurojen –ja yhdistysten osalta koettiin pääsääntöisesti hyväksi. Kirkonkylällä Elmolan liikuntasaliin toivottiin enemmän tasapuolisuutta prime time aikojen jakamiseen. Kehittämisehdotuksina vuorojen jakoon ehdotettiin etukäteistietojen keräämistä ennen tilaisuutta, kunnan rooli jakotilaisuudessa vahvemaksi jakajana, vakiovuorolaiset ensin ja jakoa usealle kentälle.

6.4.5 Kunnan henkilöstön liikuntatottumuskysely

Kunnan henkilöstökysely (liite 3) on tehty yhteistyössä liikuntatoimen, tyky-työryhmän ja hallintopäällikön kanssa. Kysely on koeponnistettu muutamalla henkilöllä. Kyselyn tarkoituksena oli kehittää tyky-toimintaa ja kerätä taustatietoa tulevaan hankkeeseen sekä liikuntasuunnitelman tekemiseen. Lopen kunnan henkilöstömäärä oli 31.12.2020 452 työntekijää, joka sisältää vakinaisen ja määräaikaisen henkilökunnan. (Lopen kunta 2020,2). Kysely oli avoinna henkilöstölle 4. – 31.1.2021 välisenä aikana. Kyselyssä selvitettiin henkilöstön liikuntatottumuksia, koettua työkykyä, tyky-toimintaan osallistumista ja siihen liittyviä toiveita sekä halukkuutta osallistua Lisää liikettä Lopelle -työpaikkahankkeeseen. Kyselyyn vastasi 139 henkilöä, joista 87 % oli naisia, 12 % miehiä ja 1 % ei halunnut kertoa sukupuolta.

Vastaajista 57,5 % (n=80) asuu Lopella ja 42,45 % (n=59) asuu muualla. Suurin osa vastaajista on yli 40 -vuotiaita (taulukko 6). Vastaajista suurin osa kuului joko sivistyslautakunnan toimialaan (52 %) tai perusturvalautakunnan toimialaan (28 %) (taulukko 7).

Taulukko 6. Vastaajien ikäjakauma

	n	prosentti
alle 30 vuotta	8	5,76 %
30 – 39 vuotta	26	18,7 %
40 – 49 vuotta	43	30,94 %
50 – 59 vuotta	49	35,25 %
yli 60 vuotta	13	9,35 %

Taulukko 7. Vastaajien toimiala

	n	prosentti
Kunnanhallitus	8	5,75 %
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	4	2,88 %
Perusturvalautakunta	40	28,78 %
Sivistyslautakunta	73	52,52 %
Tekninen lautakunta	14	10,07 %

Vastaajista suurin osa eli 30 prosenttia (n=42) liikkuu kevyesti 5 – 7 kertaa viikossa, 23 % (n=33) liikkuu kevyesti 3 – 4 kertaa viikossa ja 21 % (n=30) vastaajista liikkuu kevyesti 1 – 2 kertaa viikossa. Vastaajista 5 % (n=7) ilmoitti liikkuvansa kevyesti alle kerran viikossa ja 2 % (n=3) ilmoitti, ettei liiku ollenkaan.

Vastaajista 38 prosenttia (n=53) harrastaa hengitystä rasittavaa liikuntaa 1 – 2 kertaa viikossa. 27 % (n=38) ilmoitti harrastavansa hengitystä rasittavaa liikuntaa 3 – 4 kertaa viikossa ja 13 % (n=19) alle kerran viikossa. Vastaajista 10 % (n=15) ilmoitti, ettei harrasta ollenkaan rasittavaa liikuntaa ja kukaan vastaajista ei harrastanut rasittavaa liikuntaa yli 7 kertaa viikossa.

Vastaajista 47 % (n=66) koki liikkuvansa terveytensä ylläpitämiseksi riittävästi. Vastavasti 52 % (n=73) ei kokenut liikkuvansa terveytensä ylläpitämiseksi riittävästi. Liikunnan harrastamiselle sopivimmat päivät ovat torstai, sunnuntai ja maanantai. Vastavasti perjantai sopi liikunnan harrastamiselle vähiten. Kellonajoista klo 17-18 ja 18-19 sopivat parhaiten vastaajien liikunnan harrastamiseen.

Vastaajista 55 % (n=77) koki oman henkisen työkyvyn hyväksi, 25 % (n=36) kohtalaiseksi

ja 15 % (n=22) erittäin hyväksi. Vastaajista 2 % (n=3) koki henkisen työkykynsä huonoksi ja 0,7 % (n=1) erittäin huonoksi. Vastaavasti 48 % (n=67) koki oman fyysisen työkyvyn hyväksi, 33 % (n=46) kohtalaiseksi ja 12 % (n=18) erittäin hyväksi. Vastaajista 5 % koki fyysisen työkyvyn huonoksi ja 0,7 % (n=1) erittäin huonoksi.

Vastaajista 66% ei hyödynnä Lopen kunnan tyky-toimintaa. Vastauksista nousi esiin tyky-toimintaan osallistumattomuuden syiksi mm. ajanpuute, aikataulut, tiedon puute ja toinen paikkakunta. Tarjotuista tyky-toiminnoista eniten käytetään Smartum-seteleitä, seuraavaksi tapahtumia (sis. lajikokeilut, pikkujoulut, Poronpolku ym.) ja kuntosalivuoroja ja Elmolan liikuntasalivuoroa.

Tyky-toimintaan toivotaan esimerkiksi enemmän Smartum-seteleitä, ryhmäliikuntaa, lajikokeiluja, mahdollisuutta osallistua Lopen opiston kursseihin, kuntosaliohjausta, yhdessä tekemistä, työajan käyttöä tyky-toimintaan, pallopelejä, osallistumista Poronpolulle, taukojumppia, tyky-päiviä, liikuntamahdollisuuksien käyttöä maksutta kotipaikkakunnalla.

6.4.6 Benchmarking lähikuntiin

Kehitystyössä on kerätty tietoa lähikuntien liikuntatoimien toimintatavoista käyttämällä ulkoista benchmarkingia. Työssä hyödynnettiin lähes saman asukasluvun omaavia lähikuntia vertailutiedon keräämisessä. Lopen, Hausjärven, Asikkalan ja Tammelan asukasluku on 6000 – 8300. Vertailukuntiin otettiin yhteyttä tammikuussa 2021 sähköpostilla sekä puhelimella ja sovittiin yhteistyöstä. Kuntien on myös helppoa saada vertailukelpoisia lukuja TEA-viisarista, joka on vertailutietoverkkopalvelu, jossa kuvataan kuntalaisten terveyden edistämistä kuntien antamien vastausten perusteella, noin kahden vuoden välein. Nyt benchmarkingin kautta saatiin kunnilta käytännön tietoa siitä kuinka eri kuntien liikuntapalvelut toimivat ja tekevät asioita. Miten kukin kunta painottaa liikkumisen edistämistä. Kuntiin lähetettiin sähköpostilla kysely, johon kaikki kunnat vastasivat sähköpostin välityksellä.

Kyselyllä selvitettiin:

- Mikä on liikunnasta päättävä toimielin kunnassa?
- Paljoko kunnassa on resursseja liikuntatoimessa?
- Montako liikuntapaikkaa on kunnissa?
- Paljonko on ohjattuja liikuntaryhmiä?
- Millaiselle asiakaskunnalle toimintaa järjestetään?
- Montako liikuntaa järjestävää seuraa kunnissa on?
- Jaetaanko seuroille avustuksia?
- Onko kunnassa liikuntastrategiaa?
- Järjestetäänkö seuroille liikuntafoorumeita?

Lopen kunta on alle 8000 asukkaan kunta, jossa kansallisissa kyselyissä (taulukko 8) kunnan panostus liikunnan ja ulkoilun käyttökustannuksiin on keskimäärin 54 € / asukas. Kun

vertaillaan tulosta suurin piirtein saman kokoluokan kuntiin (6000 -8300 asukasta), Loppi jää Hausjärven kunnan kanssa reilusti alle muiden vertailukuntien ja koko maan tuloksesta. Tuloksen perusteella Lopen kunnalla olisi vielä parannettavaa liikunnan ja ulkoilun panostuksessa euromääräisesti asukasta kohden. (TEAvisari 2020b).

Taulukko 8. Liikunnan ja ulkoilun käyttökustannukset (TEAvisari 2020b)

	LOPPI	HAUSJÄRVI	TAMMELA	ASIKKALA	KOKO MAA
Liikunnan ja ulkoilun käyttökustannukset (pisteet)	25	25	75	100	93
Kunnan panostus, euroa / asukas	54 € / asukas	49 € / asukas	103 € / asukas	110 € / asukas	93 Toteutuu hyvin

TEAvisarin (2020b) kansallisesta tutkimuksesta (taulukko 9) näkyy myös panostus liikuntapaikkoihin verrattuna muuhun Suomeen. Tutkimuksessa on verrattu liikuntapaikkoja yksi liikuntapaikka / 1000 asukasta kohden. Lopen kunnalle kertyi kaikista liikuntapaikoista 25 pistettä, kun koko Suomen pisteet oli 39. Vertailukunnista Lopen kunta, Tammela ja Asikkala on pinta-alaltaan 640 - 760 km². Hausjärven pinta-ala on 398,8 km² ja Riihimäen 125,6km². Kuntien laaja maantieteellinen pinta-ala vaikuttaa liikuntapaikka rakentamiseen.

Taulukko 9. Liikuntapaikat (TEAvisari 2020b)

	LOPPI	KOKO MAA
Liikuntapaikat	25	39
Liikuntapaikat yhteensä / 1000 asukasta	0 75 kpl	31
Kunnan pallokentät / 1000 asukasta	0 8 kpl	48
Kunnan jääturheilupaikat / 1000 asukasta	50 7 kpl	37
Kunnan kuntosalit / 1000 asukasta	0 1 kpl	34
Kunnan liikuntasalit / 1000 asukasta	0 4 kpl	33
Kunnan ulkoilureitit / 1000 asukasta	50 14 kpl	36
Kunnan liikuntapuistot, lähiliikuntapaikat, ulkoilupuistot / 1000 asukasta	100 9 kpl	46

TEAvisarin (2020b) kansallisessa tutkimuksessa (taulukko 10) selviää, että Lopen kunnassa lasten ja nuorten harjoitusvuoromaksut (100 pistettä) ovat vertailukunnittain samalla eli parhaalla tasolla ja koko maahan (75 pistettä) verrattuna erittäin hyvät. Aikuisten harjoitusvuoromaksut ovat Lopella ja Hausjärvellä (83 pistettä) vertailukunnittain hyvällä tasolla ja koko maahan (53 pistettä) nähden hyvällä tasolla. Vertailukunnista Tammela jää hiukan pisteissä aikuisten harjoitusvuoromaksujen osalta, kun taas Asikkalalla on täydet 100 pistettä.

Taulukko 10. Harjoitusvuoromaksut (TEAvisari 2020b)

	LOPPI	HAUSJÄRVI	TAMMELA	ASIKKALA	KOKO MAA
Lasten ja nuorten harjoitusvuoromaksut	100	100	100	100	75
Aikuisten harjoitusvuoromaksut	83	83	67	100	53

TEAvisarin (2020b) kansallisessa tutkimuksessa (taulukko 11) selviää, että Lopen kunnan ja Asikkalan kunnan tulisi kiinnittää huomiota kevyen liikenteen väyliin ja niiden tarpeisiin. Kumpikaan kunta ei ole saanut yhtään pistettä, kun Tammela ja Hausjärvi ovat saaneet 50 pistettä kevyen liikenteen väylistä. Koko maan tuloksesta (93 pistettä) jää kaikki kunnat reilusti. Vertailukunnista Tammelassa ja Asikkalassa on henkilöstöön panostaminen koko maatakin paremmalla tasolla. Lopen kunnassa henkilöstö on noin samalla tasolla kuin koko maassa ja Hausjärvellä jäädään selkeästi koko maan tuloksesta.

Taulukko 11. Kuntien voimavarat (TEAvisari 2020b)

	LOPPI	HAUSJÄRVI	TAMMELA	ASIKKALA	KOKO MAA
Kevyen liikenteen väyliä	0	50	50	0	93
Liikuntapaikat	25	19	44	75	39
Henkilöstö	42	17	83	83	49

Benchmarkingissa haluttiin selvittää muiden kuntien toimintatapoja ja verrata niitä oman kunnan toimintaan ja mahdollisuuksiin. Vertailutaulukosta (taulukko 12) selviää, että kaikissa muissa kunnissa liikunnasta päätetään lautakunnissa ja Lopella liikuntaa koskevat päätökset tehdään jaostossa 23.8.2021 jälkeen tuli Lopen kuntaan myös lautakunta. Työntekijöiden määrät vaihtelevat kunnittain Asikkalassa on kaikkiin kuntiin nähden eniten työvoimaa. Asikkalassa on myös selkeästi muita kuntia enemmän kunnan ylläpitämiä liikuntapaikkoja sekä ohjattuja ryhmiä kunnassa. Kaikissa kunnissa on kunnan ylläpitämä kansalaisopisto, jossa tuotetaan osa kunnan liikuntatoiminnasta.

Taulukko 12. Vertailutaulukko

	LOPPI	HAUSJÄRVI	TAMMELA	ASIKKALA
Asukasluku	7815	8260	6200	8100
Päätöksenteko lautakunta	Vapaa-aikajaosto	Sivistyslautakunta	Sivistyslautakunta	Hyvinvointilautakunta
Työntekijät	2 vakituista ohjaajaa, opistolla tuntiohjaajia	1 vakituinen, 8-10 kerho-ohjaajaa, joitain tuntiohjaajia	2 vakituista, 1 määräaikaista	3 vakituista ohjaajaa, 20 % tuntiohjaajia
Kunnan ylläpitämät liikuntapaikat	75	60	10	150
Ohjattuja ryhmiä liikuntatoimessa	10 ryhmää	12 ja 5-6 lyhytryhmää	11	36
Ohjattuja ryhmiä Opistolla	16	34		34
Liikuntaryhmien asiakaskunta	Liikuntatoimi: lapset ja nuoret, ikäihmiset Opisto: aikuiset	Liikuntatoimi: lapsille ja nuorille Opisto: aikuisille, ikäihmisille ja erityisryhmille	Seniorit ja aikuiset	Kaikille kuntalaisille, mutta suurinosa ikäihmisille. Lisäksi on matalankynnyksen ryhmiä ja liikuntaneuvontaa
Liikuntaa järjestäviä seuroja kunnassa	11	6	11	15 - 18
Myönnetäänkö seuroille avustuksia?	Kyllä, vastikkeellisia avustuksia	Kyllä, osa menee kulttuuripuolelle	Kyllä	Kyllä
Kunnassa on liikuntastrategia?	Ei	Ei	Ei	Kyllä, mutta ei tällä nimellä
Kunnassa pidetään liikuntafoorumeita?	Ei	Kyllä	Ei, muita vastaavia kokouksia kyllä	Kyllä

7 Työn tulokset

Kehittämistyön tuloksena syntyi liikuntasuunnitelma, joka sisältää toimenpiteitä ja mittareita. Toimenpiteet ja mittarit on pohdittu poikkihallinnollisesti. Liikuntasuunnitelman toimenpiteiden tekemisestä ja mittareiden täyttymisestä vastaavat Lopen kunnassa liikuntasuunnittelija ja liikunnanohjaaja. Suunnitelman toimenpiteitä seurataan puolivuositain toimintakertomuksen ja osavuosikatsauksien yhteydessä. Liikuntatoimen liikuntasuunnitelman strategisiksi tavoitteiksi valikoitui viisi tavoitetta vuosille 2022 – 2023.

1. Omaehtoisen liikunta-aktiivisuuden parantaminen kuntalaisten keskuudessa
2. Poikkihallinnollinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden kehittämiseksi
3. Seura- ja/tai yhdistystoimijoiden liikunnan järjestämisen tukeminen
4. Viestinnän toimenpiteiden kehittäminen
5. Ikäryhmittäiset toimenpiteet mittareineen

Yllä mainitut tavoitteet valikoituivat liikuntatoimen liikuntasuunnitelman tavoitteiksi tehtyjen kyselyiden ja dokumenttien perusteella. Näillä tavoitteilla pyritään vastaamaan saatuihin kehitysehdotuksiin ja luomaan kuntalaisille paremmat liikkumisen edellytykset.

Kuntalaki ja liikuntalaki (FINLEX) edellyttää kuntia tuottamaan palveluita tasapuolisesti kuntalaisille. Kunnat eivät kuitenkaan pysty kaikkia toimenpiteitä toteuttamaan, siksi esimerkiksi liikuntatoimi on valinnut pääasiakaskunnaksi ikäihmiset ja soveltavan liikunnan tuottamisen. Koulu ja varhaiskasvatus liikuttaa lapsia ja nuoria, työikäiset ovat itseohjautuvia ja toivovat useimmiten omaehtoista toimintaa. Siksi tämän kehittämistyön liikuntasuunnitelmassa panostettiin enemmän ikäihmisten ohjaukseen kouluvuoden aikana ja lapsiin enemmän koulujen loma-aikoina. Työikäisille pyritään tuottamaan omaehtoisia liikuntapalveluita. Liikuntasuunnitelmassa on huomioitu soveltavan liikunnan toteuttaminen.

Liikuntatoimen liikuntasuunnitelmassa on jaettu liikkumisen edistämisen tavoitteet ikäluokittain mukailien UKK-instituutin vuoden 2019 liikuntasuosituksia. Näin pystytään vertailemaan tuloksia paremmin tulevaisuudessa.

7.1 Omaehtoisen liikunta-aktiivisuuden parantaminen kuntalaisten keskuudessa

Vapaa-aikajaoston ja kulttuuri -ja vapaa-aikatoimen tekemässä SWOT -analyysissä 2019 nousi esille, että kuntalaiset eivät löydä luontaisia liikuntamahdollisuuksia ja myös kunnan maantieteellinen laajuus aiheuttaa paineita toimintojen järjestämisessä sekä henkilöstöresursseissa. Liikuntatoimi kannustaa kuntalaisia omatoimiseen liikkumiseen yhteistyössä kirjaston ja teknisen toimen kanssa. Liikuntatoimi organisoii liikuntavälinelaatikon sisältöä ja hankkii välineitä kuntalaisten toiveiden perusteella. Kuntalaiskyselyssä kiitosta tuli erilaisten korona-ajan omatoimisten liikuntarastien tuottamisesta. Liikuntatoimi jatkaa palautteen perusteella viestintää sekä suunnittelee ja toteuttaa ideoita kuntopisteiden, rappusten, ulkoilureittien, hiihtolatujen ja jääalueiden omatoimisen liikkumisen kannustamisessa. Tämä toimintamalli on kunnalle kustannustehokas vaihtoehto kuntalaisten liikuttamiseksi.

Kuntalaiskyselyn perusteella saadusta positiivisesta palautteesta koskien korona-ajan omatoimiseen liikuntaan liittyviä toimia, joista esimerkiksi kiiteltiin Isokorkeelle tehtyjä kiintorasteja, liikuntatoimi jatkaa omatoimiseen liikkumiseen tarkoitettujen alueiden suunnittelua ja toteutusta ottaen huomioon kuntalaisten ideat ja toiveet. Kuntalaiset toivoivat mm. kuntopisteiden, rappusten, ulkoilureittien, hiihtolatujen ja jääalueiden kehittämistä. Liikuntatoimi aikoo kartoittaa uusien kiintorastien tekemistä suunnistukseen eripuolille Loppea. Liikuntatoimi jatkaa yhteistyötä teknisen toimen kanssa suunnittelemalla monipuolisia liikuntamahdollisuuksia kuntalaisille. Vuoteen 2025 mennessä pyritään aloittamaan liikuntaneuvonta jollekin kohderyhmistä. Liikuntatoimi ja kunnan kirjasto mahdollistavat liikuntavälineiden lainaamisen kirjaston liikuntavälinelaatikosta omaehtoiseen liikuntaan. Kaikilla näillä toimilla, erilaisilla kampanjoilla sekä viestinnällä pyritään tukemaan ja kannustamaan kuntalaisia omatoimiseen liikkumiseen.

Seuraavat mittarit ovat valikoituneet, koska kuntalaispalautteen perusteella kaivataan omatoimista tekemistä ja tämä on kunnan henkilöresursseihin nähden kustannustehokasta kuntalaisten liikuttamista. Liikuntaneuvonnan aloittaminen on valtakunnallinen päämäärä, mutta pienillä resursseilla ei pystytä aloittamaan toimintaa laajalla mittakaavalla kaikista kuntalaisista, vaan toimintaa on rajattava alussa. Liikuntavälinelaatikon lainauskerroista pystytään selvittämään liikuntaväline laatikon tarpeellisuutta ja tarvittaessa pohdittua sen kehittämistä.

Arviointi:

- Toteutuneet toimenpiteet omaehtoisen liikunnan edistämiseksi

- Liikuntavälinelaatikon lainauskerrat
- Toteutuneiden liikuntaneuvontakertojen määrä

7.2 Poikkihallinnollinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden kehittämiseksi

Poikkihallinnollisen yhteistyön puitteissa kootaan aihekohtaisia työryhmiä, joissa on mukana monialaisuutta. Yleensä suurin este poikkihallinnollisen toiminnan kehittämisessä on aika ja kaikille sopivan ajan löytyminen. Poikkihallinnollisessa työskentelyssä voi olla myös erilaisia toimintatapoja. Liikuntatoimen ja teknisen toimen välisen yhteistyön kehittäminen vähintään kaksi kertaa vuodessa tapahtuvilla toimistopalavereilla. Aikaisempi marraskuun ulkoliikuntapaikkapalaveri siirretään pidettäväksi viimeistään syyskuulle ja laajennetaan koskevaksi myös sisäliikuntapaikkojen kiinteistöhoitajia. Näin voimme mahdollistaa esille tulleiden asioiden huomioimisen talousarvion tekovaiheessa. Jatketaan yhteistyötä työhyvinvointi (tyky) työryhmän kanssa. Pyritään lisäämään yhteistyötä vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa, pyrkimyksenä edistää yhdessä kohderyhmien liikkumista.

Kuntalaiskyselyn ja seurakyselyn tulosten perusteella liikuntatoimen ylläpitämät retkeilyreitit ovat käytetyimpiä liikuntapaikkoja Lopella kevyen liikenteen väylien ohella. Liikuntatoimi kannustaa omatoimiseen ulkoilureittien hyödyntämiseen pitämällä reittimerkinnyt ja ulkoilureittiesitteen ajan tasalla sekä tiedottamalla Lopen kunnan ylläpitämistä ulkoilureiteistä sosiaalisessa mediassa sekä päivittämällä kunnan nettisivuille ajan tasaista tietoa. Liikuntatoimi pitää huolta ulkoilureitistöistä huoltosuunnitelman mukaan ja mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään erilaisia hankkeita ulkoilureittien kehittämisessä. Liikuntatoimi pyrkii parantamaan esteettömien luontokohteiden saavutettavuutta esimerkiksi esteettömyyskartoitusten kautta ja tuomalla saatua tietoa kuntalaisten saataville. Liikuntatoimi selvittää yhdessä teknisen toimen kanssa kevyen liikenteen väylien lisäämisen mahdollisuuksia.

Tavoitteen mittarit ovat valikoituneet, koska näitä asioita nousi esille kehittämistyön kyselyiden tuloksissa ja liikuntasuunnitelman avulla pyritään vastaamaan esille nousseisiin asioihin. Poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen parantaa kuntalaisten liikkumismahdollisuuksia, kun saadaan kaikki kuntalaisten liikkumista ja terveyden edistämistä koskeva tieto käyttöön. Nämä mittarit on mahdollista toteuttaa olemassa olevien henkilöstöresurssien puitteissa tai tekemällä ne ostopalveluna.

Arviointi:

- Toteutuneet poikkihallinnolliset palaverit
- Toteutuneet yhteiset toimenpiteet
- Toteutuneet toimenpiteet ulkoilureiteillä

- Toteutuneet esteettömyyskartoitukset
- Toteutuneet parannukset reittimerkinnöissä

7.3 Kolmannen sektorin liikunnan järjestämisen tukeminen

Kuntalaiskyselyssä ja seurakyselyssä nousi esille urheilutapahtumien kehittäminen ja lisääminen. Liikuntatoimi järjestää yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa erilaisia urheilutapahtumia mm. kunnanmestaruuskilpailut, ikääntyneiden liikunnallinen aamupäivä, koulujenväliset turnaukset ja vuosittain menestyneiden urheilijoiden palkitsemistilaisuus. Liikuntatoimi on mukana Poronpolku-tapahtuman järjestelyissä ja tukee loppilaisia urheilu- ja liikuntatapahtumia mahdollisuuksien mukaan. Liikuntatoimi mahdollistaa seurojen järjestämiä liikuntatapahtumia tilojen mahdollistajana. Liikuntatoimi pyrkii järjestämään vähintään kerran vuodessa liikuntafoorumin ja erillisen vuorojen jakotilaisuuden. Näin seurojen tapaaminen lisääntyy vuoden aikana. Liikuntatoimi kiinnittää huomiota ovien avauksiin saatujen toiveiden perusteella.

Kolmannen sektorin tukemisen mittarit ensimmäiseen liikuntasuunnitelmaan valikoitui seurapalautteiden perusteella. Mittareiden avulla pyritään lisäämään yhteisiä tapahtumia ja tapaamisia sekä samalla aktivoimaan seuroja antamaan kehittävää palautetta kunnan suuntaan. Yhteisillä tapaamisilla pystytään pitämään yhteystiedot ajantasaisina.

Toimenpiteiden arviointi:

- Toteutuneet tapahtumat + osallistujamäärät
- Liikuntatapahtumien kehittäminen palautteiden perusteella
- Seurafoorumit vähintään kerran vuodessa + palautteet

7.4 Viestinnän toimenpiteiden kehittäminen

Kuntalaiskyselyssä sekä seurakyselyssä nousi esille kaikkien liikuntaa järjestävien tahojen yhteinen esite. Liikuntatoimi pyrkii tekemään yhteisen esitteen vähintään kunnan kotisivuille, mistä kuntalaiset näkevät kaikki Lopella järjestettävät liikuntatoiminnot. Lopen kunnassa on monia toimijoita, jotka järjestävät liikuntatoimintaa kuntalaisille. Tämä toki vaatii aktiivisuutta myös itse liikunnan järjestäjiltä. Liikuntatoimi päivittää kunnan kotisivuille ja liikuntapaikkojen ulko-oviin ajantasaiset käyttövuorot ja päivystäjän yhteystiedot seurakyselyn tulosten pohjalta. Seurakyselyssä nousi esille myös liikuntasalivuorojen tasapuolinen jakaminen. Tähän ongelmaan on tulossa helpotusta uuden urheiluhallin valmistuttua vuoteen 2023 mennessä. Jakoperusteita voisi pohtia myös yhteisissä liikuntafoorumeissa Lopen kunnan avoimuus arvojen mukaisesti. Liikuntatoimi kehittää myös sosiaalisen median viestintää tekemällä sosiaalisen median päivittämisen vuosikellon.

Liikuntasuunnitelman mittarit valkoituivat viestinnän kehittämiseksi seura-, tyky- ja kuntalaispalautteista.

Toimenpiteiden arviointi:

- Yhteisen esitteen valmistuminen
- Toimintojen kehittäminen saatujen palautteiden perusteella
- Sosiaalisen median päivittämisen vuosikello

7.5 Ikäryhmittäiset toimenpiteet mittareineen

7.5.1 Pikkulasten (0-6 v.) liikkumisen edistäminen

Liikuntatoimi tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa varhaisvuosien liikkumisen edistämiseksi. Varhaiskasvatuksella on pienten lasten liikuttamisen pedagoginen vastuu osana varhaiskasvatuksen arkea. Liikuntatoimi tukee varhaiskasvatuksen tekemää työtä omalla toiminnallaan. Varhaiskasvatuksessa on nimettyä jokaisessa päiväkodissa liikuntavastaava. Liikuntavastaavien kanssa pidetyssä palaverissa 12.2.2021 nousi esille yhteistyön kehittäminen. Liikuntatoimi pyrkii edistämään pikkulasten liikkumista vieraillemalla jokaisen taajaman päiväkodilla vähintään kerran vuodessa. Liikuntatoimi pyrkii myös mahdollistamaan liikuntakasvatusta lainaamalla välineitä varhaiskasvatukselle monipuolisen liikunnan mahdollistamiseksi. Kuntalaiskyselystä kävi ilmi, että kunnan uimarannat ovat yhtenä käytetyimmistä liikuntapaikoista. Liikuntatoimi pyrkii järjestämään uimakouluja kaikille eskarilaisille vähintään kerran vuodessa sekä avoimia alkeisuimakouluja yli 5- vuotiaille kesäaikoina. Kuntalaiskyselyiden tuloksista selvisi, että kuntalaiset haluavat lisää lasten liikuntaa Lopelle. Liikuntatoimi järjestää yhteistyössä nuorisotoimen kanssa liikuntasäpinöitä, jotka ovat avoinna kaikille kuntalaisille ja tekee yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa, jotka toimivat kunnassa myös pienten lasten liikunnan mahdollistajana. Selvitetään mahdollisuuksia lisätä pienten lasten liikuntakerhoja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Pikkulasten arviointiin on päädytty Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016) ohjeistusten pohjalta. Halutaan kannustaa lapsia erilaisiin aktiivisiin liikkumistapoihin mahdollisimman monella tavalla.

Toimenpiteiden arviointi:

- Toteutuneet tapahtumat päiväkodeilla + osallistujamäärät
- Liikuntavälineiden lainauskerrat
- Toteutuneet esikoululaisten ja yli 5- vuotiaiden uintikerrat + osallistujamäärät
- Toteutuneet liikuntasäpinäkerrat + osallistujamäärät

7.5.2 Lasten ja nuorten (7-17 v.) liikkumisen edistäminen

Lopen kunnassa toteutetun kuntalaiskyselyn ja nuorten liikuntakyselyn tulosten perusteella liikuntatoimi kehittää nykyisiä toimintoja lasten ja nuorten toiveita vastaavaksi. Liikuntatoimi tekee yhteistyötä nuoriso-, kulttuuri-, sivistys- ja teknisen toimen kanssa. Yhdessä pyritään luomaan monipuolisia liikuntapaikkoja sekä liikkumismahdollisuuksia ohjattuun ja omatoimiseen liikkumiseen. Sivistystoimi organisoi harrastamisen Suomen mallin eteenpäin viemistä, liikuntatoimi pyrkii olemaan mukana yhtenä toimijana mukana hankkeen eteenpäin viemisessä mm. liikuntatoimen lasten soveltavan liikunnan ryhmä ja nuorten harrasteryhmä integroidaan hankkeen sisälle. Hankkeella pyritään takaamaan jokaiselle lapselle ja nuorelle yksi harrastus koulupäivän jälkeen.

Liikuntatoimi järjestää koulujenvälisiä turnauksia alakouluille noin kolme kertaa vuodessa ja lisäksi yksittäisiä ohjauksia erilaisten teemojen puitteissa. Matalan kynnyksen- ja maksutonta toimintaa lapsille tarjotaan liikuntasäpinöiden ja kesällä leikki- ja pelikerhojen merkeissä. Kolmannen sektorin osuus lasten ja nuorten liikuttamisessa on suuri, liikuntatoimi tekee yhteistyötä seuratoimijoiden kanssa esimerkiksi yhteistyökurssien kautta ja tuemalla seuroja alle 18 -vuotiaiden liikuntatilojen maksuttomuudella. Yhtenä tavoitteena on saada luotua yhteistyössä esite koko kunnan järjestetyn liikunnan mahdollisuuksista. Liikuntatoimi selvittää mahdollisuuksia nuorten ”hönksävuorojen” avaamiselle nuorten liikuntakyselyn tulosten perusteella. Liikuntatoimi järjestää koulujen loma-aikoina erilaisia tapahtumia ja kursseja lapsille ja nuorille suunnattuna.

Liikuntasuunnitelman toimenpiteet lasten ja nuorten liikunnan edistämiseen valikoitui UKK-instituutin (2020g) tekemien kouluikäisten liikkumissuosituksen pohjalta sekä nuorille tehdyn kyselyn pohjalta. Suomen harrastamisen malli on yksi tapa, jonka kautta pyritään myös toteuttamaan liikkumissuosituksen toteutumista.

Toimenpiteiden arviointi:

- Toteutuneet kesäajan tapahtumat ja kurssit lapsille ja nuorille
- Toteutuneet koulujenväliset turnaukset + osallistujamäärät
- Toteutuneet ohjaukset kouluille + osallistujamäärät
- Tilojen maksuttomuus alle 18 -vuotiaille + osallistujamäärät
- Toteutuneet yhteistyökurssit seurojen kanssa + osallistujamäärät + palautteet

7.5.3 Työikäisten liikkumisen edistäminen

Kuntalaiskyselyn mukaan 18-64 -vuotiaat pitivät tärkeimpinä liikuntaa edistävinä tekijöinä liikuntapaikan sijaintia, ajankohtaa ja aukioloa sekä saavutettavuutta. Kuntalaiskyselyn tuloksissa toivottiin kehitysehdotuksena mm. ulkoliikuntapisteiden opastusta, erilaisia liikuntatapahtumia, avantouintia ja yhteistä lehtistä kaikista Lopen liikunnan tarjoajista. Työpaikkakyselystä nousi esille tiedottamisen tärkeys ja aikataulujen sopimattomuus. Liikuntatoimi pyrkii edistämään työikäisten liikunta-aktiivisuuden nostamista mm. järjestämällä itse tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kurssimuistoista liikuntatoimintaa eri puolilla Loppea, pitämällä kuntosalilla ja ulkoliikuntapisteillä neuvontaa, kannustamalla omatoimiseen liikkumiseen erilaisten kampanjoiden ja teemaviikkojen avulla, kehittämällä kunnan työntekijöiden työhyvinvointia erilaisilla liikuntakampanjoilla ja virtuaalijumpilla, jatkamalla yhteistyötä seuratoimijoiden kanssa ja kehittämällä erilaisia viestintäkeinoja tiedon välittämiseksi kuntalaisille ja työntekijöille. Avantouinti saadaan toteutumaan Räyskälän Ilmailukeskuksessa saunaremontin valmistuttua 2021. Avantouintia toteutetaan seurayhteistyönä.

Liikuntasuunnitelman arviointi kriteereihin päädyttiin UKK-instituutin (2020b) tekemien suositusten ja kuntalaiskyselyiden tulosten pohjalta. Liikuntasuunnitelman avulla halutaan vaikuttaa omaehtoisen liikkumisen parantamiseen.

Toimenpiteiden arviointi:

- Kuntalaiskyselyt kolmen vuoden välein, jolla selvitetään liikunta-aktiivisuutta ja kehityskohteita.
- Työhyvinvointikyselyt vähintään kolmen vuoden välein
- Toteutuneet kurssimuotoiset tapahtumat
- Toteutuneet työhyvinvointi toimenpiteet + palautteet
- Toteutuneet kuntosali- ja ulkoliikuntapisteiden opastukset
- Toteutuneet liikuntakampanjat

7.5.4 Ikäihmisten (+65) liikkumisen edistäminen

Kuntalaiskyselyn mukaan + 65 -vuotiaat pitivät tärkeimpinä liikuntaa edistävinä tekijöinä liikuntapaikan sijaintia, ajankohtaa ja aukioloa sekä ohjattua liikuntaa. Kuntalaiskyselyn tuloksissa toivottiin kehitysehdotuksena mm. parempia opastuksia retkeilyreittien alkuihin ja ryhmäliikuntaa. Ikäihmiset ovat liikuntatoimen pääsääntöinen liikunnan tarjoamisen kohde-ryhmä. Liikuntatoimen tarkoitus on käynnistää korona-ajan jälkeen kaikki ikäihmisten liikuntaryhmät ja luoda uusia eritasoisia ryhmiä. Liikuntatoimi kannustaa omatoimiseen liik-

kumiseen erilaisten kampanjoiden ja teemaviikkojen avulla. Koulutetaan vapaaehtoisia ulkoiluystäviksi ikäihmisille ja edistetään vertaisohjaajien verkostoa. Liikuntamuotoina toteutetaan kuntosaliopastuksia, vesijumppaa, lattiajumppaa, tuolijumppaa ja tasapainoryhmiä. Toteutetaan erilaisia liikuntatapahtumia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Arviointikriteerit yli 65-vuotiaille muodostuivat UKK-instituutin suositusten (2020c), benchmarking-tulosten ja kuntalaiskyselyiden pohjalta. Suosituksissa kannustetaan liikumaan erilaisilla tehoalueilla ja eritavoin. Benchmarkingin ja väestöennuste vahvisti liikuntatoimen pääsääntöiseksi kohderyhmäksi + 65 -vuotiaat.

Toimenpiteiden arviointi:

- Toteutuneet kurssit + osallistujamäärät
- Toteutuneet koulutukset ja tapahtumat
- Toteutuneet toimenpiteet vertaisohjaajille
- Liikuntaryhmien kehittäminen palautteiden perusteella

7.5.5 Soveltavan liikkumisen edistäminen

Kuntalaiskyselyn perusteella liikuntatoimella on kehitettävää soveltavan liikunnan tarjonnassa. Liikuntatoimi toteuttaa vähintään yhden soveltavan liikunnan lasten ryhmän. Liikuntatoimi tekee yhteistyötä perusturvan toimialan kanssa aikuisten kehitysvammaisten ryhmän ja mielenterveysryhmän kanssa ohjaamalla itse tai tarjoamalla puitteita liikkumisen mahdollistamiseen. Liikuntatoimi pyrkii olemaan apuna soveltavan liikunnan omatoimisen liikkumisen kehittämisessä yhteistyössä vammaisneuvoston ja teknisen toimen kanssa. Liikuntatoimi aloittaa uudet tasapainoryhmät ikäihmisille.

Soveltavan liikunnan arviointeihin päädyttiin kuntalaiskyselystä saatujen palautteiden perusteella. Arviointeja ohjaa UKK-instituutin (2020f) liikunnan suositukset.

Arviointi:

- Toteutuneet ryhmät + osallistujamäärät
- Toteutuneet tapaamiset vammaisneuvoston kanssa

7.6 Liikuntasuunnitelman päivittäminen jatkossa

Liikuntatoimen liikuntasuunnitelman rakentaminen jatkossa on helpompaa jo tehdyn ohjelman pohjalta. Lopen kunnan strategia kausi päättyy 2023 ja uuden kuntastrategian pohjalta päivitetään seuraava liikuntasuunnitelma.

Nyt liikuntasuunnitelman tavoitteena on kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden parantaminen, seurayhteistyön kehittäminen, viestinnän parantaminen ja poikkihallinnollisen yhteistyön ja liikuntaolosuhteiden kehittäminen. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja tarkastellaan vuosittain liikuntasuunnitelmaan kirjoitettujen mittareiden perusteella toimintakertomuksen yhteydessä. Saatujen tietojen avulla voidaan tarkastella erilaisten liikuntamuotojen ja tapahtumien kävijämääriä ja niiden kautta mahdollisesti parantaa toimintoja jatkossa. Ennen seuraavan liikuntasuunnitelman tekoa on tehtävä uusi kuntalaiskysely ja hyödynnettävä sieltä saatavaa tietoa, määriteltävä uudet tavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet seuraavan strategiakauden ajaksi. Liikuntatoimi vastaa liikuntasuunnitelman päivittämisestä.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta, liikuntapalveluiden nykytilaa Lopen kunnassa ja selventää liikuntapalveluiden painopisteet lähivuosille. Työn tuloksena syntyi liikuntatoimelle tehty liikuntasuunnitelma 2022-2023, jonka tarkoituksena on jatkossa ohjata liikunnan ja urheilun panostuksia Lopen kunnassa ja tuoda kuntalaisille tietoon palveluiden laajuus sekä vastata havaittuihin puutteisiin. Kuten Tuomi & Sumik (2010, 14 – 15) ja Vuorinen (2013, 13) totesivat nykypäivänä toimialojen toimintaympäristöt muuttuvat koko ajan ja strategioiden tarkoituksena olisikin ohjata toimintaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Suunnitelmaa tehdessä olisi heidän mukaansa selvitettävä myös taustatietoa toimintaympäristöstä.

Rissanen (2020, 33) mukaan liikuntasuunnitelman tavoitteena on pyrkiä toimimaan ohjeistuksena myös tulevaisuudessa. Kuntaliiton (2017) mukaan kunnan olisi huolehdittava kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista kunnan toimintaa suunniteltaessa. Tässä kehittämistyössä huomioitiin päästrategiana Lopen kunnan kuntastrategia, jonka pohjalle alastrategia eli liikuntasuunnitelma rakennettiin, kuten teoriaosuudessa Lindroos & Lohivesi (2004, 152 – 153) ja Virtanen & Stenvall (2019, 105) ohjeistivat. Liikuntasuunnitelmaan pyrittiin tekemään selkeät tavoitteet ja niille mittarit arviointiin. Muis-tettava on, että mitattava asia voi olla myös toiminnan vaikuttavuuden mittaamista, kuten Rissanen (2020, 33) teoria osuudessa totesi. Liikuntatoimen liikuntasuunnitelmassa hyödynnettiin useaa eri tutkimus -tai dokumenttiaineistoa, jonka pohjalta suunnitelma laadittiin. Kyselyiden toteuttaminen viivästyi alkuperäisestä suunnitelmasta melkein 8 kuu-kautta, koska kaikki kontaktit liikuntaväkeen olivat poikki kevään ja osittain syksyn 2020 ajan, COVID-pandemian vuoksi.

Tässä työssä Lopen kunnan liikuntatoimi toteutti kuntalaiskyselyn liikuntatoimen osalta joulukuussa 2020. Kyselyssä selvitettiin kuntalaisten liikuntatottumuksia ja mielipiteitä lii-kuntatoimen palveluista sekä niiden kehittämistoiveista. Kyselyyn vastasi 145 henkilöä, joista 72 % oli naisia, 27 % miehiä ja 1 % ei halunnut kertoa sukupuolta. Korona-aikana tiedon keruussa oli selkeästi ongelmia ikäihmisten vastauksien saamisessa, sähköiseen kyselyyn suurin vastausprosentti oli 18 – 65 -vuotiailla 119 vastausta, kun taas +65 -vuoti-aiden vastauksia oli vain 25. Toki korona-ajan vuoksi kaikki ryhmätoiminnot olivat suljet-tuina, joten vastausten kerääminen ryhmäliikuntatunneilla oli mahdotonta, niin kuin alusta-vasti oli suunniteltu. Paperisten lomakkeiden täyttämässä huomattiin ongelmana lomak-keiden osittainen täyttäminen, koska lomakkeita ei oltu täytetty oikein ne hylättiin. Paperi-sia lomakkeita palautettiin kirjaston palautuslaatikkoon yhteensä 15, joista hylättyjä lomak-

keita oli 9. Ennen seuraavaa kyselyä on mietittävä toimivampi tapa saada ikäihmisten vastauksia, esimerkiksi lomakkeiden täyttäminen suoraan tabletille liikunnanohjaajan tai kirjaston työntekijän avustamana. Kyselyn vastausprosentti oli kaiken kaikkiaan alhainen ja pieni vastausprosentti voi vääristää tuloksia. Esimerkiksi jumppiin osallistujien vastausprosentit olivat nyt yllättävän hyvät, joten oletettavaa on, että kyselyyn on vastannut aktiivisesti liikkuvia kuntalaisia passiivisia enemmän. Seuraavassa kyselyssä pystytään toivottavasti keräämään vastauksia kasvotusten, jolloin saadaan mahdollisesti ikääntyneen väestön vastausprosenttia nostettua. Vastauksia pystyisi keräämään esimerkiksi kirjastossa asioidessa tai mahdollisina tori- ja tapahtumapäivinä voisi kerätä ipadin avulla vastauksia paikan päällä. Seuraavalla kerralla on myös huomioitava nuorten vastaukset keräämällä ne, vaikka koulupäivän aikana. Suomen Olympiakomitean (2021) mukaan nuorten omien toiveiden kuuntelu on toiminnan järjestämisen kannalta erittäin tärkeää toiminnan onnistumisen kannalta. Myös lapsiperheiden vaikuttamismahdollisuutta täytyy kehittää paremmaksi, huomioimalla heille oma osio seuraavasta kyselystä. Kyselyiden ajankohtaa täytyy myös pohtia tarkemmin, ettei vastausaika ole päällekkäin loma-aikojen kanssa. Tämä mahdollisesti vähentää vastausprosenttia.

Kehittämistyön kyselyiden kautta voidaan todeta, että vastaajien eniten käyttämät ja toivotut liikuntapaikat ovat kevyen liikenteen väylät. Lopen kunnassa on kevyen liikenteen väyliä yhteensä 8 kilometriä koko 655,97 km² pinta-alasta. Kuntalaisten fyysisen aktiivisuuden tukemiseksi tulisi kuntaan luoda ikäystävällisiä liikkumisympäristöjä, jotka palvelisivat kaikkia ikäryhmiä, kuten Edwards & Tsouros (2006, 25) teoriaosuudessa toteaa. Tästä esimerkkinä Lopen kunta voisi selvittää mahdollisuuksia rakentaa lisää kevyen liikenteen väyliä helpottamaan vapaa-ajan liikkumisen mahdollisuuksia. Kevyen liikenteen väylien määrä vaikuttaa myös TEAviisarin tekemien tutkimusten tuloksiin. Benchmarking lähikuntiin osoitti myös, että Lopen kunnan tulisi kiinnittää enemmän huomiota kevyen liikenteen määrään. Tätä voisi kehittää esimerkiksi pyöräilyverkostoa kehittämällä, jolloin pitäisi selvittää mahdollisten uusien kevyen liikenteen väylien rakentamismahdollisuuksia ja niiden rakentamisen tukimahdollisuuksia. Tämä voisi olla mahdollinen yhteinen hanke teknisen toimen kanssa. Tämä parantaisi omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksia kaiken ikäisten ja kuntoisten kuntalaisten kohdalla.

Kyselyissä nousi esille myös ulkoilu- ja retkeilyreittien suuret käyttöasteet ja toiveet retkeilyreittien lisäämiseksi. Näihin toiveisiin tulisi kunnan vastata panostamalla hyviin ja ajantasaisiin opasteisiin sekä reittien palvelurakenteiden hyvään kunnossapitoon, jotta reitit pysyvät houkuttelevina. Mahdollisuuksien mukaan tulisi esimerkiksi hankerahoituksen avulla toteuttaa reittejä useammille alueille Lopen kunnassa. Kuten teoriaosuudessa tuotiin esille, Opetusministeriön tekemän tutkimuksen (Husu yms. 2011, 61) mukaan liikuntaa

harrastetaan nykyään monenlaisissa paikoissa. Ikäihmiset liikkuvat muita useammin mieluiten luontoympäristössä. Kuitenkin tänä päivänä kotipiha ja lähiluonto ovat myös suosittuja liikkumisympäristöjä vapaa-ajalla. Lopen kunnassa väestön ikärakenne kasvaa, joten panostus lähiluontoympäristöön olisi myös panostus ikäihmisiin. Kyselyssä kuntalasten suurimmaksi toiveeksi nousi myös uimahallin rakentaminen kuntaan. Tämä investointi olisi kunnalle taloudellisesti suuri investointi ja kunnan kokoon ja verotuloihin nähden suhteettoman suuri tai jopa mahdoton. Kunta toki voisi pohtia jonkinlaista kuntarajoja ylittävää yhteistyötä uimahallien käytön osalta.

Liikuntatoimi toteutti myös seurakyselyn, johon vastasi seitsemän eri seuraa. Seurakyselyn vastausprosentti oli heikko ja ennen seuraavaa tiedonkeruuta on pohdittava uusia keinoja tiedon keräämiselle. Jatkossa voisi miettiä tiedon hankintaa esimerkiksi seurafoorumien yhteydessä. Vaikka seuroja muistutettiin kyselyyn vastaamisesta useampaan kertaan sähköpostilla, se ei tuottanut haluttua lopputulosta. Merkittävää on, että kaikki suuret lasten toimintaa järjestävät seurat eivät yhtä lukuun ottamatta vastanneet. Vastausprosenttiin on voinut vaikuttaa kiire, koska vastaamista pyydettiin kaksi viikkoa ennen joulua ja kaksi viikkoa sen jälkeen. Seuraavassa kyselyssä on yritettävä toista vastaus ajankohdtaa tai mahdollisesti selvittää onko kysely ohjautunut oikeille henkilöille. Ajattelemisen arvoista on myös miettiä kyselyiden vastauksien saantia esimerkiksi seurafoorumien yhteydessä, mahdollisesti yhteisillä työpajoilla. Seurakyselystä saatujen vastausten pohjalta kirjoittaja toivoo seurojen ja kunnan yhteistyön kehittyvän ja seurojen ymmärtävän, että kunta on kiinnostunut myös seurojen näkemyksistä, kuinka kehittää kolmannen sektorin ja kunnan toimintaa. Tärkeänä osana on varmasti pyrkiä pitämään alle 18 -vuotiaiden liikuntatilat maksuttomina ja huomioida myös aikuisten vuoromaksujen kohtuulliset hinnat jatkossakin. Seurafoorumien kautta pystyisi jatkossa kehittämään yhteistyötä tuomalla seurafoorumeihin niin kolmannen sektorin edustajia, mutta myös päättäjiä sekä työntekijöitä useammalta toimialalta. Näin saadaan kaikkien ääni tulevaisuudessa kuuluville ja kehitystyö paremmaksi. Kolmannen sektorin panostus on usein vapaaehtoista työtä, jota on varmasti mielekkäämpää tehdä, kun tiedetään, että yhdistystä kuunnellaan ja toimintoja halutaan kehittää tulevaisuudessa.

Tyky-kyselyyn kunnan työntekijöille vastasi 139 henkilöä, joista 87 % oli naisia, 12 % miehiä ja 1 % ei halunnut kertoa sukupuolta. Vastaajista 57,5 % (n=80) asui Lopella ja 42,45 % (n=59) asui muualla. Tyky-kysely saavutti kohderyhmän kaikista parhaiten. Vastausprosenttiin voi vaikuttaa se, että kyselyn sai tehdä työajalla. Kyselystä nousi esille, että huomattava määrä työntekijöitä ei hyödynnä tyky-toiminnan mahdollistamia etuuksia. Suosituin kohde oli Smartum-setelit, joita pystyy hyödyntämään melkein missä tahansa liikkumi-

seen tai kulttuuriin. Kertooko tämä siitä, että ei haluta harrastaa missään tietyssä paikassa, vaan on pystyttävä jatkossa tarjoamaan paikkaan riippumattomia etuuksia. Tällaisia voisi olla esimerkiksi etäjumppien mahdollisuus, joka mahdollistaa liikkumisen aikaan ja paikkaan katsomatta. Myöskin pohdinnan arvoinen asia oli mahdollistaa työntekijöiden osallistuminen Lopen opiston kursseille alennettuun hintaan. Tyky-kyselyssä nousi esille myös monia toimintoja, joita on jo aikaisempina vuosina kokeiltu, eikä paikalle ole tullut kuin kourallinen ihmisiä. Kokeilujen jälkeen palautteiden keräämisen merkitys on jatkossa kehittämisen kannalta erityisen tärkeää. Kuitenkin huomioitavaa olisi kerätä palautetta kaikilta myös niiltä, jotka eivät osallistuneet. Näin saisimme kaikkien ajatukset kuuluville ja kehitystä voisi tapahtua kaikkien työntekijöiden kannalta.

Kehittämistyön tekovaiheessa hyödynnettiin myös lähikuntiin tehdyn benchmarkkauksen tuloksia. Lopen kunnassa väestö ikääntyy ja syntyvyys laskee, joka tarkoittaa toimintaympäristön muutoksia tulevaisuudessa. Kunnissa myös taloudelliset resurssit niukkenevat tulevaisuudessa. (Lopen kunta 2020.) Kyselyn tavoitteena oli löytää kehitysideoita ja ratkaisuja ohjaamaan liikuntapalveluiden toteuttamista vertailemalla eri kuntien toimintamalleja. Vertailusta selvisi, että kolmessa kunnassa liikuntatoimen suurin kohderyhmä ovat seniorit vain Hausjärvellä asiakaskunta oli suuntautunut enemmän lapsiin. Opistot ja kolmas sektori tarjoavat toimintoja usein lapsille ja aikuisille. Hausjärvellä oli selkeästi vähemmän kolmannen sektorin toimintaa järjestäviä tahoja kuin muissa kunnissa. Vain Asikkalassa oli liikuntastrategia ohjaamassa liikuntatoimen toimintaa, tosin siitä käytettiin eri nimeä kuin strategia tai suunnitelma. Kaikissa muissa kunnissa pidettiin liikuntafoorumeita tai vastaavia kuulemistilaisuuksia. Lopen liikuntatoimen olisi hyvä ottaa itselleen uusi toimintamalli kolmannelle sektorille järjestettävistä liikuntafoorumeista.

Kaikkien kyselyiden vastauksia hyödynnettiin liikuntasuunnitelman rakentamisvaiheessa. Kuten teoriaosuudessa Sallinen yms. (2012, 16) ohjeistaa suunnitelman rakentamisessa on kuultava poikkihallinnollisesti useita toimialoja. Näin toimittiin myös tässä kehittämistyössä ja saatiin rakennettua yhteinen kokonaisuus kuntalaisten liikunnan toteuttamiseksi.

Osaa poikkihallinnollisesta toiminnasta on ollut hankala toteuttaa, koska pandemia vaikutti myös vapaa-aikajaoston kokoontumiskertoihin. Poikkihallinnollisia kommentteja kirjoittaja sai suhteellisen hyvin, vaikka kaikki viestin vastaanottaneet eivät kommentoineet liikuntasuunnitelmaversioita. Saadut kommentit hyödynnettiin lähes poikkeuksetta liikuntasuunnitelmaan tehdessä. Kirjoittajalle myös ehdotettiin suunnitelman pituuden muuttamista koko valtuustokauden kestäväksi. Kirjoittaja kuitenkin koki, että uusi kunta strategia on tekeillä

ja tämän päätöksen voisi tehdä esimerkiksi syksyllä 2021 valittu kunnanhallitus tai valtuusto ennemmin kuin kirjoittaja itse. Liikuntasuunnitelma on etenemässä valtuuston hyväksyntäkierrokselle joulukuussa 2021.

Lopen kunta on huomionnut omassa strategiassa liikkumisen vuosille 2018-2023, sillä tavoitteisiin on kirjattu ”laadukkaat ja houkuttelevat liikuntamahdollisuudet kaiken ikäisille” (Lopen kunta 2020a). Nyt toteutettu liikuntasuunnitelma tukee tätä strategista tavoitetta. Kuten Mantere yms. (2006, 31) teoria osuudessa tuo ilmi liikuntasuunnitelmaa tehdessä on hyvä huomioida, että sitä tulisi jatkossa seurata, arvioida ja analysoida säännöllisesti. Tässä työssä on myös kirjattu liikuntasuunnitelmaan arviointikriteerit, kuinka toimintaa seurataan ja arvioidaan.

Kehittämistyössä on käytetty erilaisia tutkimustapoja ja tiedonkeruumuotoja, joiden avulla on pystytty muodostamaan vahva tietoperusta liikuntatoimen liikuntasuunnitelmalle. Tosin kirjoittaja myöntää, että lapsiperheiden ääni tulisi huomioida tulevaisuudessa vieläkin paremmin. Tulevaisuudessa Lopen kunnan tulee huolehtia, että liikunnan osuus säilyy kunnan strategiassa isona osana sekä, että se tulisi näkyville kunnan seuraavaan hyvinvointikertomukseen. Tämä vahvistaa kuntaisten liikkumisen eteenpäin viemistä.

Kuntalaki ja liikuntalaki (FINLEX) edellyttävät kuntia tuottamaan palveluita tasapuolisesti kuntalaisille. Kunnat eivät kuitenkaan pysty kaikkia toimenpiteitä toteuttamaan, siksi esimerkiksi liikuntatoimi on valinnut pääasiakaskunnaksi ikäihmiset ja soveltavan liikunnan tuottamisen. Koulu ja varhaiskasvatus liikuttaa lapsia ja nuoria, työikäiset ovat itseohjautuvia ja toivovat useimmiten omaehtoista toimintaa. Siksi tämän kehittämistyön liikuntasuunnitelmassa panostettiin enemmän ikäihmisten ohjaukseen kouluvuoden aikana ja lapsiin enemmän koulujen loma-aikoina. Työikäisille pyritään tuottamaan omaehtoisia liikuntapalveluita panostamalla liikuntapaikkojen luomiseen, erilaisten kampanjoiden toteuttamiseen ja viestintään.

Kehittämistyön aikana eteen on tullut myös joitakin haasteita, mutta niistä on selvitty ja omaa osaamista kasvatettiin erilaisten tutkimustapojen ja tiedonkeruumenetelmien opiskelulla. Tämän Kehittämistyön lopputuloksena syntyi Lopen kunnan liikuntatoimen liikuntasuunnitelma, jota voidaan hyödyntää liikuntatoimen toiminnan ohjaamisessa. Opinnäyte-työ toteutettiin työelämälähtöisesti kirjoittajan työnantajalle. Työstä oli hyötyä työnantajalle, joka pystyi vastaamaan konkreettisesti esitettyyn valtuustoaloitteeseen. Lopen liikuntatoimessa ei ollut vastaavaa liikuntasuunnitelmaa aikaisemmin. Työstä tulee olemaan varmasti hyötyä myös myöhemmin, kun tulee ajankohtaiseksi päivittää liikuntasuunnitelma.

Tämän työn aikana tehdyt kyselyt tallennettiin myöhempää vertailua varten. Tämän tuotoksen pohjalta pystytään selvittämään päivitettäviä tietoja myös myöhemmin.

Lähteet

Bain & Company 2015. Insights. Management Tools. Benchmarking. Luettavissa: <http://www.bain.com/publications/articles/management-tools-benchmarking.aspx>. Luettu: 25.9.2021.

Edwards, P. & Tsouros, A. 2006. Promoting physical activity and active living in urban environments. The role of local governments. The solid facts. World Health Organization. Luettavissa: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0009/98424/E89498.pdf. Luettu: 23.8.2021.

Finlex. 2015a. Kuntalaki 10.4.2015/410. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>. Luettu: 17.12.2020.

Finlex. 2015b. Liikuntalaki 10.4.2015/390. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>. Luettu: 16.11.2020.

Finlex. 2010. Terveystuololaki 30.12.2010/1326. Luettavissa: [Terveystuololaki 1326/2010 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101326). Luettu 16.11.2020.

Gilchrist, P. & Wheaton, B. 2017. The social benefits of informal and lifestyle sports: a research agenda. Luettavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19406940.2017.1293132?src=recsys>. Luettu: 23.8.2021.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Husu, P., Paronen, O., Suni, J ja Vasankari, T. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011. Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010. Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Luettavissa: [Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010 \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi). Luettu: 15.8.2021.

Jussila, A-M. 21.1.2020. Hallinto- ja kehitysjohtaja. UKK-instituutti. Haastattelu. Tampere. Kuunneltavissa: <https://radiosun.fi/2020/01/21/sun-teemaviikot-liikkuminen-ja-hyvinvointiliikkumisen-suositukset-kouluikäisille-7-17v/>. Kuunneltu: 2.1.2021.

Kim, C. W. & Mauborgne, R. 2015. Sinisen meren strategia. BALTO Print. Liettua.

Kuntaliitto 2021. Kuntastrategia. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/johtaminen/kuntajohtaminen/kuntastrategia>. Luettu 27.9.2021.

Kuntaliitto 2020a. Kuntastrategian konkretisointi. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/kuntastrategian-konkretisointi>. Luettu: 2.2.2021.

Kuntaliitto 2020b. Kuntastrategian arviointimenettelyt. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/kuntastrategian-arviointimenettelyt>. Luettu: 2.2.2021.

Laihonen, H., Hannula, M., Helander, N., Ilvola, I., Jussila, J., Kukko, M., Kärkkäinen, H., Lönnqvist, A., Myllärniemi, J., Pekkola, S., Virtanen P., Vuori, V. & Ylinen, T. 2013. Tietojohtaminen. Tampereen teknillinen yliopisto. Tietojohtamisen tutkimuskeskus Novi. Tampere. Luettavissa: <https://tutcris.tut.fi/portal/files/1812772/tietojohtaminen.pdf>. Luettu 29.1.2021

Lindroos, J. & Lohivesi, K. 2004. Onnistu strategiassa. WS Bookwell Oy. Juva.

Lopen kunta 2021. Lopen kunnan talouden ja toiminnan vuosikello 2021. Luettavissa: https://loppi.fi/wp-content/uploads/sites/9/2020/12/Vuosikello_2021_hyvak-sytty_khall_14122020_pyk_236.pdf. Luettu: 27.8.2021.

Lopen kunta 2020a. Talousarvio 2021. Luettavissa: https://loppi.fi/wp-content/uploads/sites/9/2020/12/Talousarvio_2021_hyvak-sytty_kvalt_07122020_pyk_48_lopullinen_16122020.pdf. Luettu: 28.12.2020.

Lopen kunta 2020b. Yleistietoa. Luettavissa: <https://loppi.fi/loppi-info/>. Luettu: 28.12.2020.

Lopen kunta 2018. Valtuuston pöytäkirja 10.12.2018. Luettavissa: <file:///C:/Users/Satu/AppData/Local/Temp/ktweb-1.pdf>. Luettu: 28.12.2020.

Mantere, S., Aaltonen, P., Ikävalko, H., Hämäläinen, V., Suominen, K. ja Teikari, V. 2006. Organisaation strategian toteuttaminen. Edita Prima Oy. Helsinki.

Myllyniemi, S. 2018. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 206. Vastapaino. Tampere.

Niva, M. & Tuominen, K. 2005. Benchmarking käytännössä: itsearviointin työkirja: hyviä periaatteita ja benchmarking-tutkimuksia. Oy Benchmarking Ltd. Turku.

Norra, J., Polari, A. ja Ruokonen, R., 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013. Koulujen liikuntasalien käyttö vapaa-ajan harrastetoiminnassa – valtakunnallinen selvitys. Luettavissa: <https://ah.turku.fi/liikunta/2013/0829008x/Images/1257308.pdf>. Luettu: 1.10.2021.

Ojasalo, K., Moilanen, T., ja Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3-4. Uudistettu painos. Sanoma Pro. Helsinki.

Opetus -ja kulttuuriministeriö. Luettavissa: [Rahoitus - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö \(minedu.fi\)](https://www.minedu.fi/rahoitus-okm-opetus-ja-kulttuuriministerio). Luettu: 24.8.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016. Lasten liikuntasuosituks: vähintään kolme tuntia liikuntaa päivässä. Luettavissa: <https://minedu.fi/-/lasten-liikuntasuosituks-vahintaan-kolme-tuntia-liikuntaa-paivassa>. Luettu: 17.12.2020.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19. Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa -painopisteenä harrastamisen hinta. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75186>. Luettu: 23.8.2021.

Opetusministeriö. 2020. Luettavissa: [Move!-mittaukset 2020: lasten ja nuorten kestävyyskunto heikentyy, muu fyysinen toimintakyky ennallaan | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://www.minedu.fi/Move!-mittaukset-2020-lasten-ja-nuorten-kestavyys-kunto-heikentyy-muu-fyysinen-toimintakyky-ennallaan-Opetushallitus-oph.fi). Luettu: 14.8.2021.

Rissanen, T. 2002. Kehityshankkeen toteuttaminen yrityksessä. Saarijärven Offset oy. Saarijärvi.

Ritakallio, T. & Vuori, T. O. 2018. Elävä strategia. Kyky nähdä. Taito tarttua tilaisuuteen. BALTO print. Liettua.

Sallinen, S., Majoinen, K. ja Salenius, M. 2012. Elinvoimainen ja toimintakykyinen kunta. Kuntaliitto. Helsinki.

Sjöholm, K. 2015. Kunnallisen liikuntatoimen ”lakisääteinen kehikko”. Luettavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/opetus-ja-kulttuuri/liikuntapalvelut/liikunnan-asema-lainsaadannossa>. Luettu: 31.1.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10. MUUTOSTA LIIKKEELLÄ! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69937/URN_ISBN_978-952-00-3412-2_korj.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 28.12.2020.

Sote-uudistus. 2021. Uudistus vaikuttaa kuntiin laajasti. Luettavissa: <https://soteuudistus.fi/vaikutukset-kuntiin>. Luettu: 25.9.2021.

Suomen Olympiakomitea 2020. Seuratoiminnan artikkeli. Luettavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/2021/09/09/nuorten-liikkeen-lisaaminen-edellyttaa-nuorten-toiveiden-kuunte-lua-ja-erilaisten-harrastusmahdollisuuksien-tarjoamista/>. Luettu: 6.10.2021.

Sydänmaa, M. 2019. Pro gradu -tutkielma. Loppilaisten nuorten liikkumismuodot ja -ympäristöt sekä toiveet liikkumismahdollisuuksien kehittämiseksi. Jyväskylä.

Sydänmaalakka, P. 2015. Älykäs julkinen johtaminen. BALTO print. Liettua.

TEA-viisari 2020a. Liikunnan edistäminen kunnissa. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/aineistot-ja-palvelut/tilastojen-laatu-ja-periaatteet/laatuselosteet/liikunnan-edistaminen-kunnissa>. Luettu: 1.2.2021

TEA-viisari 2020b. Voimavarat. Loppi. Luettavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=LII-Voi&y=2020&y=2018&y=2016&y=2014&y=2012&y=2010&r=KUNTA433&r=KOKO-MAA&chartType=pointer&cmp=r>. Luettu: 16.12.2020.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Sotkanet.fi. Tietoa suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Luettavissa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/tietoa-palvelusta>. Luettu: 30.9.2021.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Aikuisväestön liikunta Suomessa – FinTerveys 2017 -tutkimus. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138989/Tilastoraportti_Aikuisv%C3%A4est%C3%B6n%20liikunta%20Suomessa%20-FinTerveys%202017%20tutkimus_BANNERILLA.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 23.8.2021.

THL 2020. Liikunnanedistäminen kunnissa –TEA 2020. Valtakunnalliset liikuntapoliittiset linjaukset alihyödynnettyjä kuntien työkaluna. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140607/THL%20Tilastoraportti_Liikunta_13112020_FINAL.pdf?sequence=5&isAllowed=y. Luettu 16.12.2020.

Tilastokeskus 2020. Luettavissa: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2020&active1=433&active2=433>. Luettu: 16.12.2020

Tuomi, L. & Sumkin, T. 2010. Strategia arjessa. Oivalluksia organisaation uudistajalle. WS Bookwell Oy. Porvoo.

UKK-instituutti 2020a. Liikkumisensuosituksset. Luettavissa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen/liikkumisen-suositukset/>. Luettu: 17.12.2020.

UKK-instituutti 2020b. Aikuisten liikkumisen suosituksset. Luettavissa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/aikuisten-liikkumisen-suositus/>. Luettu 17.12.2020.

UKK-instituutti 2020c. Liikkumisen suosituksset yli 65-vuotiaille. Luettavissa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/liikkumisen-suositus-yli-65-vuotiaille/>. Luettu:17.12.2020.

UKK-instituutti 2020d. Vauhti virkistää liikuntasuositus 13-18-vuotiaille. Luettavissa: <https://ukkinstituutti.fi/aineistot/vauhti-virkistaa-nuorten-liikuntaesite/>. Luettu: 17.12.2020.

UKK-instituutti 2020f. Soveltavan liikkumisen suosituksset. Luettavissa: <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumisen-suositukset/soveltavat-liikkumisen-suositukset/>. Luettu: 20.8.2021.

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2015. Kuntien itsehallinnolliset tehtävät ja niiden laajuus. Valtiovarainministeriön julkaisut 40/2015. Luettavissa: <https://vm.fi/documents/10623/1083563/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+%28raportti%29/faede779-17c3-4971-8feb-629f70545c2c/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+%28raportti%29.pdf>. Luettu: 16.12.2020.

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020. Kunnat käännekohdassa? – Kuntien tilannekuva 2020. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162061/VM_2020_13_Kuntien_tilannekuva_2020.pdf. Luettu: 16.12.2020.

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2021:1. Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020. Luettavissa: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2021/05/Nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-LIITU-tutkimuksen-tuloksia-2020.pdf>. Luettu: 27.8.2021.

Virtanen, P. & Stenvall, J. 2019. Julkinen johtaminen. 2. Uudistettu laitos. Tietosanoma Oy. Tallinna.

Vuorinen, T. 2013. Strategiakirja 20 työkalua. AlmaTalent Oy.

3. Asuinalueesi

- 12640 Jokinemi (Joentaka)
- 12700 Kirkonkylä
- 12520 Koru
- 12540 Launonen
- 12600 Läyliäinen
- 12750 Pilpala
- 12820 Räyskälä
- 12920 Topeno
- 12950 Vojakkala
- 12630 Sajaniemi
- Muu mikä?

4. Oletko tällä hetkellä

- Työssä
- Työtön
- Koululainen / opiskelija
- Eläkeläinen
- Muu, mikä?

Kevyeksi liikunnaksi tässä kyselyssä katsotaan liikuntaa, joka tapahtuu yhtäjaksoisesti vähintään 15 minuuttia. (esimerkiksi koiran ulkoilutus, kaupassa käynti kävelen, pyöräily kaverille yms.)

5. Kuinka usein lähdet liikkumaan kevyesti?

- En ollenkaan
- alle kerran viikossa
- 1-2 kertaa viikossa
- 3-4 kertaa viikossa
- 5-7 kertaa viikossa
- yli 7 kertaa tai useammin

6. Kuinka monta kertaa viikossa harrastat vähintään 30 minuuttia hengästymistä ja hikoilua aiheuttavaa liikuntaa?

- En ollenkaan
- Alle kerran viikossa
- 1-2 kertaa viikossa
- 3-4 kertaa viikossa
- 5-7 kertaa viikossa
- yli 7 kertaa tai useammin

7. Mikä edistää liikunnan harrastamistasi? Voit valita kolme vaihtoehtoa.

- Ajankohta / aukiolo
- Hinta
- Liikuntapaikan sijainti
- Liikuntapaikan viihtyvyys
- Liikuntapaikan helppo saavutettavuus
- Ohjattu liikunta
- Liikuntapahtumat
- Perheliikuntamahdollisuus
- Seurojen/yhdistysten tarjoamat mahdollisuudet
- Kaverit ja ystävät
- Varusteet
- Muu mikä?

8. Mitkä seuraavista ovat suurimpia esteitä liikunnan harrastamiselle? Valitse kolme vaihtoehtoa.

- Ajanpuute
- Kalliit maksut
- Liikuntataitojen- ja tietojen puute
- Liikuntavarusteiden ja -välineiden puute
- Harrastuskaverin puute
- Liikuntapaikkojen huono kunto
- Liikuntapaikkojen puute tai etäisyys
- Muut harrastukset
- Peseytymis- ja pukeutumistilojen puute
- Muiden ihmisten arvostelu
- Kulkuyhteydet liikuntapaikoille
- Ohjatun toiminnan vähäisyys
- Urheiluseurojen kuntosairuuskaskeisyys
- Urheiluseurojen kilpaurheilukeskeisyys
- Aikaisempi tai nykyinen sairaus/vamma
- Tiedon puute liikuntapalveluista
- Taloudellinen tilanne
- Ei mitään esteitä
- Korona

Lopen kunnan liikunta- ja lähiliikuntapaikoiksi tässä kyselyssä katsotaan mm. sisäliikuntapaikat kouluilla, kirjastossa ja Elmolassa, urheilukentät, koulujen piha-alueet, ulkokuntoilupisteet, ulkoilureitistöt, uimarantojen liikuntapaikat, kunnan ajamat ladut ja frisbeegolfkenttä.

9. Missä liikut pääsääntöisesti? (myös korona ajan ulkopuolella) Valitse max. kolme tärkeintä.

- Koulussa
- Liikuntaseuran toiminnassa
- Yhdistysten toiminnassa (esim. eläkeläisyhdistykset)
- Liikuntatoimen ryhmissä
- Lopen opiston ryhmissä
- Terveystieteiden ryhmissä
- Kunnan liikuntapaikoilla omatoimisesti
- Yksityisen toimijan ryhmissä
- Yksityisen toimijan tiloissa omatoimisesti
- Yleisillä teillä
- Luonnossa ja luontoreiteillä
- Hyötyliikkumalla (esim. haravointi, siivous yms.)
- Soveltavan liikunnan järjestöissä (esim. vammaisjärjestöt, diabetesliitto yms.)
- Liikun omassa kodissa
- Kevyen liikenteen väylillä
- En harrasta mitään liikuntaa
- Lopen kunnan ulkopuolella (mitä ja missä?)

10. Kuinka usein käytät Lopen kunnan liikuntapaikkoja? (myös korona ajan ulkopuolella)

- En ollenkaan
- Alle kerran viikossa
- 1-2 kertaa viikossa
- 3-4 kertaa viikossa
- 5-7 kertaa viikossa
- yli 7 kertaa tai useammin

11. Käytätkö seuraavia Lopen kunnan liikuntapaikkoja liikkuessasi? (myös korona ajan ulkopuolella)

	en lainkaan	harvoin	silloin tällöin	paljon	erittäin paljon
Kirkonkylän yleisurheilukenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Kirkonkylän yleisurheilukentän ulkoliikuntapisteet *	☐	☐	☐	☐	☐
Kirkonkylän koulun monitoimikenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Isokorkean kuntorata (pururata) *	☐	☐	☐	☐	☐
Isokorkean kuntoportaat *	☐	☐	☐	☐	☐
Isokorkean ulkoliikuntapisteet *	☐	☐	☐	☐	☐
Eedilän ulkoliikuntapisteet *	☐	☐	☐	☐	☐
Elmolan liikuntasali	☐	☐	☐	☐	☐
Elmolan kuntosali *	☐	☐	☐	☐	☐
Elmolan hiekkakenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Loppisali *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten koulun liikuntasali *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten kuntorata (pururata) *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten tekonurmikenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten hiekkakenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten ulkoliikuntapisteet *	☐	☐	☐	☐	☐
Launosten koulun monitoimikenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten koulun liikuntasali *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten koulun monitoimikenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten koulun hiekkakenttä *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten koulun Beach volley kentät *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten ulkoliikuntapisteet *	☐	☐	☐	☐	☐
Läyliäisten kuntorata (pururata) *	☐	☐	☐	☐	☐
Joentaan koulun pihan liikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
Kormun koulun pihan liikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
Länsi-Lopen koulun liikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
Pilpalan koulun liikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
	-	-	-	-	-

12. Millaisia liikuntapaikkoja tai -alueita toivot Lopen kuntaan? Mihin sen / ne sijoittaisit?

13. Minkälaiset ovat mielestäsi liikunnan harrastamisen edellytykset Lopen kunnassa?

	en osaa sanoa	huonot	kohtalaiset	melko hyvät	hyvät
Ulkoliikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
Retkeilyreitit *	☐	☐	☐	☐	☐
Sisäliikuntapaikat *	☐	☐	☐	☐	☐
Soveltava liikunta *	☐	☐	☐	☐	☐
Harrasteliikunta *	☐	☐	☐	☐	☐
Kilpaurheilu *	☐	☐	☐	☐	☐

14. Arvioi kuinka hyvin Lopen kunta on onnistunut hoitamaan seuraavia tehtäviä?

	en osaa sanoa	huonosti	kohtalaisesti	hyvin	erittäin hyvin
Liikuntapalveluista tiedottaminen *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen- tilojen tarjonta *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen valvonta *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen kunnossapito *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen varaaminen *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkamaksut *	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakaspalvelu / neuvonta liikuntatoimessa *	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjattujen ryhmien tarjonta *	☐	☐	☐	☐	☐

15. Käytätkö Lopen kunnan ohjattuja liikuntapalveluita? (jumpat, säpinät, tapahtumat, myös korona-ajan ulkopuolella)

- Käytän
 En käytä

16. Kuinka usein käytät Lopen kunnan ohjattuja liikuntapalveluita? (myös korona-ajan ulkopuolella)

- En ollenkaan
 Alle kerran kuukaudessa
 1-2 kertaa viikossa
 3-4 kertaa viikossa
 5-7 kertaa viikossa
 yli 7 kertaa tai useammin

17. Mitä Lopen kunnan ohjattuja liikuntapalveluita käytät?

- Lopen opiston jumpat
 Liikuntatoimen seniorijumpat
 Liikuntatoimen liikuntasäpinät
 Liikuntatoimen lasten- ja nuorten ryhmät
 Liikuntatoimen tapahtumat, mitkä?

18. Toivotko Lopelle enemmän järjestettyä liikuntatoimintaa ja jos, niin millaista ja mihin?

19. Mistä haet / saat tietoa liikunnan harrastamisesta ja liikuntapaikoista Lopella? Valitse max. kolme tärkeintä.

- Kunnan nettisivuilta
- Lopen lehdestä
- Viikkouutisista
- Sosiaalisesta mediasta, mistä?
- Kavereilta
- Muualta mistä?

20. Ovatko koronarajoitukset vaikuttanut omaan liikkumiseesi?

- Kyllä
- Ei
-

21. Kuinka koronarajoitukset ovat vaikuttanut liikkumiseesi?

- En ole päässyt liikkumaan lainkaan
- Olen liikkunut vähemmän kuin ennen koronaa
- Olen liikkunut enemmän kuin ennen koronaa

22. Palaute korona-ajan toiminnasta liikuntatoimen osalta.

23. Kehitysajatuksia liikuntatoimelle, risut ja ruusut.

--

24. Kiitos kommentteista, haluaisimme jatkossakin palautetta, jotta voisimme kehittää toimintaamme. Mikä olisi mielestäsi hyvä kanava antaa palautetta jatkossa?

Liite 2. Liikuntaseura / yhdistyskysely

Seura- / yhdistyskysely Lopen kunta

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Lopen kunta ja liikuntatoimi selvittää tällä kyselyllä liikuntaseurojen ja yhdistysten (jotka käyttävät kunnan liikuntapalveluita) mielipiteitä ja kehittämissajatuksia kunnan yhteistyöstä seurojen kanssa sekä seurojen ja yhdistysten ajatuksia liikuntaolosuhteista ja niiden kehittämisestä. Kyselyyn vastaaminen vie seuran / yhdistyksen puheenjohtajalta tai sihteeriltä noin 10-15 minuuttia. Olisi hienoa, jos teidänkin liikuntaseura / yhdistys osallistuisi kyselyyn, toivomme yhden vastauksen jokaisesta seurasta.

Kyselyn tavoitteena on selvittää:

- Millaisia yhteistyömahdollisuuksia liikuntaseuroilla ja yhdistyksillä on liikuntatoimen kanssa?
- Mitä muita kehittämissuhteita liikuntaseuroilla ja yhdistyksillä on?
- Liikuntaseurojen ja yhdistysten arviot liikuntatoimen palveluista ja tehtävistä.
- Miten liikuntatoimi on onnistunut hoitamaan liikuntapalveluita ja esimerkiksi salivarauksia?

Kyselyn vastauksia käytetään hyödyksi liikuntatoimen ja seurojen välisen yhteistyön kehittämisessä sekä päivitetään yhteystiedot ajantasaisiksi.

Seurakysely on osa liikunnanohjaaja Satu Suomalaisen ylemmän AMK:n opinnäytetyötä.

1. Liikuntaseuran / yhdistyksen perustietoja *

Seuran nimi	<input type="text"/>
Yhteyshenkilön nimi	<input type="text"/>
Sähköposti	<input type="text"/>
Osoite	<input type="text"/>
Postinumero	<input type="text"/>
Postitoimipaikka	<input type="text"/>

2. Paljonko seurassa / yhdistyksessä on jäseniä? *

- alle 25
- 25 - 49
- 50 - 74
- 75 - 100
- 101 - 150
- Enemmän kuin 150

3. Paljonko seurassa / yhdistyksessä on alle 18 - vuotiaita jäseniä? *

4. Mitä liikuntalajeja seurassa / yhdistyksessä harjoitetaan? *

5. Millaiset toimintaolosuhteet seuralla / yhdistyksellä on? *

6. Onko seuralla / yhdistyksellä riittävät olosuhteet toiminnan järjestämiseen? *

- Kyllä
 Ei

7. Millaisia asioita seura / yhdistys toivoo toimintaolosuhteisiin?

8. Tulisiko seuran / yhdistyksen olla aktiivisempi olosuhdeasioiden kehittämisessä?

- Ei
 Kyllä, miten

9. Mitkä ovat positiivisia asioita Lopen kunnan liikuntapaikoilla ja liikuntatoimessa? (seuran / yhdistyksen näkökulmasta) *

10. Mitkä ovat kehitettäviä asioita Lopen kunnan liikuntapaikoilla ja liikuntatoimessa? (seuran / yhdistyksen näkökulmasta) *

**11. Millaiseksi koette Lopen kunnan liikuntapaikkojen kunnossapidon?
(seuran / yhdistyksen näkökulmasta) ***

12. Minkälaisia asioita seura / yhdistys toivoo, että kunta huomioisi liikuntapaikoilla ja liikuntatoimen omassa toiminnassa? *

13. Mitä asioita seura / yhdistys kokee tärkeäksi seuran / yhdistyksen, liikuntapaikkojen ja liikuntatoimen välillä? *

14. Millaiseksi koette seuran / yhdistyksen ja liikuntatoimen välisen tiedonkulun? (seuran / yhdistyksen näkökulmasta) *

15. Kehittämisideoita seuran / yhdistyksen ja liikuntatoimen tiedonkulun parantamiseen? *

16. Millaista yhteistyötä seuranne / yhdistyksenne toivoo muiden seurojen ja yhdistysten välille Lopen kunnassa? *

17. Millaiseksi seuranne / yhdistyksenne kokee liikuntasalivuorojen jakotilaisuuden ja vuorojen jakamisen? *

18. Kehittämisideoita liikuntasalivuorojen jakotilaisuuteen ja vuorojen jakamiseksi? *

19. Korona-aika on vaikuttanut merkittävästi seurojen ja yhdistysten

toimintaan. Millaista palautetta haluatte antaa Lopen kunnalle Korona-ajan toiminnasta? *

20. Kiitos palautteesta. Haluaisimme jatkossakin palautetta, jotta voisimme kehittää toimintaamme. Mikä olisi mielestänne hyvä kanava antaa palautetta jatkossakin? *

Kysely henkilöstölle liikkumisesta ja tyky-toiminnasta

PKA Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Hei, teemme kyselyä henkilöstölle liikkumisesta ja tyky-toiminnasta. Vuonna 2021 toteutetaan tyky-toimintaan liittyvä Lisää liikettä Lopelle -hanke. Hankkeen tarkoituksena on kokeilla uusia toimintatapoja edistää Lopen kunnan henkilöstön työkykyä. Kyselyn tuloksia käytetään hyödyksi tyky-toiminnan kehittämisessä. Tämä kysely on myös osa liikunnanohjaaja Satu Suomalaisen ylemmän AMK:n opinnäytetyötä. Kyselyn täyttäminen vie aikaa noin 10 - 15 minuuttia.

Taustatiedot

1. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu, en halua kertoa

2. Ikä *

- alle 30 vuotta
- 30 - 39 vuotta
- 40 - 49 vuotta
- 50 - 59 vuotta
- yli 60 vuotta

3. Kotipaikkakuntasi *

- Loppi
- Muu, mikä?

4. Mihin kunnan toimialaan kuulut? *

- Kunnanhallitus
- Ympäristö- ja rakennuslautakunta
- Perusturvalautakunta
- Sivistyslautakunta
- Tekninen lautakunta

Liikunta

Keveksi liikunnaksi tässä kyselyssä katsotaan liikkuminen, joka tapahtuu yhtäjaksoisesti vähintään 15 minuuttia (esimerkiksi koiran ulkoilutus, kaupassa käynti kävellen, pyöräily töihin yms.)

5. Kuinka usein lähdet liikkumaan kevyesti? *

- En ollenkaan
- Alle kerran viikossa
- 1-2 kertaa viikossa
- 3-4 kertaa viikossa
- 5-7 kertaa viikossa
- yli 7 kertaa viikossa

6. Kuinka monta kertaa viikossa harrastat vähintään 30 minuuttia hengästyistä ja hikoilua aiheuttavaa liikuntaa? *

- En ollenkaan
- Alle kerran viikossa
- 1-2 kertaa viikossa
- 3-4 kertaa viikossa
- 5-7 kertaa viikossa
- yli 7 kertaa viikossa

7. Mitä liikuntaa harrastat tai voisit ehkä jatkossa harrastaa? *

8. Mitkä päivät sopivat sinulle parhaiten liikunnan harrastamiseen? *

- Maanantai
- Tiistai
- Keskiviikko
- Torstai
- Perjantai
- Lauantai
- Sunnuntai

9. Mikä olisi sopiva kellon aika liikunnan harrastamiselle? *

- 6-7
- 7-8
- 8-9
- 15-16
- 16-17
- 17-18
- 18-19
- 19-20
- Muu, mikä?

Työkyky ja työhyvinvointi

10. Millaiseksi koet oman henkisen työkykysi? *

- Erittäin hyvä
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono
- Erittäin huono

11. Millaiseksi koet oman fyysisen työkykysi? *

- Erittäin hyvä
- Hyvä
- Kohtalainen
- Huono
- Erittäin huono

12. Koetko liikkuvasi riittävästi terveytesi ylläpitämiseksi? *

- Kyllä
 Ei

Lopen kunnan tyky-toiminta

13. Hyödynnätkö Lopen kunnan tyky-toimintaa? *

- Ei, miksi et?
 Kyllä

14. Mitä tyky-toimintoja käytät?

- Kuntosalivuorot
 Smartum-setelit
 Elmolan liikuntasalivuorot
 Tapahtumat (sis. lajikokeilut, pikkujoulut, Poronpolku yms.)

15. Minkälaista tyky-toimintaa toivoisit? *

Lisää liikettä Lopelle -hanke

Lopen kunnassa toteutetaan henkilöstölle Lisää liikettä Lopelle-kokeiluhanke, jonka tarkoituksena on lisätä henkilöstön työkykyä ja sitä kautta työhyvinvointia. Hanke kestää vuoden 2021 ja hankkeeseen voi osallistua kaikki vaikutusvallalla olevat työntekijät sekä määräaikaiset, joiden työsuhteet kestävät vähintään 1.1.-31.12.2021. Hankkeen alussa halukkaille työntekijöille tehdään kuntotestit, jonka jälkeen otetaan käyttöön maaliskuusta lokakuuhun toimiva hyvinvointipalvelu. Hyvinvointiohjauspalvelun kautta työntekijöille tarjotaan esimerkiksi ryhmäliikuntatunteja, taukojumppia ja tietoa ravinnosta. Palvelu toimii

internet-yhteydellä ja sitä voi käyttää esimerkiksi tietokoneella, puhelimella, tabletilla jne. Hankkeen lopussa loka-marraskuussa osallistujille suoritetaan kuntotestit ja uusi kysely koetusta työkyvystä ja työhyvinvoinnista. Hankkeeseen osallistumisesta pyydetään helmikuussa sitovat ilmoittautumiset kirjallisesti, erillisellä sähköpostiin lähetettävällä lomakkeella.

16. Oletko alustavasti halukas sitoutumaan mukaan hankkeeseen?

- Kyllä
 Ei

Kiitos kyselyyn vastaamisesta. Otamme mielellämme palautetta vastaan työtoiminnoista ja ideoista sen toteuttamiseksi jatkossakin.

17. Vapaa sana

Liite 4. Kehitystyötä koskevat julkaisut

Lopen lehti 9.12.2020

Kuntalaiskysely – vaikuta kunnan liikuntapalveluihin

■ Lopen kunnan liikuntatoimi toteuttaa kuntalaiskyselyn kunnan järjestämistä liikuntapalveluista. Kyselyssä käsitellään loppilaisten liikuntatottumuksia ja kerätään kunnan eri liikuntapaikkojen käyttöä koskevia kommentteja.

Kuntalaisilla on mahdollisuus myös esittää kommentteja ja uusia liikuntatoimia.

Kuntalaiskysely on osa liikunnanohjaaja Satu Suomalaisen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyötä.

Missä mennään liikunnassa?

Liikuntatoimi tekee kyselyn, jolla selvitetään kuntalaisten liikuntatoimen palveluiden käyttöä ja liikuntatottumuksia. Vastauksia hyödynnetään liikuntapalveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä.

Vastaaminen vie vain 10-15 minuuttia ja liikunnanohjaaja Suomalainen toivoo, että mahdollisimman monet kuntalaiset antaisi panoksensa liikunnan kehittämiseen Lopella.

– Ollisi hienoa, jos vastaajat haluaisivat antaa oman näkemyksensä Lopen kunnan liikuntapalveluiden kehittämiseen ja olla näin edistämässä liikuntapalveluja en-

emmän paremmiksi, summaa Suomalainen.

Kysely kehittämisen tueksi

Kyselyyn tulleita vastauksia ja kommentteja käytetään, kun rakennetaan Lopen lähivuosisen liikuntasuunnitelmaa. Kyselyssä on myös avoimia kohtia, joihin toivotaan kuntalaisilta vastauksia. Kysely on Lopen kunnan kotisivuilla auki 31.12.2020 asti ja paperisia versioita on saatavilla kirjastosta, jonne lomakkeet myös palautetaan. Vastaukset annetaan ja käsitellään anonyymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Kysely löytyy osoitteesta: <https://loppi.fi/kuntalaiskysely-liikuntatoimen-palveluista-ja-liikuntatottumuksista>.

Lisätietoja kyselystä antaa liikunnanohjaaja Satu Suomalainen, p. 040 716 6235 tai satu.suomalainen@loppi.fi.

Ari Pakarinen

Aamuposti viikko 23.12.2020

Liikuntatoimen tarjonnasta kysellään Lopella

Liikuntatoimi tekee myös kyselyn liikuntaseuroille. Sitä selvitetään liikuntaseurojen ja yhdistysten (jotka käyttävät liikuntapalveluita) liikuntaolosuhteita, yhteistyön kehittämistä ja liikuntatoimen palveluiden arviointia.

Kysely on auki 31.12.2020 asti ja paperisia versioita on saatavilla kirjastosta, mihin lomakkeet myös palautetaan. Kuntalaiskysely on osa liikunnanohjaaja Satu Suomalaisen ylemmän AMK:n opinnäytetyötä.

Satu Suomalainen kertoo

Kyselyn avulla selvitetään kuntalaisten liikuntatoimen palveluiden käyttöä ja liikuntatottumuksia. Vastauksia hyödynnetään liikuntapalveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä.

Kysely on auki 31.12.2020 asti ja paperisia versioita on saatavilla kirjastosta, mihin lomakkeet myös palautetaan. Kuntalaiskysely on osa liikunnanohjaaja Satu Suomalaisen ylemmän AMK:n opinnäytetyötä.

Satu Suomalainen kertoo

Kyselyyn tulleita vastauksia ja kommentteja käytetään, kun rakennetaan Lopen lähivuosisen liikuntasuunnitelmaa. Kyselyssä on myös avoimia kohtia, joihin toivotaan kuntalaisilta vastauksia. Kysely on Lopen kunnan kotisivuilla auki 31.12.2020 asti ja paperisia versioita on saatavilla kirjastosta, jonne lomakkeet myös palautetaan. Vastaukset annetaan ja käsitellään anonyymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Kysely löytyy osoitteesta: <https://loppi.fi/kuntalaiskysely-liikuntatoimen-palveluista-ja-liikuntatottumuksista>.

Lisätietoja kyselystä antaa liikunnanohjaaja Satu Suomalainen, p. 040 716 6235 tai satu.suomalainen@loppi.fi.

Ari Pakarinen

Lopen kunnan verkkosivut 16.11.2021

AJANKOHTAISTA

16.11.2021 **Yleinen**

Kunnanhallituksen kokouksen 15.11.2021 päätöksiä

Lopen kunnanhallitus kokoontui maanantaina 15.11.2021 käsittelemään muun muassa Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin palvelusopimusta vuodelle 2022, Kanta-Hämeen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman mukaista hankekokonaisuuteen sitoutumista, vuoden 2022 kunnanhallituksen ja valtuuston kokousaikatauluja sekä talousarviota vuodelle 2022.

Kunnanhallitus hyväksyi Lopen kunnan ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayntymän välisen palvelusopimuksen vuodelle 2022. Lisäksi kunnanhallitus antoi omistajaohjauksena Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirille kannanoton sairaalarakennuksiin kohdistuvien lisäpoistojen toteuttamisesta. Omistajaohjauksena todettiin, että ennen poistosuunnitelman hyväksymistä suunnitelma rakennusten jatkokäyttömahdollisuuksista kaikkien rakennusten osalta on oltava valmis, sekä sairaanhoitopiirin omistamien maa-alueiden arvotarkastelu tulee toteuttaa ennen poistoasian ratkaisemista.

Kanta-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kehittävä Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskushanke on saanut valtionavustus päätöksen hankkeen toteuttamiseksi ajalla 1.1.2020-31.12.2022. Hankkeelle on haettu täydennysrahaa jatkoa vuoden 2023 loppuun saakka. Kunnanhallitus päätti, että Lopen kunta sitoutuu hankekokonaisuuden jatkoon.

Kanta-Hämeen Metsänhoitoyhdistyksen toimesta on pyydetty tarjoukset Lopen kunnan hankintavuoden 2021-2022 hankintahakkuista ajalle 1.11.2021-30.10.2022. Kunnanhallitus hyväksyi hankintavuoden 2021-2022 hankintahakuiden osalta Versowood Oyn tarjouksen tukkipuusta ja Metsänhoitoyhdistys Kanta-Häme ry:n tarjouksen kuitupuusta.

Kunnanhallitus käsitteli vuoden 2022 talousarvion ja vuosien 2022-2023 taloussuunnitelman sekä esittää sen valtuuston hyväksyttäväksi. Valtuusto käsittelee talousarvion 2022 kokouksessaan 29.11.2021.

Lisäksi Lopen kunnanhallitus esittää valtuustolle tiedoksi arviointikertomukseen laaditun vastausyhteenvedon, esityksen Lopen kunnan liikuntasuunnitelmasta, esityksen Suomen Kuntaliiton valtuuskunnan vaalin järjestämisestä ja esityksen luottamushenkilöiden palkkiosäännöstä.

Kunnanhallitus päätti myös vuoden 2022 kunnanhallituksen ja valtuuston kokousaikataulut. Kokousaikataulut ja lisää muista kunnanhallituksen käsittelemistä asioista löytyy kokouksen pöytäkirjasta, joka julkaistaan kunnan verkkosivuilla keskiviikkona 17.11.2021.

Lisätietoja antaa

Jenny Saarela
talous- ja hallintojohtaja
040 676 6422
jenny.saarela (at) loppi.fi